

ZÁPADOČESKÁ UNIVERZITA V PLZNI
Fakulta právnická
KATEDRA TRESTNÍHO PRÁVA

**ZÁPADOČESKÁ
UNIVERZITA
V PLZNI**

Diplomová práce

**DOMÁCÍ VĚZENÍ - TRESTNĚPRÁVNÍ A
KRIMINOLOGICKÉ ASPEKTY**

Zpracovala Tereza Mazancová

Vedoucí diplomové práce: JUDr. Simona Stočesová, Ph.D.

Praha 2011/2012

ČESTNÉ PROHLÁŠENÍ

„Prohlašuji, že jsem svou diplomovou práci na téma: „Domácí vězení - trestněprávní a kriminologické aspekty“ zpracovala samostatně, a že jsem vyznačila prameny, z nichž jsem pro svou práci čerpala, způsobem ve vědecké práci obvyklým.“

V Praze, dne

PODĚKOVÁNÍ

„Ráda bych touto cestou poděkovala vedoucí své diplomové práce JUDr. Simoně Stočesové, Ph.D., za pomoc a vstřícnost a I. náměstkovi ministra spravedlnosti JUDr. Danielu Volákovi za laskavé poskytnutí statistických materiálů.“

OBSAH

Úvod.....	1
1. Vymezení pojmů	3
1.1 K novému trestnímu zákoníku.....	3
1.2 Trest	6
1.2.1 Pojem trest	6
1.2.2 Teorie trestání	7
1.2.3 Účel trestu v českém trestním právu	9
1.2.4 Systém trestů	10
1.3 Restorativní justice	11
1.3.1 Uplatnění principů restorativní justice v českém trestním právu	16
1.4 Alternativní tresty	17
1.5 Probační a mediační služba	19
1.6 Penologie	21
1.7 Trest domácího vězení	22
1.7.1 Výše zmíněné pojmy v souvislosti s domácím vězením	23
1.7.2 Historický exkurz	25
1.7.3 Elektronický monitoring	28
2. Rozbor platné právní úpravy	33
2.1 Úprava trestu domácího vězení v trestním zákoníku.....	33
2.1.1 Předpoklady pro ukládání trestu domácího vězení.....	34
2.1.2 Obsah a podstata trestu domácího vězení.....	41
2.1.3 Ustanovení sloužící k doplnění trestu domácího vězení	44
2.1.4 Přeměna trestu domácího vězení v trest odnětí svobody.....	48
2.1.5 Možnost uložení trestu domácího vězení v rámci přeměny trestu obecně prospěšných prací	51

2.1.6	„Kvazi“ trest domácího vězení.....	52
2.2	Úprava trestu domácího vězení v trestním řádu	54
2.2.1	Výkon trestu domácího vězení	55
2.3	Domácí vězení a mladiství pachatelé	58
3.	Postavení a úloha Probační a mediační služby při ukládání a výkonu trestu domácího vězení.....	61
3.1	Institut předběžného šetření.....	62
3.2	Zjišťování informací potřebných k projednání podmínek pro nařízení trestu domácího vězení.....	64
3.3	Zajištění výkonu kontroly trestu domácího vězení.....	65
4.	Trest domácího vězení v zahraniční právní úpravě.....	67
4.1	Srovnání české a slovenské úpravy trestu domácího vězení	68
5.	Penologické aspekty trestu domácího vězení.....	72
	Závěr a návrhy de lege ferenda.....	77
	Resumé	80
	Seznam použité literatury.....	82

Úvod

Zavedení trestu domácího vězení si v uplynulých letech nešlo nepovšimnout - „Věznice jsou přeplněné, od ledna začne fungovat domácí vězení“, „Domácí vězeň zažil hned první den kontrolu“, „Kontrola zvoní i ve čtyři ráno, popisuje domácí vězeň svůj výkon trestu“ nebo „Náramky budou, až dostane domácí vězení 500 lidí, vzkazuje ministerstvo soudům“, to jsou jen některé vybrané názvy novinových článků plněných stále česká periodika. S úpravou trestu domácího vězení přišla do České republiky nevšední sankce, která vyvolává četné diskuze a budí mnohá očekávání. Aktuálnost a specifická trestu domácího vězení byly také důvodem, proč jsem se tento institut rozhodla zpracovat ve své diplomové práci.

Přesný název mé diplomové práce zní: „Domácí vězení - trestněprávní a kriminologické aspekty“. Práce je systematicky rozčleněna do pěti hlavních kapitol. První kapitola obsahuje vymezení některých pojmů, jejichž znalost je předpokladem pro podrobnější proniknutí do problematiky domácího vězení. Je tedy pojednáno o novém trestním zákoníku, obecně o pojmu trest, teoriích trestání a účelu a systému trestů v českém trestním právu. Dále je v první kapitole obsažen nástin konceptu restorativní justice a alternativních trestů, nechybí ani výklad o Probační a mediační službě, která v současné době zajišťuje kontrolu výkonu trestu domácího vězení. Mezi základní pojmy je zařazeno i pojednání o penologii. První kapitolu uzavírá podkapitola, která obecně popisuje trestněprávní aspekty trestu domácího vězení v České republice, a obsahuje i krátký historický exkurz. Zmiňuje se rovněž o systému elektronického monitorování. Stěžejní částí diplomové práce je druhá kapitola, kde je rozebrána platná právní úprava institutu domácího vězení v České republice, a to jak z hlediska práva hmotného, tak i procesního. V této kapitole je zmíněna i úprava trestního opatření domácího vězení ukládaného mladistvým pachatelům. Předmětem třetí kapitoly je agenda Probační a mediační služby týkající se trestu domácího vězení. Tato instituce hraje nepostradatelnou roli zejména při kontrole výkonu tohoto trestu, ale její činnost může být velice přínosná i v celém procesu ukládání trestu domácího vězení. Čtvrtá kapitola o zahraničních úpravách trestu domácího vězení nabízí z větší části srovnání české a slovenské právní úpravy této sankce. Poslední, pátá kapitola se pak zabývá penologickými aspekty trestu

domácího vězení. Vzhledem ke krátké zkušenosti s tímto trestem v naší právní praxi jsem v této kapitole vycházela zejména ze zjištění výzkumů prováděných v zahraničí. Závěr obsahuje návrhy na zlepšení platné právní úpravy a celkově shrnuje danou problematiku.

V práci jsem čerpala především z odborných periodik a z několika odborných publikací. Velkým přínosem bylo získání interních materiálů Probační a mediační služby a také statistik Ministerstva spravedlnosti o vývoji trestu domácích vězení v České republice.

1. Vymezení pojmů

1.1 K novému trestnímu zákoníku

Den 1. leden 2010 se stal pro českou odbornou veřejnost symbolem přechodu k modernímu trestnímu právu, neboť vešel v účinnost zákon č. 40/2009 Sb. (**trestní zákoník**, dále i jen „TrZ“), a nahradil tak dřívější trestní zákon z roku 1961, tj. zákon, který byl vyhlášen pod č. 140/1961 Sb. Tehdejší ministr a předseda Legislativní rady vlády JUDr. Jaroslav Bureš dokonce „označil projednávání nového kodexu trestního práva za historickou chvíli v dějinách Parlamentu ČR“.¹ Jednalo se o převratnou změnu, jelikož „starý“ trestní zákon byl součástí našeho právního řádu bezmála padesát let. Důvodová zpráva k novému trestnímu zákoníku ze dne 25. 2. 2008, zhodnotila „odstupující“ trestní zákon takto: „*Platný trestní zákon č. 140/1961 Sb. je přes značný počet novelizací ve své koncepci stále poznamenán politicko-právní doktrínou totalitního státu ovládaného komunistickou ideologií založenou na třídním pojetí, jejímž smyslem bylo potlačovat tzv. nepřátelské třídy a tržní pojetí ekonomiky.... Konkrétní projevy tohoto pojetí trestního práva jako prostředku potlačování demokratických složek společnosti byly sice četnými novelizacemi trestního zákona v průběhu devadesátých let minulého století potlačeny... ale jeho celková koncepce je i nadále represivní a nevyhovuje moderním uplatňovaným trendům tzv. restorativní (znovuobnovující) justice*“²

Otázka, proč přestal vyhovovat starý trestní zákon z roku 1961, je samozřejmě nasnadě. Už z důvodové zprávy je však celkem dobře patrné, že potřeba změnit trestní zákon a celkově i principy, na kterých stálo české, dá se s trochou nadsázky říci „ještě totalitní“, trestní právo, byla již delší dobu urgentní. Přihlášení se k ideové diskontinuitě se starým režimem a distancování se od nedemokratického trestního práva hmotného bylo jedním z cílů nové právní úpravy.

Z širšího úhlu pohledu je pro Českou republiku také důležité držet krok s ostatními evropskými zeměmi a evropskými trendy (např. koncepce restorativní justice - viz níže). Stále výrazněji se rovněž začala projevovat potřeba zajistit souladnost trestního práva s mezinárodními úmluvami, kterými je Česká republika

¹ VANTUCH, P. Návrh nového trestního zákoníku. Právní rádce č. 4/2005, str. 47.

² Důvodová zpráva k návrhu nového trestního zákoníku (zák. č. 40/2009 Sb.) - Obecná část.

vázána. Od roku 2004 pak přistoupily i povinnosti, které vyplývají z našeho členství v Evropské unii. V tomto směru by poněkud nemoderní, byť po mnoha novelizacích celkem dobře fungující trestní zákon neobstál. Jak připomíná i doc. Vantuch ve svém článku: „*Česká republika směřuje k integraci do evropských hospodářských, politických, kulturních i bezpečnostních struktur. ... Rekodifikace trestního práva hmotného navazuje i na kodifikační snahy v evropském trestním právu.*“³

Práce na rekodifikaci trestního zákoníku trvala bezmála deset let a byla vedena snahou vytvořit nový, moderní kodex trestního práva hmotného. „*Nový trestní zákoník... vychází ze zhodnocení účinnosti dosavadních předpisů v trestněprávní oblasti, přihlíží k vývoji právní teorie i praxe zejména v evropských zemích s rozvinutým demokratickým systémem, reflektuje změny v ostatních právních oblastech a je zaměřen na vytvoření co nejvhodnějšího systému ochrany společnosti a jednotlivců před kriminalitou a jejími novými formami.*“⁴

V souvislosti s rekodifikací bylo samozřejmě potřeba novelizovat i na trestní zákoník navazující předpisy. Zejména zákon č. 141/1961 Sb. (**trestní řád**, dále i jen „TR“), bez něhož by trestní právo hmotné ztratilo svůj smysl, protože by nemohlo být vůbec realizováno, ale i několik desítek dalších právních předpisů. Stalo se tak zákonem č. 41/2009 Sb., o změně některých zákonů v souvislosti s přijetím trestního zákoníku. V průběhu prací na novém trestním zákoníku se objevovaly názory, že by bylo vhodné rekodifikovat oba nejdůležitější předpisy trestního práva - tedy nejen trestní zákon, ale i trestní řád. Zastáncem takového názoru byl např. již citovaný doc. Vantuch, který ve svém článku z roku 2005 uvedl: „*Nepovažuji za optimální, aby nová kodifikace trestního zákona měla za důsledek dílčí novelizaci trestního řádu. Proto by zřejmě bylo vhodné projednávat v parlamentu zároveň obě základní trestní normy, tedy jak nový trestní zákon, tak nový trestní řád.*“⁵ Svůj názor podpořil argumentací, že trestní řád je stejně jako starý trestní zákon poplatný době, ve které vznikl, a že dílčími novelizacemi nemůže být zasaženo hlouběji do jeho koncepčního pojetí. Přesto však, jak je nyní zřejmé, došlo s přijetím rekodifikace trestního zákoníku pouze k novelizaci trestního řádu. Faktem tedy zůstává, že na nový trestní zákoník budou uplatňovány postupy dle trestního řádu z roku 1962.

³ VANTUCH, P. Nový trestní zákoník č. 40/2009 Sb. Právní rádce č. 10/2009, str. II.

⁴ Šámal, P. Trestní zákoník a naplňování funkcí a základních zásad trestního práva hmotného. Bulletin advokacie č. 10/2009, s. 22

⁵ VANTUCH, P. Návrh nového trestního zákoníku. Právní rádce č. 4/2005, str. 52.

Nový trestní zákoník přinesl do českého trestního práva mnoho nových institutů - např. vychází nyní z formálního pojetí trestného činu, ke kterému se připojuje tzv. materiální korektiv ve formě společenské škodlivosti, upřednostňuje preventivní funkci trestního práva nad represivní, klade větší důraz na ochranu života, majetku a dalších individuálních práv a staví tyto zájmy před zájmy společnosti a státu. Zcela nově jsou seřazeny také jednotlivé hlavy ve zvláštní části trestního zákoníku.

Podrobné rozebírání všech změn však není cílem této práce. Proto bude v následujícím textu pojednáno jen o změnách či novinkách, které souvisí s tématem domácího vězení.

V novém trestním zákoníku bylo upuštěno od dosavadního pojetí jednotného deliktu a je zavedena kategorizace trestných činů, která má podobu bipartice. Trestné činy se dle § 14 TrZ dělí na zločiny a přečiny. Přečiny jsou všechny nedbalostní trestné činy a ty úmyslné trestné činy, na něž trestní zákon stanoví trest odnětí svobody s horní hranicí trestní sazby do pěti let (§ 14 odst. 2 TrZ). Zločiny jsou pak všechny ostatní trestné činy. „*Tato změna se promítne i do trestního řízení. U zločinů bude vedeno standardní trestní řízení, u přečinů budou převažovat zjednodušené formy řízení, odklony a jiná alternativní řešení, včetně širokého uplatnění prostředků probace a mediace.*“⁶

Nový trestní zákoník si klade za cíl změnu celkové filozofie ukládání trestních sankcí, tedy trestů a ochranných opatření. Především mění celkovou hierarchii sankcí. Trest odnětí svobody je nyní chápán jako ultima ratio (nejzazší, poslední řešení) a je kladen větší důraz na individuální přístup k řešení trestních věcí. Trestní zákoník nyní nabízí širokou možnost využití alternativních sankcí k zajištění pozitivní motivace pachatelů trestných činů.⁷ „*Pokud to povaha spáchaného činu umožňuje, měl by zásadně být trest odnětí svobody nahrazen alternativními druhy trestů (např. obecně prospěšnými pracemi, peněžitým trestem apod.)*.“⁸ Zavedením nových trestů **domácího vězení** a zákazu vstupu na sportovní, kulturní a jiné společenské akce se možnost ukládání alternativních trestů dále posiluje, protože oba tyto tresty jsou alternativami k trestu odnětí svobody.

⁶ ŠÁMAL, P. Prezident republiky podepsal nový trestní zákoník. Právní rozhledy č. 3/2009, str. II.

⁷ ŠÁMAL, P. Trestní zákoník a naplňování funkcí a základních zásad trestního práva hmotného. Bulletin advokacie č. 10/2009, str. 22.

⁸ ŠÁMAL, P. Prezident republiky podepsal nový trestní zákoník. Právní rozhledy č. 3/2009, str. II.

Přijetí nových alternativních trestů do systému sankcí, lze považovat za důsledek přístupu, který vyzdvihuje primární význam prevence při ochraně před kriminalitou. „*Prvky preventivního charakteru pronikají stále více i do trestní politiky, zejména např. formou různých odklonů, alternativních trestů a alternativních opatření, která mimo jiné kladou důraz na integraci pachatelů v jejich přirozeném sociálním prostředí, kdy je vyloučen kriminogenní vliv vězeňského prostředí a zejména vězeňské subkultury.*“⁹

Po roce aplikace má nový trestní zákoník zatím většinou pozitivní ohlasy a je hodnocen jako moderní právní norma odpovídající evropským standardům 21. století. Ovšem odborná veřejnost se shoduje na tom, že kvalitu nového trestního zákoníku prověří až čas.

1.2 Trest

1.2.1 Pojem trest

„*Instituce trestu je stará jako lidstvo samo a zřejmě se nevyskytuje a ani v průběhu historie se nevyskytla společnost, která by tresty neznala.*“¹⁰ Sankce jsou ukládány v rodinách, ve školních zařízeních, přichází i za porušení smluvních vztahů či pracovní kázně. Pojímat trestání takto široce by však bylo pro tuto práci bezpředmětné.

Úprava trestání v českém trestním zákoníku (na rozdíl od pojetí monistického v oblasti sankcionování mladistvých a dětí do patnácti let) je založena na dualismu trestních sankcí. Rozlišují se dva relativně samostatné druhy trestních sankcí, a to tresty a ochranná opatření (§ 36 TrZ). Ochranná opatření jsou sankce čistě preventivní povahy a v porovnání s tresty lze nalézt mnoho pojmových odlišností. Následující text se bude zabývat pouze trestem, a to trestem ukládaným na základě norem trestního práva, trestem soudním. Tresty v tomto smyslu nejsou tedy např. sankce ukládané v rámci přestupkového řízení, ani jiná trestům podobná opatření (disciplinární tresty atd.).

⁹ ŠÁMAL, P. Trestní zákoník a naplňování funkcí a základních zásad trestního práva hmotného. Bulletin advokacie č. 10/2009, str. 31.

¹⁰ LATA, J. Účel a smysl trestu. Praha : LexisNexis CZ s.r.o., 2007, str. 6.

Trest¹¹ je v nauce trestního práva vnímán jako jeden z prostředků státního donucení, jímž se realizuje ochranná funkce trestního práva. Teorie trestního práva chápe trest jako právní následek za protiprávní jednání. Ze zásad „nulla poena sine crimine“ a „nulla poena sine lege“ pak vyplývá, že trest může být uložen výlučně za trestný čin, a to pouze na základě zákona. Ústava České republiky a Listina základních práv a svobod (dále i jen „LZPS“) pak shodně stanoví, že jediným oprávněným subjektem, který smí rozhodovat o (vině a) trestu za trestné činy, je soud (čl. 90 Ústavy, čl. 40 odst. 1 LZPS). Pro trest je typická jeho vynutitelnost státní mocí. Za další klíčový rys trestu lze považovat způsobení újmy pachateli trestného činu na právech, na svobodě či na majetku. Trestem se vyjadřuje morální odsouzení pachatele a jeho činu.

Pro pojem trestu tedy platí:

- jde o prostředek státního donucení,
- lze jej uložit výlučně pachateli trestného činu,
- trest ukládají výhradně soudy,
- trestem je pachateli trestného činu způsobena újma.¹²

1.2.2 Teorie trestání

„Trestněprávní nauka je do značné míry odkázána na výsledky jiných vědních disciplín, které se hlouběji zabývají etiologií kriminálního chování, osobou pachatele (jeho psychickými i sociálními rysy) a společenskými souvislostmi trestání.“¹³

V odborné literatuře jsou uváděny dvě základní teorie o účelu trestání, a to absolutní teorie trestání a teorie relativní. K nim ještě bývají přiřazovány teorie smíšené, které jsou kompromisem mezi oběma hlavními teoriemi.

Teorie absolutní jsou někdy též zvané jako teorie taliační (z latinského ius talionis - právo odplaty, msty), teorie retribuční (odplatná), nebo také teorie „zpět

¹¹ KRATOCHVÍL, V. a kol. Kurs trestního práva. Trestní právo hmotné. Obecná část. 1. vydání. Praha : C. H. Beck, 2009, str. 470 a násl.; JELÍNEK, J. a kol. Trestní právo hmotné. Obecná část, zvláštní část. 1. vydání. Praha : Leges, 2009, str. 346.

¹² JELÍNEK, J. a kol. Trestní právo hmotné. Obecná část, zvláštní část. 1. vydání. Praha : Leges, 2009, str. 350.

¹³ KARABEC, Z. Účel trestání. Kriminalistika, čtvrtletník pro teorii a praxi č. 2/2000, str. 109.

hledící“ („back looking theory“; teorie zahleděné do minulosti; na to, co se stalo). Tyto teorie spatřují účel trestu v trestu samotném. „*Trest je ospravedlněn samotným spácháním zločinu.*“¹⁴ Pachatel páchající trestný čin již v podstatě souhlasí s tím, že může být potrestán. Absolutní teorie je možno vyjádřit latinskou formulí: „punitur, quia peccatum est“ neboli „trestá se, protože bylo spácháno zlo“.

Tyto teorie nespojují s trestem žádné další cíle, žádné společenské účely. Trest je chápán jako spravedlivá odplata.¹⁵ Starší teologické teorie spatřovaly v trestu dokonce projev Boží vůle, vykoupení za spáchané zlo, za hřích.¹⁶

V souvislosti s absolutními teoriemi trestání jsou nejčastěji skloňována jména filozofů I. Kanta a G. W. F. Hegela.

Teorie relativní bývají také nazývány jako teorie utilitární či „vpřed hledící“ („looking forward theory“; teorie hledí do budoucna, chtějí zabránit budoucím zločinům). Teorie relativní mohou být vyjádřeny latinskou formulí: „punitur, ne peccetur“, tedy „trestá se, aby nebylo páčáno zlo“, přiznávají tedy trestu již nějaký účel a spojují s ním pro společnost užitečné cíle. Tyto teorie odmítají odplatu jako základ trestu. „*Trest je léčení, které zabrání budoucímu páčání trestných činů.*“¹⁷

Tyto teorie však nepředstavují striktně vymezený myšlenkový proud. „*Zahrnují široké spektrum myšlenek negativní (odstrašující) i pozitivní (zejm. resocializační, resp. reintegrační), individuální a generální prevence.*“¹⁸ „*V relativní teorii lze tedy spatřovat zrod preventivních aktivit spojených s ukládáním trestu.*“¹⁹

S těmito teoriemi jsou především spojována jména jako H. Grotius, C. Beccaria, P. J. A. von Feuerbach (teorie psychologického donucení), F. von Liszt (teorie speciální prevence), C. Lombrosa (antropologicky orientované teorie) a E. Ferri (zejména sociologicky orientované teorie).

¹⁴ LATA, J. Účel a smysl trestu. Praha : LexisNexis CZ s.r.o., 2007, str. 7.

¹⁵ KRATOCHVÍL, V. a kol. Kurs trestního práva. Trestní právo hmotné. Obecná část. 1. vydání. Praha : C. H. Beck, 2009, str. 462.

¹⁶ KUČTA, J., VÁLKOVÁ, H. a kol. Základy kriminologie a trestní politiky. 1. vydání. Praha : C. H. Beck, 2005, str. 185.

¹⁷ JELÍNEK, J. a kol. Trestní právo hmotné. Obecná část, zvláštní část. 1. vydání. Praha : Leges, 2009, str. 346.

¹⁸ KRATOCHVÍL, V. a kol. Kurs trestního práva. Trestní právo hmotné. Obecná část. 1. vydání. Praha : C. H. Beck, 2009, str. 463.

¹⁹ KUČTA, J., VÁLKOVÁ, H. a kol. Základy kriminologie a trestní politiky. 1. vydání. Praha : C. H. Beck, 2005, str. 186.

V českém prostředí, jak bylo výše popsáno, je nejzažitéjší dělení teorií na teorie absolutní a relativní. Ovšem Mgr. Jan Lata ve své monografii upozorňuje, že toto dělení není nejvhodnější. Tento svůj názor zdůvodňuje příliš úzkým vymezením absolutní teorie, která navíc působí zastarale. Tím pádem z takového dělení vyplývá spíše preference teorií relativních nad absolutními. Proto někteří autoři (zejména v oblasti anglosaské literatury) považují za vhodnější dělení teorií na retribuční a utilitární, které je méně hodnotící.²⁰

Smíšené teorie trestání či teorie slučovací představují určitý kompromis mezi výše zmíněnými teoriemi. Kladou důraz jak na odplatu, tak na společenské účely trestu. „*Trest má trestným činům předcházet prostřednictvím tzv. generální prevence, zaměřené na potenciální pachatele, a zároveň působit speciální prevencí na pachatele trestného činu, o kterém se rozhoduje.*“²¹ Smíšené teorie trestání nejsou však v žádném případě ucelenými teoriemi. Jsou navíc často podrobovány kritikám vzhledem k tomu, že je možné pochybovat, zda se vůbec dají skloubit dvě takto naprosto odlišné koncepce, jež představují teorie absolutní a teorie relativní.

1.2.3 Účel trestu v českém trestním právu

Trestní zákon z roku 1961 pojem účel trestu výslovně definoval v § 23 odst. 1 – „účelem trestu je chránit společnost před pachateli trestných činů, zabránit odsouzenému v dalším páchání trestné činnosti a vychovat jej k tomu, aby vedl řádný život, a tím působit výchovně i na ostatní členy společnosti“. Takovéto pojetí vykazovalo rysy smíšených teorií účelu trestu.

Toto ustanovení § 23 o účelu trestu bylo však často podrobováno kritice - např. se mu vytýkalo směšování samotného účelu trestu (ochrana společnosti) s prostředky k jeho dosažení (individuálně represivní a preventivní a generálně preventivní působení trestu) či to, že explicitně stanovovat účel trestu je v moderních demokratických zemích neobvyklé.²² Možná i proto se po vzoru zahraničních

²⁰ LATA, J. Účel a smysl trestu. Praha : LexisNexis CZ s.r.o., 2007, str. 8.

²¹ KUČHTA, J., VÁLKOVÁ, H. a kol. Základy kriminologie a trestní politiky. 1. vydání. Praha : C. H. Beck, 2005, str. 187.

²² LATA, J. Účel a smysl trestu. Praha : LexisNexis CZ s.r.o., 2007, str. 65.

trestněprávních předpisů autoři nového kodexu rozhodli účel trestu již výslovně v ustanoveních trestního zákoníku neformulovat.

Pojem účel trestu však ze soudobého trestního práva nevytizel. Důvodová zpráva k novému trestnímu zákoníku k tomuto stanoví, že vymezení účelu trestních sankcí je nyní ponecháno trestní nauce. V zákoně je pak účel trestu „*nahrazen promítnutím obecných zásad trestání do jednotlivých ustanovení o trestních sankcích*“²³. Jedná se o ustanovení § 36 až 38 TrZ (obecné zásady pro ukládání trestních sankcí), § 39 až 45 TrZ (obecné zásady pro ukládání trestů) a § 96 a § 97 TrZ (obecné zásady pro ukládání ochranných opatření) a jde zejména o tyto základní zásady trestání - zásada zákonnosti, zásada přiměřenosti sankce spáchanému trestnému činu, zásada individualizace použitých sankcí, zásada personality sankce, zásada neslučitelnosti určitých druhů sankcí u téhož pachatele, zásada humanity sankcí.²⁴ Výhoda takto formulovaných zásad je především v tom, že jsou přímo aplikovatelné na konkrétní případ.

*„Pokud jde o účel a funkce trestání, je české trestní právo i nadále založeno na smíšené teorii trestání, spojující ochranné, nápravné a generálně preventivní působení trestu.“*²⁵ Trest tak i přes jeho implicitní vyjádření nadále plní ve společnosti stejné funkce, jako tomu bylo za předchozí úpravy.

1.2.4 Systém trestů²⁶

Jednotlivé druhy trestů vytvářejí systém trestů. Nejde však jen o pouhý výčet druhů trestů, ale i o jejich určitou hierarchii a o vzájemné vztahy mezi nimi.

V souladu se základní zásadou trestního práva hmotného „*nulla poena sine lege*“ neboli „*není trestu bez zákona*“, obsahuje trestní zákoník taxativní výčet trestů, které lze za trestné činy uložit.

²³ Důvodová zpráva k návrhu nového trestního zákoníku (zák. č. 40/2009 Sb.) - část první. Obecná část, hlava V.

²⁴ více k základním zásadám trestání viz např. ŠÁMAL, P. K úpravě trestních sankcí ve vládním návrhu rekodifikace trestního zákoníku. Trestněprávní revue č. 5/2005, str. 113 a násl. nebo JELÍNEK, J. a kol. Trestní právo hmotné. Obecná část, zvláštní část. 1. vydání. Praha : Leges, 2009, str. 350.

²⁵ JELÍNEK, J. a kol. Trestní právo hmotné. Obecná část, zvláštní část. 1. vydání. Praha : Leges, 2009, str. 351.

²⁶ KRATOCHVÍL, V. a kol. Kurs trestního práva. Trestní právo hmotné. Obecná část. 1. vydání. Praha : C. H. Beck, 2009, str. 473.

System trestů se skládá ze dvou subsystémů, a to z trestů pravidelných, které jsou obsaženy v § 52 TrZ, a trestů výjimečných. Ustanovení § 54 TrZ stanoví, že výjimečným trestem se rozumí trest odnětí svobody nad dvacet až do třiceti let a trest odnětí svobody na doživotí. Výjimečný trest je vlastně zvláštním typem trestu odnětí svobody (§ 52 odst. 3 TrZ) a může být uložen jen za zvlášť závažný zločin, u něhož to trestní zákon dovoluje (§ 54 odst. 1 TrZ).

Taxativní výčet trestů, které lze za spáchané trestné činy uložit, je obsažen v § 52 TrZ. Jedná se o:

- a) odnětí svobody (čímž se rozumí nepodmíněný trest odnětí svobody, podmíněné odsouzení k trestu odnětí svobody, podmíněné odsouzení k trestu odnětí svobody s dohledem - § 52 odst. 2 TrZ)
- b) domácí vězení**
- c) obecně prospěšné práce
- d) propadnutí majetku
- e) peněžitý trest
- f) propadnutí věci nebo jiné majetkové hodnoty
- g) zákaz činnosti
- h) zákaz pobytu
- i) zákaz vstupu na sportovní, kulturní a jiné společenské akce
- j) ztráta čestných titulů a vyznamenání
- k) ztráta vojenské hodnosti
- l) vyhoštění.

System trestů vychází z možnosti kumulace jednotlivých trestů, vždy však musí být dodrženy zákonem stanovené požadavky (zejména ty v § 53 TrZ).

1.3 Restorativní justice

Pojem restorativní justice - z anglického restorative nebo restoring justice (restore = obnovit, navrátit do původního stavu) - je volně překládán jako obnovující, příp. napomáhající spravedlnost. Zakladatelé tohoto myšlenkového směru jsou převážně severoameričtí autoři, především Galaway, Hudson, Mackey, Marshall,

Merry, Umbreit, Van Ness nebo Wright.²⁷ Za duchovního otce celého konceptu však bývá považován profesor Howard Zehr (* 1944) pocházející z USA, který je autorem stěžejních knih o restorativní justici "Changing Lenses" nebo "The Little Book of Restorative Justice", kde shrnuje principy a praktiky restorativní justice. Myšlenka restorativní justice se rozvíjí zejména ve druhé polovině 20. století, avšak jak píše prof. Howard Zehr, „*tento proud čerpá z tradic, starých, jako je celá dlouhá historie lidstva*“.²⁸

Zločin byl dříve chápán jako soukromá záležitost mezi viníkem a poškozeným. Stát si však v průběhu 12. století v rámci upevňování svých mocenských pozic přisvojil trestní monopol, a tím získal i plnou odpovědnost za výsledky trestní politiky. Avšak to, co se dříve nazývalo pokrokem, stává se v druhé polovině dvacátého století zastaralým modelem trestní justice.²⁹

Ve většině zemí dochází v posledních desetiletích k jevu, který se obecně nazývá „krize vězeňství“ či „krize trestu odnětí svobody“. Zvyšuje se počet uvězněných osob, věznice jsou přeplněné a lidově řečeno „praskají ve švech“, rostou náklady na boj s kriminalitou. Výkon trestu odnětí svobody s sebou navíc přináší i řadu nežádoucích důsledků. Poukazuje se zejména na to, že vězeňské prostředí má na osobu odsouzeného zhoubný vliv.

Navíc ve druhé polovině 20. století vzniká vědní obor nazývaný se viktimologie, který se, zjednodušeně řečeno, zabývá obětí trestného činu. Odborníci si začínají pokládat otázku, zda stávající systémy trestní justice dostatečně reflektují oběť trestného činu jako takovou. Začínají se rozvíjet různé „viktimologicky orientované přístupy k problematice trestání a zacházení s pachateli, které usilují o zlepšení postavení oběti v trestním procesu a o účinnější zajištění jejich práv na odškodnění újmy, kterou utrpěly v důsledku trestného jednání pachatele, a o dosažení přiměřené satisfakce“³⁰.

Krize vězeňství vyústila v pochybnosti o stávajícím systému trestní justice a sankční politiky. Objevují se názory, že je třeba změnit chápání trestní

²⁷ SOTOLÁŘ, A., VÁLKOVÁ, H. Trestní spravedlnost na přelomu tisíciletí. Právní rozhledy č. 12/1999, str. 617 - 624.

²⁸ ZEHR, H. Úvod do restorativní justice. Sdružení pro probaci a mediaci v justici. Praha 2003, str. 41.

²⁹ VÁLKOVÁ, H.; SOTOLÁŘ, A. Restorativní justice – trestní politika pro 21. století?. Trestní právo č. 1/2000, str. 5

³⁰ KARABEC, Z. Koncept restorativní justice. In Restorativní justice: Sborník příspěvků a dokumentů. IKSP. Praha 2003, str. 5.

spravedlnosti, protože staré pojetí je na prahu 21. století nevyhovující. Výzkumy na poli viktimologie začínají vyvracet mýty o potřebě oběti pomstít se pachateli, a naopak přinášejí zjištění, že „*naprosté většině obětí jde spíše o to, aby se jim dostalo co nejdříve, nejlépe neformální cestou, morálního i materiálního zadostiučinění*“.³¹ Sílí snahy o nalezení jiných (alternativních) cest k tradiční reakci na zločin a v souvislosti s tím se začíná vyvíjet restorativní justice. Tento nový koncept trestní justice postupem času začíná pronikat i do evropských států a získává místo v jejich právních řádech.

Restorativní justice je jakýmsi protikladem (i když sám prof. Zehr se takovému označení vyhýbá a tvrdí, že tomu tak být nemusí) k tradičně represivně pojaté trestní spravedlnosti - tzv. retributivní justici, z anglického retributive justice (odplatná, trestající justice). Ani jeden z těchto systémů však v současnosti neexistuje v původní čisté podobě, „*postupně dochází ke vzájemnému ovlivňování a doplňování obou modelů s cílem přispět co nejefektivněji k naplnění smyslu trestní spravedlnosti*“³².

V modelu **retributivní justice** je primární obětí trestného činu stát. Stát je chápán jako reprezentant celé společnosti, a proto vše směřuje k ochraně státu před pachatelem, který ohrožuje veřejný zájem. Pozornost se tedy soustředí zejména na pachatele, který má být po zásluze potrestán. Oběť trestného činu je v podstatě přehlížena a při výkonu spravedlnosti má jen pasivní postavení. Takovéto postavení oběti v trestním řízení však vede k pocitu ponížení a frustraci. Oběti (ale i obvinění) se stávají svým způsobem navíc „*oběťmi stigmatizujícího trestního řízení*“³³. „*Doprovodným jevem takového modelu je pokračující odosobnění justičního systému a velice malý prostor pro uplatnění alternativ k nezbytně formálnímu standardnímu důkaznímu řízení v soudním přelíčení.*“³⁴

Naproti tomu **restorativní justice** přichází s myšlenkou, že současné pojetí trestní spravedlnosti nevede k účinné ochraně společnosti ani jednotlivce. Podle tohoto názoru jsou v podstatě všechny limity klasické odplatné justice

³¹ KUCHTA, J., VÁLKOVÁ, H. a kol. Základy kriminologie a trestní politiky. 1. vydání. Praha : C. H. Beck, 2005, str. 179.

³² KRATOCHVÍL, V. a kol. Kurs trestního práva. Trestní právo hmotné. Obecná část. 1. vydání. Praha : C. H. Beck, 2009, str. 468.

³³ SOTOLÁŘ, A., VÁLKOVÁ, H. Trestní spravedlnost na přelomu tisíciletí. Právní rozhledy č. 12/1999, str. 620.

³⁴ Tamtéž.

již vyčerpány a „staré“ pojetí již nemůže nabídnout adekvátní reakci na růst kriminality. Proto přichází koncepce, která se snaží nabídnout nové, jiné řešení. Restorativní justici ovšem nelze chápat jako ucelený model, který by mohl být implementován na místo "zastaralé" trestní justice. Představuje spíše určitý „paralelní systém, působící vedle klasické trestní justice nebo v mnoha směrech trestní justici doplňující“³⁵. Dá se říci, že některé země principy a východiska restorativní justice zahrnují do své trestní politiky více a některé méně. „Restorativní justice nepředstavuje konkrétní program nebo návod k použití, není mapou, ale je kompasem.“³⁶

Koncept restorativní justice vychází z myšlenky, že trestný čin je v podstatě újma způsobená osobě a komunitě, protože ve společnosti jsme všichni vzájemně spojeni. Jde o konflikt dvou nebo více jednotlivců či stran. Nejde o útok pachatele na zájmy státu, ale o narušení vztahů mezi jedinci.

Základní teze restorativní justice se dají obecně shrnout do této věty: „Restorativní justice se zaměřuje na újmy vzniklé trestným činem a usiluje o zohlednění potřeb poškozeného, dále podporuje odpovědnost pachatele za řešení vzniklé situace a zapojuje poškozeného, pachatele a komunitu do procesu řešení.“³⁷

Trestný čin je chápán jako škoda, která byla způsobena oběti. Nejde však jen o škodu materiální. Restorativní justice chápe takovouto škodu v tom nejširším smyslu, tedy i jako újmu fyzickou, psychickou (emocionální) či třeba jako narušení sociálních vazeb poškozeného. "Restorativní justice se... soustřeďuje na... pochopení činu v kontextu jeho morálních, sociálních a ekonomických souvislostí, na projev pokání pachatele, převzetí osobní odpovědnosti za nápravu jím způsobené materiální škody i nehmotné újmy, vedoucí k odpuštění činu obětí a společenstvím.“³⁸

Oproti pojetí trestního procesu v systému retributivní justice, restorativní model počítá s aktivní rolí oběti trestného činu, obviněného a dokonce i dalších dotčených subjektů - zejména z nejbližšího sociálního okolí poškozeného a pachatele (např. jejich rodina, přátelé, kolegové z práce, škola, atd.). Důraz je pak kladen

³⁵ KARABEC, Z. Koncept restorativní justice. In Restorativní justice: Sborník příspěvků a dokumentů. IKSP. Praha 2003, str. 8.

³⁶ ZEHR, H. Úvod do restorativní justice. Sdružení pro probaci a mediaci v justici. Praha 2003, str. 8

³⁷ Tamtéž, str. 17

³⁸ HENDRYCH, D. a kol. Právníký slovník. 3. vydání. Praha 2009, heslo: Restorativní justice-spravedlnost.

hlavně na odstranění jejich konfliktu a na obnovení trestným činem narušeného nebo ohroženého systému chráněných hodnot a sociálních vztahů. Hlavním účelem není potrestání pachatele, ale jde o odstranění následků trestného činu. „*Stěžejním a patrně nejobtížnějším úkolem při aplikaci principů restorativní justice je vytvoření prostoru pro pochopení a uznání viny ze strany pachatele, poskytnutí příležitosti pro odčinění spáchaného deliktu a dosažení „vykoupení a smíření“.* Dosažení tohoto stavu by se pak mělo stát i tou neúčinnější zárukou, že nedojde k opakování (recidivě) trestného jednání.“³⁹

Nejvýznamnější a nejrozšířenější program, který se užívá v rámci konceptu restorativní justice, je postup zvaný mediace (z latinského medius = ležící uprostřed, nestranný). Při mediaci se pachatel s obětí setkávají tváří v tvář, mají prostor vyjádřit své pocity. Vše se děje na bázi individuálního přístupu ke stranám konfliktu, účast je dobrovolná, obviněný i oběť musí s takovýmto postupem souhlasit. Při mediaci je zejména důležitý pocit bezpečí, který musí být zajištěn u všech stran konfliktu.

„*Aktivní působení mediátorů a vhodná právní úprava alternativních způsobů řízení a alternativních trestněprávních sankcí umožňuje soudu podle okolností případu volbu mezi několika různými procesními postupy a různě přísnými sankcemi.*“⁴⁰ Mediátor nabízí stranám možnosti řešení jejich konfliktu způsobeného trestným činem, konečné řešení věci však stále zůstává na soudu. Restorativní justice stojí na principu ultima ratio, což znamená, že represivní opatření je chápáno až jako poslední možná reakce na trestný čin.

„*Činnost mediátora zahrnuje velice širokou škálu aktivit od shromažďování podkladů pro volbu co nejadekvátnějšího procesního postupu, pro rozhodnutí o vazbě a pro úvahu o případném trestu, až po vlastní zprostředkování urovnání určitého konfliktního stavu spojeného s žalovanou trestnou činností, uzavření dohody mezi obviněným a poškozeným a dosažení účelného a spravedlivého alternativního řešení věci mimo hlavní líčení nebo vytvoření podmínek pro uložení alternativní sankce nespojené s odnětím svobody v hlavním líčení.*“⁴¹

³⁹ KARABEC, Z. Koncept restorativní justice. In Restorativní justice: Sborník příspěvků a dokumentů. IKSP. Praha 2003, str. 10.

⁴⁰ SOTOLÁŘ, A., VÁLKOVÁ, H. Trestní spravedlnost na přelomu tisíciletí. Právní rozhledy č. 12/1999, str. 622.

⁴¹ Tamtéž.

Mimo mediaci se můžeme ve světě setkat i s dalšími programy restorativní justice. Jde zejména o "skupinové komunitní a rodinné konference" a tzv. "kruhy společného rozhodování". Všechny tyto programy jsou „založeny na restorativním dialogu účastníků sporu v různých aranžmá“⁴².

Může se zdát, že princip restorativní justice najde své uplatnění zejména při řešení relativně méně závažné kriminality, a v počátcích tomu tak i bylo, ale postupem času se restorativní přístupy začaly v některých státech uplatňovat i v případech závažných trestných činů jako jsou např. vraždy či znásilnění. A nejen to, restorativní koncepty pronikají i do škol, na pracoviště nebo do náboženských organizací.

1.3.1 Uplatnění principů restorativní justice v českém trestním právu

Je samozřejmé, že i česká trestní justice je ovlivňována trendy, které k nám přicházejí z ostatních evropských (i mimoevropských) demokratických zemí. Mezi tyto trendy se v posledních letech zařadila i koncepce restorativní justice. České zákonodárství na toto nové pojetí trestní spravedlnosti zareagovalo a Česká republika se tak připojila k zemím, které „promítly... některé prvky restorativní justice do své trestní legislativy a prosadily je i v aplikační praxi. O tom svědčí povaha přijímaných novel a nových zákonů, které se snaží lépe upravit postavení poškozeného, zavést nové, neformální řešení trestních věcí, rozšířit katalog tradičních trestů o alternativní sankce, i statistické údaje ministerstva spravedlnosti prokazující tyto změny trestní politiky na konkrétních číslech o počtu a povaze ukládaných sankcí a uplatňovaných postupů.“⁴³

V roce 2001 vešel v účinnost zákon č. 257/2000 Sb., o Probační a mediální službě, kterým bylo upraveno její postavení, činnost a úkoly.

Za předpis, který nejlépe vyjadřuje filozofii restorativní justice, lze u nás považovat zákon č. 218/2003 Sb., o odpovědnosti mládeže za protiprávní činy a o soudnictví ve věcech mládeže a o změně některých zákonů (**zákon o soudnictví ve věcech mládeže**, dále i jen „ZSM“).

⁴² ŠTERN, P., OUŘEDNÍČKOVÁ, L., DOUBRAVOVÁ, D. Probace a mediace : Možnosti řešení trestných činů. Praha : Portál 2010, str. 34.

⁴³ VÁLKOVÁ, H., ŠÁMAL, P., SOTOLÁŘ, A. Restorativní justice a česká reforma trestního práva mládeže. In Restorativní justice: Sborník příspěvků a dokumentů. IKSP. Praha 2003, str. 22 a násl.

Prvky restorativní justice se objevují i v trestním řádu, hlavně v úpravě tzv. odklonů v trestním řízení. Jde zejména o institut narovnání (§ 309 a násl. TŘ) a podmíněné zastavení trestního stíhání (§ 307 a násl. TŘ). Mezi odklony se ale řadí i podmíněné upuštění od podání návrhu na potrestání, trestní příkaz a odstoupení od trestního stíhání v řízení ve věcech mladistvých, které je však upraveno v ZSM.

Pro tuto práci jsou však nejdůležitější prvky restorativní justice, které se objevují v trestním právu hmotném, a to zejména v podobě druhů alternativních trestů. Z principů restorativní justice vychází tedy i novým trestním zákoníkem zavedený alternativní **trest domácího vězení**, kterým se zabývá tato práce.

1.4 Alternativní tresty

Jak bylo naznačeno výše, s koncepcí restorativní justice jde ruku v ruce i proces hledání nových forem reakce na trestný čin. Trestněprávní alternativy lze systematicky uspořádat takto:⁴⁴

1. alternativy uvnitř systému trestního práva

a) hmotného:

- alternativy k potrestání (*prostředky, které se po vyslovení viny použijí místo jakéhokoli trestu, v ČR jde o § 46, § 47 a § 48 TrZ*)
- alternativní tresty (*viz níže*)

b) procesního

- odklony (*procesní alternativy ke standardnímu trestnímu řízení*)

2. alternativy k potrestání, tj. vně systému trestního práva hmotného i procesního

- *mediace (zvláštní neprocesní forma řešení trestních věcí, viz výše)*

Podle tohoto schématu se alternativní tresty tedy dají podřadit pod alternativy uvnitř systému trestního práva hmotného. Někdy jsou však alternativní tresty chápány v širším slova smyslu a pod tento pojem se pak zařazují i odklony

⁴⁴ KRATOCHVÍL, V. a kol. Kurs trestního práva. Trestní právo hmotné. Obecná část. 1. vydání. Praha : C. H. Beck, 2009, str. 468.

či „*takové sankce či opatření, které neeliminují zcela ztrátu svobody*“.⁴⁵ Následující výklad bude ovšem zaměřen na pojetí alternativních trestů v užším slova smyslu a ostatní trestněprávní alternativy ponechá stranou.

Jednotná **definice** pojmu alternativní trest v současné době neexistuje. Většina publikací definuje alternativní tresty jako tresty, které nejsou spojené s bezprostředním odnětím svobody nebo s izolací pachatele od společnosti, a přesto plně naplňují účel trestu. Přijaté mezinárodní dokumenty „*chápu alternativní trest jako opatření, která je soud oprávněn uložit v případě, kdy by jinak mohl pachatele odsoudit k nepodmíněnému trestu odnětí svobody*“.⁴⁶ Základní cíl alternativních sankcí je tedy nahrazovat nepodmíněné tresty odnětí svobody, zejména pak ty krátkodobé. Úsilí o širší využívání trestů nespojených s odnětím svobody a postupné nahrazování trestu odnětí svobody těmito alternativami se prosazuje celosvětově.⁴⁷

Nejčastěji se alternativní tresty ukládají za přečiny (§ 14 odst. 2 TrZ) v případech, kdy pobyt pachatele na svobodě není pro společnost nebezpečný a pokud soud uzná, že alternativní trest bude trestem dostačujícím.

„*Filozofií alternativních trestů je zejména ponechat odsouzené na svobodě a uložit jim takový druh povinnosti nebo omezení, které na ně budou působit preventivně a ochrání společnost, uspokojí zájmy obětí trestného činu a upevní v pachateli návyky a postoje potřebné k vedení řádného života*“.⁴⁸ Od odsouzeného je tedy často vyžadováno dodržení určitých omezení nebo splnění povinností, které však nejsou zákonem jednotně definovány a závisí na druhu trestu, který je ukládán.

Obecně lze říci, že častější zavádění alternativních sankcí souvisí s „krizí trestu odnětí svobody“. Užití trestu odnětí svobody by nemělo být automaticky bráno jako přirozená forma trestu. Proto nový trestní zákoník navázal na dřívější novelizace předchozího trestního zákona, které souvisely se zaváděním a rozšiřováním alternativních trestů, a navíc plně prosadil myšlenku trestu nepodmíněného odnětí svobody pojímaného jako ultima ratio.

⁴⁵ KUCHTA, J., VÁLKOVÁ, H. a kol. Základy kriminologie a trestní politiky. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2005, str. 214.

⁴⁶ HENDRYCH, D. a kol. Právní slovník. 3. vydání. Praha 2009, heslo: Alternativní sankce.

⁴⁷ NAVRÁTILOVÁ, J. Trest domácího vězení. Bulletin advokacie č. 10/2009, str. 95.

⁴⁸ FRYŠTÁK, M., ŽATECKÁ, E. Princip restorativní justice v novém trestním zákoníku. In Sborník příspěvků z mezinárodní konference „Dny veřejného práva“. Brno : Masarykova univerzita, 2007, str. 4 a násl. [online] Dostupné z http://www.law.muni.cz/sborniky/Days-of-public-law/files/pdf/trest/Frystak_Zatecka.pdf [cit. 18/02/2012].

„Existují závažné důvody, aby byla základní pozornost věnována alternativním opatřením, jež snižují počet osob ve vězení, a aby bylo uvěznění využíváno pouze jako poslední možnost.“⁴⁹ Mezi tyto důvody patří např. to, že alternativní tresty mohou pomoci řešit přeplněnost věznic, která souvisí s nadužíváním trestu odnětí svobody v posledních desetiletích. Další výhody alternativních trestů spočívají zejména v tom, že účinně přispívají k opětovnému začlenění odsouzeného do společnosti, představují menší zásah do lidských práv, náklady na jejich výkon jsou nižší a eliminují negativní důsledky uvěznění. Jedním z argumentů pro užívání alternativních trestů je i to, že mohou být při plnění cílů ochrany společnosti mnohem účinnější než uvěznění, přičemž stejných cílů lze alternativními prostředky dosáhnout lépe a humánněji.

V systému trestů v českém trestním zákoníku je převážná většina druhů trestů, které nejsou spojeny s odnětím svobody a s izolací pachatele od společnosti. Jako alternativní tresty se potom tradičně chápou zejména: **trest domácího vězení** (§ 60 TrZ), trest obecně prospěšných prací (§ 62 TrZ), peněžitý trest (§ 67 TrZ) trest propadnutí věci nebo jiné majetkové hodnoty (§ 70 TrZ), trest zákazu činnosti (§ 73 TrZ), trest zákazu pobytu (§ 75 TrZ), trest zákazu vstupu na sportovní, kulturní a jiné společenské akce (§ 76 TrZ), podmíněné odsouzení k trestu odnětí svobody (§ 81 TrZ), podmíněné odsouzení k trestu odnětí svobody s dohledem (§ 84 TrZ).

Používání alternativních trestů je vždy do určité míry limitováno přístupem soudní praxe k jejich aplikaci, podmínkami stanovenými pro ukládání a výkon jednotlivých trestů nespojených s odnětím svobody, či sociální skladbou pachatelů.⁵⁰

1.5 Probační a mediační služba

Probační a mediační služba (dále i jen „PMS“) představuje poměrně „*novou instituci na poli trestní politiky, vycházející ze součinnosti dvou profesí – sociální práce a práva, zejména trestního*“⁵¹. Byla zřízena zákonem č. 257/2000 Sb., o Probační a mediační službě (dále i jen „ZPMS“), který vstoupil v účinnost 1. ledna

⁴⁹ Příručka základních principů a slibné praxe v oblasti alternativních opatření k uvěznění (Handbook of basic principles and promising practices on Alternatives to Imprisonment), str. 6. [online] Dostupné z <http://www.ok.cz/iksp/docs/368.pdf> [cit. 17/02/2012].

⁵⁰ ŠÁMAL, P. a kol. Trestní zákoník: komentář, 1. vydání, Praha : C. H. Beck, 2009, str. 622.

⁵¹ [online] Dostupné z: <https://www.pmscr.cz/poslani-a-cile/> [cit. 14/03/2012].

2001, ale počátky vývoje tohoto institutu sahají již do šedesátých let 20. století. Bohužel, veškeré nadějně rozběhnuté projekty a záměry s cílem postupně změnit a modernizovat československou trestní politiku a tím i snahy, které směřovaly k vytvoření zárodků budoucí probační služby, byly v podstatě překaženy událostmi ze srpna 1968 a následnou normalizací.

Situace se začala zlepšovat až po roce 1989, zejména pak začátkem devadesátých let 20. století, kdy se v české trestní politice začaly objevovat první reformní kroky (začínají se uplatňovat prvky restorativní justice, např. odklony, alternativní tresty, atd.). Až do účinnosti zákona o Probační a mediační službě plnili část úkolů probace pověřeni pracovníci odborného aparátu soudů. Tento stav byl však nevyhovující vzhledem k absenci kvalifikačních požadavků úředníků soudů a mnoha dalším problémům (neodpovídající pracovní podmínky, kumulace funkcí, atd.). V roce 1999 byl zpracován projekt „Kvalifikačního vzdělávacího programu pro úředníky a asistenty Probační a mediační služby“ a tím byl připraven odborný aparát pro nově vznikající celostátně působící organizaci - tedy Probační a mediační službu.⁵²

Organizaci Probační a mediační služby upravuje § 3 ZPMS. V čele PMS stojí ředitel (v současné době Mgr. Pavel Štern), kterého jmenuje a odvolává ministr spravedlnosti (§ 3 odst. 1 ZPMS). Střediska, která se dále podle potřeby mohou členit na oddělení (§ 3 odst. 5 ZPMS), jsou pověřena plněním úkolů ve vztahu k soudům, státním zastupitelstvím a orgánům Policie České republiky. Působí v sídlech okresních soudů nebo jim naroveň postavených obvodních nebo městských soudů (§ 3 odst. 2 ZPMS). V rámci středisek pracují úředníci nebo asistenti Probační a mediační služby (§ 6 odst. 1 ZPMS), v čele střediska stojí vedoucí (§ 10 ZPMS). Požadavky na osobu úředníka či asistenta PMS v podrobnostech stanoví § 6 odst. 2 a násl. ZPMS.

Posláním PMS je usilovat o zprostředkování účinného a společensky prospěšného řešení konfliktů spojených s trestnou činností a současně organizovat a zajišťovat efektivní a důstojný výkon alternativních trestů a opatření s důrazem na zájmy poškozených, ochranu komunity a prevenci kriminality. PMS deklaruje

⁵² Více k historii vzniku a vývoje probace a mediace v České republice viz ŠTERN, P., OUŘEDNÍČKOVÁ, L., DOUBRAVOVÁ, D. Probace a mediace : Možnosti řešení trestných činů. Praha : Portál 2010, str. 9 - 16. Nebo také viz Důvodová zpráva k zákonu č. 257/2000 Sb., o Probační a mediační službě, I. Obecná část, Zhodnocení platného právního stavu.

jako své základní cíle **integraci pachatele** do života ve společnosti bez dalšího porušování zákonů, **zapojení poškozeného** do „procesu“ odškodnění, o obnovení jeho pocitu bezpečí, integrity a důvěry ve spravedlnost a **ochranu společnosti** účinným řešením konfliktních a rizikových stavů spojených s trestním řízením a efektivním zajištěním realizace uložených alternativních trestů a opatření.⁵³ Tato koncepce vychází z principů restorativní justice.

Činnost PMS upravuje § 4 ZPSM. Z hlediska obsahu této práce je důležitá zejména ta část činnosti, kdy PMS vytváří předpoklady k tomu, aby mohl být uložen a vykonán trest nespojený s odnětím svobody. Za tím účelem poskytuje PMS obviněnému odborné vedení a pomoc, sleduje a kontroluje jeho chování a spolupracuje s rodinným a sociálním prostředím, ve kterém obviněný žije a pracuje s cílem, aby v budoucnu vedl řádný život (§ 4 odst. 1 ZPMS). Při výkonu své činnosti může PMS postupovat v součinnosti zejména s orgány sociálního zabezpečení, školami a školskými zařízeními, zdravotnickými zařízeními, s registrovanými církvemi a náboženskými společnostmi, s Vězeňskou službou a justiční stráží České republiky a dalšími (§ 5 ZPMS).

Ministerstvo spravedlnosti vykonává nad činností PMS dohled (§ 11 odst. 2 ZPMS) a Rada pro probaci a mediaci (jako poradní orgán Ministra spravedlnosti) její činnost ovlivňuje a usměrňuje koncepčně a metodicky (§ 12 odst. 1 ZPMS).

1.6 Penologie

Název této vědní disciplíny pochází z latinského slova „poena“, což v českém překladu znamená trest či odplata, a „logicus“ neboli nauka.

Z různých zdrojů se můžeme dočíst rozmanité, avšak ve své podstatě sobě podobné definice penologie. Např. slovenští autoři Fábry a Novák definují penologii jako kompletní vědní disciplínu „o filozofických, sociálních, etických, psychologických, pedagogických, technických i medicínských souvislostech trestů a ochranných opatření a jejich výkonu a účinnosti.“⁵⁴ Penologie je popisována také jako „empirická interdisciplinární nauka o trestních sankcích, jejich druzích,

⁵³ [online] Dostupné z: <https://www.pmscr.cz/poslani-a-cile/> [cit. 14/03/2012].

⁵⁴ FÁBRY, A., NOVÁK, I. Základy penologie. Bratislava : Právnická fakulta Univerzity Komenského, 1995, str. 17.

*způsobech výkonu a zamýšlených i nechtěných vedlejších účincích.*⁵⁵ Nejstručněji bývá penologie vymezována jako „*nauka o trestu a trestání a jejich účincích*“⁵⁶.

Penologie tedy „*zkoumá jako svůj předmět trestní sankce z hlediska jejich výkonu, tj. zacházení s pachateli, jakož i z pohledu účinků, resp. jejich účinnosti.*“⁵⁷ Zajímá se o sociálně-psychologické procesy, jevy, vztahy a zákonitosti, které vznikají v důsledku aplikování trestu, o fyzickou a psychosociální realitu pachatele (zdravotní stav, sociální zázemí, věk, vzdělání, atd.), o systém institucí a jejich funkcí při realizaci zákonného postihu, dále penologie zkoumá, ověřuje a koncipuje přístupy výchovného zacházení s odsouzenými, aby bylo dosaženo co nejefektivněji účelu trestu, a v neposlední řadě hledá i jiné sankce než trest odnětí svobody, které by účinně ovlivňovaly chování pachatelů trestných činů (např. alternativní tresty).⁵⁸

Část penologie, která se nazývá penitenciaristika či penitenciární nauka (z lat. „*paenitentia*“ - náprava), se zabývá speciálně výkonem a účinností nepodmíněného trestu odnětí svobody z hlediska obecných a zvláštních podmínek a zejména použitých metod, forem a prostředků nápravně výchovné činnosti. Vychází z poznatků vědních oborů aplikovaných na podmínky vězeňství, především z penitenciární psychologie, pedagogiky, sociologie a práva.⁵⁹

Penologie bývá považována buď za zcela samostatný vědní obor, nebo za relativně samostatnou součást kriminologie. Ať tak či tak, „*poznatky získané v rámci penologie mohou představovat významné východisko pro legislativu v oblasti trestněprávních sankcí a jejich výkonu a jsou důležité i pro úvahy ve směru prevence kriminality, zejména recidivy trestné činnosti.*“⁶⁰

⁵⁵ HENDRYCH, D. a kol. Právní slovník. 3. vydání. Praha 2009, heslo: penologie.

⁵⁶ např. v ČERNÍKOVÁ, V. a kol. Sociální ochrana. Terciární prevence, její možnosti a limity. Plzeň : Aleš Čeněk, 2008, str. 10.

⁵⁷ KRATOCHVÍL, V. a kol. Kurs trestního práva. Trestní právo hmotné. Obecná část. 1. vydání. Praha : C. H. Beck, 2009, str. 59.

⁵⁸ ČERNÍKOVÁ, V. a kol. Sociální ochrana. Terciární prevence, její možnosti a limity. Plzeň : Aleš Čeněk, 2008, str. 11.

⁵⁹ KÝR, A. Věznění a vězeňství. Historická penologie č. 1/2006, str. 4.

⁶⁰ MEZNÍK, J. a kol. Základy penologie. Brno: Masarykova univerzita, 1995, str. 3.

1.7 Trest domácího vězení

1.7.1 Výše zmíněné pojmy v souvislosti s domácím vězením

Trest domácího vězení byl do našeho systému sankcí zaveden novým trestním zákoníkem. Představoval „*dlouho očekávaný nový druh alternativního trestu a zároveň také jednu z výrazných novinek, kterou byl nový trestní zákoník prezentován i ve vztahu k široké veřejnosti.*“⁶¹ Přestože předchozí trestní zákon z roku 1961 trest domácího vězení neobsahoval, není tento trest v našem právním řádu žádnou novinkou. Institut domácího vězení se na území České republiky objevuje již mnohem dříve. Na tomto místě nelze nezpomenout zákon č. 117/1852 ř. z., o zločinech, přečinech a přestupcích, který trest domácího vězení upravoval. Současná legislativní úprava domácího vězení se od této starší právní úpravy z dob Rakouska-Uherska ve svém provedení liší jen nepatrně. Ovšem zásadně se liší ve své podstatě či v pojetí účelu tohoto trestu, a to tím, že již „*nejde o izolaci politických odpůrců či pouhou odplatu za spáchaný trestný čin nebo provinění, ale naopak o vytvoření vhodné prevence a represe, o kontrolu a eliminaci kriminality.*“⁶² Při začleňování trestu domácího vězení do českého sankčního systému se zákonodárce mohl tedy inspirovat naší právní historií, ale i právními řády jiných států, které mají s tímto trestem již bohaté zkušenosti. Jen namátkou lze uvést např. USA, Velkou Británii, Francii, Itálii, Nizozemí, Švédsko nebo třeba Norsko.

Hmotněprávní úprava trestu domácího vězení je nyní obsažena v trestním zákoníku v § 60 a 61. Podmínky a způsob výkonu trestu domácího vězení pak upravuje trestní řád v ustanoveních § 334a až 334g. Trest domácího vězení lze uložit také jako trestní opatření v řízení proti mladistvým dle § 24 ZSM. Jak stanoví důvodová zpráva k návrhu zákona č. 41/2009 Sb., „*výčet trestů, které je možno mladistvému uložit, se rozšiřuje o trest domácího vězení, který jako další*

⁶¹ ŠČERBA, F. Právní úprava nových alternativních trestů. Bulletin advokacie č. 10/2009, str. 86.

⁶² FOLTÝNOVÁ, L., FOLTÝN, L. Trest domácího vězení z pohledu Probační a mediační služby ČR. Státní zastupitelství č. 6/2011, str. 21.

tzv. *alternativní trest bude ukládán a vykonáván podle obecné úpravy obsažené v trestním zákoníku a v trestním řádu.*⁶³

Trest domácího vězení vychází ze současné době korespondujících východisek restorativní justice.⁶⁴ Výhoda trestu domácího vězení spočívá v tom, že sice omezuje odsouzeného na jeho společenském životě, ale zároveň mu ponechává možnost udržovat i nadále své rodinné, pracovní či školní vztahy, vzhledem k tomu, že odsouzený je i nadále zapojen do pracovního či studijního procesu a zůstává ve svém rodinném a sociálním prostředí. Navíc, jak konstatuje prof. Válková v komentáři k trestnímu zákoníku, *„možnost ve vhodných případech ponechat odsouzeného za zákonem stanovených podmínek v domácím prostředí lze zpravidla považovat za lepší řešení... i pro poškozeného, který tak má větší šanci obdržet plnou a včasnou kompenzaci utrpěné újmy než od pachatele, který by byl výkonem nepodmíněného trestu odnětí svobody sociálně izolován se všemi z toho vyplývajícími vedlejšími důsledky.*⁶⁵ Jako další výhodu lze chápat i to, že při úspěšném vykonání trestu domácího vězení nehrozí negativní ovlivnění odsouzeného pobytem ve vězení, tzv. prizonizace.

Trest domácího vězení je prezentován jako tzv. alternativní trest a v tom smyslu má být alternativou zejména ke krátkodobému nepodmíněnému trestu odnětí svobody. Ve výčtu druhů trestů v § 52 TrZ je trest domácího vězení řazen na druhé místo hned za trest odnětí svobody. *„Pokud by hierarchie v zákoně taxativně vymezených trestů odpovídala jejich závažnosti v dopadu na trestaného, lze konstatovat, že trest domácího vězení je po trestu odnětí svobody... zákonodárcem chápán jako druhý nejpřísnější trest.*⁶⁶ Zajímavý je také poznatek, který vyplývá z empirických výzkumů mezi odsouzenými ve státech, které trest domácího vězení aplikují, že *„ne zcela zanedbatelné procento odsouzených (cca 15%) tento druh trestu vnímá jako daleko přísnější než je trest odnětí svobody a po zkušenosti s výkonem obou druhů trestů by v případě nového odsouzení preferovali trest odnětí*

⁶³ Důvodová zpráva k návrhu zákona č. 41/2009 Sb.

⁶⁴ ŠÁMAL, P. a kol. Trestní zákoník: komentář, 1. vydání, Praha : C. H. Beck, 2009, str. 713.

⁶⁵ Tamtéž, str. 714.

⁶⁶ KYSELA, K., VOLEVECKÝ, P. Trest domácího vězení. Trestní právo č. 7-8/2011, str. 4.

svobody“⁶⁷. Mezi ostatními alternativami k nepodmíněnému trestu odnětí svobody zaujímá z hlediska svého umístění trest domácího vězení klíčové místo.⁶⁸

Trest domácího vězení by byl nepředstavitelný bez činnosti Probační a mediační služby. Nejen, že PMS v současnosti provádí kontrolu výkonu trestu domácího vězení (a počítá se s ní nadále i při případném zavedení elektronického monitorovacího systému), ale důležitou roli hraje i při realizaci tzv. institutu předběžného šetření v rámci přípravného řízení a řízení před soudem a i v dalších stádiích trestního řízení. O postavení a úloze Probační a mediační služby při ukládání a výkonu trestu domácího vězení je pojednáno níže v samostatné kapitole.

Samostatná kapitola je věnována i vybraným penologickým aspektům trestu domácího vězení. Jak konstatují ve svém článku Bc. Kysela a JUDr. Volevecký, „zavedení institutu domácího vězení je jednou z reakcí na dlouhodobé výzkumy v oblasti kriminologie a penologie a je v podstatě zosobněním zkušeností trestní justice s recidivisty.“⁶⁹

Trest domácího vězení se měl stát lékem především na přeplněnost věznic, protože s jeho zavedením bylo předpokládáno výrazné snížení počtu odsouzených ke krátkým nepodmíněným trestům/trestním opatřením odnětí svobody, a tím měl tento trest také pomoci s nedostatkem finančních prostředků v české justici, jelikož náklady na jeho výkon jsou mnohem menší (mluví se dokonce o ušetření až tří čtvrtin nákladů) než u nepodmíněného trestu odnětí svobody. Otázkou zůstává, zda se do budoucna podaří tyto cíle naplnit.

1.7.2 Historický exkurz

1.7.2.1 Příklady trestu domácího vězení ve světových dějinách

Myšlenka omezení svobody pohybu dané osoby na místo svého bydliště není rozhodně výdobytkem moderní doby. Trest domácího vězení v různých jeho obměnách je součástí světových dějin. Již po úctyhodně dlouhou dobu se můžeme z různých historických pramenů dozvídat o věznění osob v domácím vězení.

Jedna z prvních zmínek o trestu domácího vězení pochází z Egypta z roku 1011. Úřady tehdy zakázaly vycházet z domu iráckému vědci Alhacenovi, protože

⁶⁷ KRÁL, V. Domácí vězení – další alternativní trest? Trestněprávní revue č. 8/2007, str. 236.

⁶⁸ ŠÁMAL, P. a kol. Trestní zákoník: komentář, 1. vydání, Praha : C. H. Beck, 2009, str. 714.

⁶⁹ KYSELA, K., VOLEVECKÝ, P. Trest domácího vězení. Trestní právo č. 7-8/2011, str. 5.

svými objevy děsil vládnoucího chalífu. Jeho trest trval až do chalífovy smrti roku 1021.⁷⁰

I v pozdější historii se objevuje řada dalších osobností, kterým byl trest domácího vězení uložen. Většinou se jednalo o osoby, které byly z jakéhokoli důvodu politicky či společensky nepohodlné, ovšem bylo současně netaktické, zejména vzhledem k jejich postavení či velkému vlivu ve společnosti, odsoudit je k trestu odnětí svobody. Za své názory byl takto v domácím vězení v Arcetri u Florencie vězněn v roce 1633 například Galileo Galilei. Domácí vězení na ostrově Sváté Heleny absolvoval po porážce v bitvě u Waterloo (1815) i Napoleon Bonaparte, kde 5. května 1821 také zemřel. Smutný konec měl přísný zákaz vycházení a trest domácího vězení pro členy ruské carské rodiny, cara Mikuláše II. s carevnou Alexandrou a jejich děti Anastázií, Tatjanu, Olgu, Marii a Alexeje, kteří byli v roce 1918 popraveni bolševiky. Také komunistický režim v Sovětském svazu, Severní Koreji a Polsku ve druhé polovině 20. století často používal domácí izolaci jako nástroj represe proti svým odpůrcům.⁷¹

Bohužel i v dnešní době je institut domácího vězení často zneužíván autoritářskými režimy k perzekuování politických disidentů. Příkladem může být případ prodemokratické barmské aktivistky Aun Schan Su Ťij, držitelky Nobelovy ceny za mír – *„Šestašedesátiletou Su Ťij propustila barmská vojenská junta z dlouholetého domácího vězení v listopadu 2010 necelý týden po volbách, které kritici označili za pouhou šarádu s cílem udržet v Barmě pod civilní maskou vojenskou vládu.“*⁷²

S rozvojem alternativních trestů v posledních letech už ale domácí vězení nemá jen špatnou reputaci a z médií se dozvídáme i zprávy o uložení domácího vězení v souladu s demokratickým systémem trestání. Nedávno například proběhla v denním tisku zpráva o uložení domácího vězení kapitánu výletní lodi Costa Concordia, která ztroskotala poblíž toskánského ostrova Giglio dne 13. 1. 2012. *„Kapitán podle svého advokáta opakoval, že je nevinný a že se mu podařilo zachránit tisíce životů. Čelí ale obvinění ze zabití. Soud ho propustil z vazby,*

⁷⁰ FOLTÝNOVÁ, L., FOLTÝN, L. Trest domácího vězení z pohledu Probační a mediační služby ČR. Státní zastupitelství č. 6/2011, str. 21.

⁷¹ ŠTERN, P., OUŘEDNÍČKOVÁ, L., DOUBRAVOVÁ, D. (eds.). Probace a mediace : Možnosti řešení trestných činů. Praha : Portál 2010, str. 149 a násl.

⁷² [online] Dostupné z: <http://www.novinky.cz/kultura/237507-barmsti-generalove-vyhostili-michelle-yehovou-kvuli-rol-i-su-tij.html> [cit. 22/02/2012].

ale nařídil mu domácí vězení.⁷³ Pro přesnost však dodávám, že toto domácí vězení je alternativa k vazbě a ne typ trestu.

1.7.2.2 Trest domácího vězení na našem území, zákon č. 117/1852 ř. z.

Trest domácího vězení není ani na našem území zcela neznámý. „*Jeho počátky můžeme vystopovat již v kolébce naší kultury, v dobách Velkomoravské říše, kdy dochované prameny dokumentují, že syn franského krále Ludvíka, Karoloman, byl v druhé polovině 9. století uvržen do domácího vězení v Řezně, kvůli podezření z vlastizrady.*“⁷⁴ Často zmiňované je také odsouzení uherské hraběnky Alžběty Báthoryové, považované za nejznámější masovou vražedkyni ve slovenských a maďarských dějinách, k domácímu vězení na jejím hradě v Čachticích v roce 1610.

V modifikované podobě trest domácího vězení obsahoval také říšský (rakouský) trestní zákon o zločinech, přečinech a přestupcích č. 117 ř. z. ze dne 27. 5. 1852, platný i po vzniku Československé republiky (1918) až do roku 1950.⁷⁵ V § 244 a 245 uvedeného zákona byly upraveny dva stupně trestu vězení. První stupeň – „vězení“ - spočíval „*v zavření ve věznici bez želez, při čemž se odsouzení, když může sobě výživu buď z vlastních prostředků nebo pomocí svých příslušníků opatřiti, na vůli zůstává, kterak se chce zaměstnávat*“ a druhý stupeň – „tuhé vězení“ - trestanec byl i zde vězněn „*bez želez; strava však a práce dává se mu taková, jak podle předpisů zvláštních o tom vydaných nebo těch, které ještě vydány budou, dovoluje zřízení trestnic pro takové trestance ustanovených. Nedovoluje se mu s nikým se scházeti bez přítomnosti dozorce vězňů ani rozmlouvati v jazyce pro tohoto nesrozumitelném.*“ Na tato ustanovení pak systematicky navazovala úprava trestu domácího vězení v § 146 - „*Kromě těchto dvou stupňů vězení uznáno býti může také na vězení domácí...*“. S § 146 je pojmově spojen dále § 262, nazvaný „*Kdy uloženo býti může domácí vězení*“.

Stejně jako nyní, nemohl být ani tehdy trest domácího vězení uložen komukoli. Vhodný adept pro „*vězení domácí*“ mohl být jen pachatel přečinu nebo přestupku, který byl bezúhonné pověsti a který, pokud by byl vzdálen od svého

⁷³ [online] Dostupné z: <http://www.novinky.cz/zahranicni/evropa/256505-soud-naridil-kapitanu-schettinovi-domaci-vezeni-zalobce-zada-test-na-drogy.html> [cit. 22/02/2012].

⁷⁴ ŠTEFÁNIK, O. Domácí vězení v minulosti a v současnosti. In COFOLA 2010: the Conference Proceedings. Vyd. 1. Brno : Masarykova Univerzita, 2010.

⁷⁵ KRATOCHVÍL, V. a kol. Kurs trestního práva. Trestní právo hmotné. Obecná část. 1. vydání. Praha : C. H. Beck, 2009, str. 639.

bydliště, „nemohl by si hleděti svého úřadu, svého obchodu, nebo svého výděлку“ (§ 262) - jinými slovy, nebyl by schopen zajišťovat si obživu výkonem svého zaměstnání. Odsouzený pak musel dát slib - „přípověď odsouzenice“ - , že se za žádných okolností - „pod nižádnou záminkou“ - nevzdálí ze svého domu, neboť jinak by svůj trest musel dokončit ve věznici veřejné. Soud také v některých případech mohl rozhodnout o tom, že odsouzenice dá hlídat stráží (§ 246).

Říšský zákon byl později nahrazen zákonem č. 86/1950 Sb., který již trest domácího vězení stejně jako pozdější zákon č. 140/1961 Sb., neobsahoval.

V Československu byly později prvky domácího vězení použity také v případě kardinála Josefa Berana, který byl v „domácím vězení“ držen od 19. června 1949 kvůli jeho negativnímu postoji k nastupující totalitní moci.⁷⁶ Tyto doby jsou však naštěstí již pryč a trest domácího vězení v současné právní úpravě odpovídá demokratickým zásadám.

1.7.3 Elektronický monitoring

1.7.3.1 Elektronický monitoring v České republice

V souvislosti se zavedením trestu domácího vězení se v našem právním řádu objevil i institut elektronického sledování (též elektronická kontrola či elektronický monitoring, anglicky „electronic monitoring“). Systém elektronické kontroly má v zahraničí již poměrně dlouhou tradici a zatím se velice dobře osvědčuje. V České republice je zavedení elektronického monitoringu v posledních letech palčivou otázkou, protože ačkoli zákon počítá s „elektronickým kontrolním systémem, který umožňuje detekci pohybu odsouzeného pomocí tzv. nesnímatelného elektronického náramku“⁷⁷, dosud nebyl realizován v praxi, což je vnímáno částí veřejnosti jako obrovský nedostatek naší úpravy institutu domácího vězení. Kontrola výkonu tohoto trestu tedy zůstává pouze na Probační a mediační službě (viz níže).

V březnu 2010 vyhlásilo Ministerstvo spravedlnosti pod vedením tehdejší ministryně Daniely Kovářové výběrové řízení na provozovatele elektronického monitoringu. O tuto zakázku se však brzy začal zajímat Úřad pro ochranu hospodářské soutěže, který nakonec vydal předběžné opatření, kterým zakázal

⁷⁶ Více ve VODIČKOVÁ, S. Kněz, kterého se komunisté báli i po jeho smrti. Reunion. Časopis vojenského a špitálního řádu sv. Lazara jeruzalémského - bohemia č. 6/2009, str. 5 - 8.

⁷⁷ Důvodová zpráva k návrhu zákona č. 41/2009 Sb., k části první, k bodu 49.

ministerstvu podepsat s případným vítězem smlouvu. Podle vyjádření místopředsedy úřadu Kamila Rudoleckého pro server Ihned.cz, *"úřad získal pochybnosti o správnosti postupu zadavatele při stanovování kvalifikačních předpokladů v zadávací dokumentaci"*.⁷⁸ Počátkem srpna 2010 byl pak tento problematický tendr zrušen novým ministrem spravedlnosti Jiřím Pospíšilem. Podle posledních zpráv z médií⁷⁹ se o vypsání nového výběrového řízení na ministerstvu spravedlnosti v současnosti neuvažuje. Ministerstvo čeká, až počet domácích vězňů dosáhne alespoň pěti set.

Okolo „magického čísla“ 500 se však vytváří v poslední době začarovaný kruh. Soudci nechtějí trest domácího vězení ukládat, protože kontrola jeho výkonu je dle jejich názoru nedostatečně zajištěna, ministr Pospíšil na oplátku argumentuje, že v takovéto situaci (k 29. 2. 2012 bylo ve výkonu 206 trestů domácího vězení⁸⁰) se zavádění elektronického monitoringu finančně nevyplatí. *„Probační a mediální služba zatím sledování domácího vězení zvládá. Ředitel Štern říká, že kvalifikovaný odhad je, že služba zvládne celkem pět stovek odsouzených k domácímu vězení ve výkonu, tedy v rámci namátkových kontrol.“*⁸¹ Otázkou však zůstává, zda jsou namátkové kontroly odsouzených dostatečným zajištěním dozoru nad výkonem trestu domácího vězení.

1.7.3.2 Malý exkurz do historie elektronického monitorování

Technologie elektronického monitoringu mají své kořeny USA v práci Dr. Ralpa Schwitzgebela z Harvardské univerzity, který v polovině 60. let 20. století vyvinul přenosné zařízení o váze asi jednoho kilogramu, pomocí něhož bylo možné lokalizovat polohu člověka. Přestože ve svůj vynález přezdívaný „Dr. Schwitzgebel's Machine“ (tedy něco jako „stroj doktora Schwitzgebela“) vkládal Dr. Schwitzgebel naděje, že by mohl poskytnout humánnější a levnější alternativu k uvěznění (nechal si ho v roce 1969 dokonce patentovat), nezačaly se v praxi elektronické sledovací systémy prozatím užívat.

⁷⁸ [online] Dostupné z: <http://zpravy.ihned.cz/politika/c1-44166760-pochybnosti-v-soutezi-uohs-proveri-tendr-na-system-domaciho-vezeni> [cit. 20/03/2012].

⁷⁹ viz např. [online] Dostupné z: <http://www.novinky.cz/domaci/260182-naramky-budou-az-dostane-domaci-vezeni-500-lidi-vzkazuje-ministerstvo-soudum.html> [cit. 20/03/2012] nebo [online] Dostupné z: <http://www.ceskatelevize.cz/ivysilani/10249971631-ekonomika/211411058391027/titulky/> [cit. 20/03/2012].

⁸⁰ Statistické údaje Ministerstva spravedlnosti. Vývoj trestu domácího vězení 2012.

⁸¹ KYŠA, L. Nabízíme domácí basu - Zn. Zatím bez obojku. Instinkt č. 5/XI, 2. února 2012, str. 22.

Avšak na počátku 80. let 20. století soudce Jack Love z Nového Mexika přesvědčil amerického experta na elektroniku Michaela Gosse, aby navrhl a vyrobil snadno nositelný monitorovací náramek. Soudce Lovea k tomuto nápadu údajně inspirovala epizoda ze známého komiksu „Spiderman“, ve které byl tento známý pavoučí hrdina svým zlým protivníkem označen identifikačním náramkem vysílajícím elektronické signály. Tento náramek pak umožňoval zloduchovi sledovat každý Spidermanův pohyb.

V roce 1983 byl historicky první pachatel odsouzen k trestu domácího vězení za použití elektronického monitorovacího systému. Následoval obrovský boom. V roce 1988 bylo kontrolováno pomocí elektronického monitoringu již 2 300 lidí ve 32 amerických státech a v roce 1998 bylo v provozu dokonce již 95 000 elektronických monitorovacích zařízení.⁸²

V Evropě začala jako první používat projekt elektronického domácího vězení v roce 1989 Velká Británie. Od té doby počet evropských zemí provozujících elektronický monitoring i nadále roste. K Velké Británii se o pár let později přidaly mimo jiné např. Švédsko (1994), Nizozemí (1995), Belgie (1998), Francie (2000) či Portugalsko (2001). Zatím poslední evropská země, která nedávno začala aplikovat elektronický monitoring, je Polsko (2009).⁸³

1.7.3.3 Elektronické monitorovací systémy

Existují tři základní možnosti využití elektronického monitoringu osob. V prvním a nejobvyklejším případě lze elektronické monitorovací zařízení využívat k zajištění toho, že jedinec bude zůstat na určeném místě, tzv. „Detention“ – „**uvěznění**“, zadržení. Tohoto způsobu je často využíváno právě u trestu domácího vězení, při jehož výkonu je žádoucí, aby se odsouzený v předem určených hodinách zdržoval ve svém obydlí. Další možný způsob využití je „Restriction“ – „**omezení**“, které zajišťuje, že odsouzený nebude vstupovat do zakázaných oblastí či se přibližovat ke konkrétním osobám. Poslední možnost tzv. „Surveillance“ –

⁸² BLACK, M., SMITH, R. Electronic Monitoring in the Criminal Justice System. Australian Institute of Criminology, Canberra 2003, 6 s. [online] Dostupné z: <http://www.aic.gov.au/documents/4/6/9/%7B469CBBBD4-B204-4F5E-8C73-B9B47C707F05%7Dtand254.pdf> [cit. 20/03/2012].; Electronic (Radio Frequency) and GPS Monitored Community Based Supervision Programs. John Howard Society of Alberta 2006, 28 s. [online] Dostupné z: <http://www.johnhoward.ab.ca/pub/pdf/monitorupdate.pdf> [cit. 20/03/2012].

⁸³ KREJČÍŘIKOVÁ, K. Nový trest (trestní opatření) domácího vězení. Státní zastupitelství č. 10/2009, str. 16 - 17.

„dozor“/dohled, slouží ke sledování osoby, aniž by byl zároveň fakticky omezen její pohyb. Technické způsoby zajištění výše popsaných možností využití elektronického monitoringu jsou různé. Většinou se však jedná o technické zařízení připevněné na zápěstí nebo na kotníku osoby, které je dobře zajištěné proti odstranění.⁸⁴

Američané rozlišují dva základní dozorčí systémy. Aktivní systém sledování (anglicky „continuous signal system“ neboli „stálý signální systém“) a pasivní systém sledování (anglicky „programmed contact system“ neboli „programovaný kontaktní systém“).

V případě **aktivního systému** vydává vysílačka šifrovaný signál, který je přijímán potvrzujícím boxem umístěným v bytě, a dále je pak pomocí telefonní linky předáván centrálnímu počítači.⁸⁵ Tento systém umožňuje nepřetržitý monitoring odsouzeného. Pokud je uživatel příliš daleko od domova nebo rozbije zařízení, jsou upozorněny příslušné orgány dozoru.⁸⁶ Primárním účelem aktivních systémů je výše zmíněné „uvěznění“, ačkoli mohou být zaměřené i na „omezení“ a „dohled“. Omezení se dosahuje prostřednictvím instalování monitorovacích zařízení na místech, kde má pachatel zakázáno se zdržovat. Aktivní systémy mohou být používány i na omezení přístupu pachatele k určitým osobám, pokud tyto osoby mají zařízení, které je schopné odhalit, že je neoprávněná osoba příliš blízko.⁸⁷

Pasivní systém spočívá v tom, že se sledovaná osoba musí hlásit na výzvu v určitých intervalech. Počítač je v tomto případě programován tak, že s pachatelem buď neplánovaně, nebo v předem stanovených časových okamžicích naváže telefonní spojení.⁸⁸ Pachatel může potvrzovat svou přítomnost mnoha různými způsoby, např. některé systémy používají naprogramované technologie hlasového

⁸⁴ BLACK, M., SMITH, R. *Electronic Monitoring in the Criminal Justice System*. Australian Institute of Criminology, Canberra 2003, str. 2. [online] Dostupné z: <http://www.aic.gov.au/documents/4/6/9/%7B469CBBD4-B204-4F5E-8C73-B9B47C707F05%7Dtandi254.pdf> [cit. 20/03/2012].

⁸⁵ HOŘÁK, J. Domácí vězení a elektronická kontrola odsouzených. *Trestní právo* č. 12/2005, str. 7 - 12.

⁸⁶ BLACK, M., SMITH, R. *Electronic Monitoring in the Criminal Justice System*. Australian Institute of Criminology, Canberra 2003, str. 2. [online] Dostupné z: <http://www.aic.gov.au/documents/4/6/9/%7B469CBBD4-B204-4F5E-8C73-B9B47C707F05%7Dtandi254.pdf> [cit. 20/03/2012].

⁸⁷ TOBIÁŠOVÁ, L. Domáce väzenie - nový trest v rekonštituovanom Trestnom zákone. *Justičná revue* č. 10/2006, str. 1373 - 1385.

⁸⁸ HOŘÁK, J. Domácí vězení a elektronická kontrola odsouzených. *Trestní právo* č. 12/2005, str. 7 - 12.

ověřování, jiné fungují na principu přiložení elektronického náramku k čtecímu zařízení.⁸⁹

Aktivní a pasivní systém elektronického monitoringu bývá považován za „elektronický monitoring první generace“, který umožňuje zjistit, zda se osoba nachází na určeném místě. K těmto dvěma základním dozorčím systémům přibyla s rozvojem techniky i tzv. „zařízení druhé generace“, která již dokážou osobu s určitou přesností lokalizovat.⁹⁰ Jedná se např. o „Global Positioning System“ neboli GPS, který využívá podpory satelitu, a i vývoj dalších technologií jde samozřejmě stále kupředu.

⁸⁹ Electronic (Radio Frequency) and GPS Monitored Community Based Supervision Programs. John Howard Society of Alberta 2006, 28 s. [online] Dostupné z: <http://www.johnhoward.ab.ca/pub/pdf/monitorupdate.pdf> [cit. 20/03/2012].

⁹⁰ HOŘÁK, J. Domácí vězení a elektronická kontrola odsouzených. Trestní právo č. 12/2005, str. 8.

2. Rozbor platné právní úpravy

2.1 Úprava trestu domácího vězení v trestním zákoníku

Pro shrnutí: trest domácího vězení je druh trestu nově začleněný do § 52 TrZ. Jeho hmotněprávní úpravu najdeme v části první – „obecná část“, hlavě páté – „trestní sankce“, oddílu 5 – „Ukládání a výkon jednotlivých trestů“, konkrétně pak v § 60 a 61 TrZ.

Přestože trest domácího vězení mohou české soudy ukládat teprve necelé dva roky, zákonodárce považoval za nutné tento institut již upravit. Byl přijat zákon č. 330/2011 Sb., kterým se mění zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, ve znění pozdějších předpisů, a zákon č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád), ve znění pozdějších předpisů. Tato novela trestního zákoníku, která zasáhla i do úpravy trestu domácího vězení, je účinná od 1. 12. 2011.

Změny v trestu domácího vězení byly podle důvodové zprávy k této novele provedeny v návaznosti na potřeby praxe⁹¹. Tento důvod je ovšem poněkud sporný vzhledem k tomu, že trest domácího vězení, jak vyplývá ze statistických údajů Ministerstva spravedlnosti⁹², nebyl zatím za dobu svého trvání uložen ani 500krát. Dosavadní zkušenost s tímto trestem není tedy nijak vysoká ve srovnání například s trestem obecně prospěšných prací. Jak uvádí i JUDr. Ščerba: „*Trest obecně prospěšných prací byl... jen ve druhém roce své existence využíván v několikanásobně větší míře než trest domácího vězení za oba dva roky účinnosti nového trestního zákoníku dohromady* (jen za rok 1997 bylo uloženo 1600 trestů obecně prospěšných prací). *Z tohoto srovnání je patrné, že nový druh alternativního trestu se nemusí v praxi soudů prosazovat až tak obtížně*“.⁹³ Důvodem nepřilíh častého ukládání trestu domácího vězení je především absentující zavedení elektronického monitoringu.

Je tedy zřejmé, že takto brzy provedená novelizace trestu domácího vězení může být hodnocena jako dosti diskutabilní.

⁹¹ Důvodová zpráva k zákonu č. 330/2011 Sb., změna trestního zákoníku a trestního řádu.

⁹² K datu 29. 02. 2012 je uváděno 426 uložených trestů domácího vězení. - Statistické údaje Ministerstva spravedlnosti. Vývoj trestu domácího vězení 2012.

⁹³ ŠČERBA, F. Trest domácího vězení po novele č. 330/2011 Sb. Trestněprávní revue č. 1/2012, str. 2.

O jednotlivých změnách v zákonné úpravě trestu domácího vězení bude pojednáno v rámci následujícího textu. Je však třeba upozornit, že tato nová úprava je spíše krokem vzad než zlepšením dosavadní praxe domácího vězení. JUDr. Ščerba dokonce hovoří o této novele jako o odbyté, nepromyšlené či nešťastné a neracionální⁹⁴.

2.1.1 Předpoklady pro ukládání trestu domácího vězení

Ustanovení § 60 odst. 1 TrZ shrnuje podmínky pro ukládání trestu domácího vězení. Bez splnění stanovených podmínek by pachatel vůbec nemohl být k tomuto trestu odsouzen. Zároveň je v tomto odstavci stanovena nejdéle přípustná doba trvání tohoto trestu.

Soud může uložit trest domácího vězení až na **dvě léta**. Jelikož dolní hranici zákonodárce nestanovuje, vyplývá z ustanovení, že trest domácího vězení je možné uložit i na mnohem kratší dobu, např. na pouhý týden či čtrnáct dní. Takto uložený trest by však zřejmě ve většině případů postrádal svůj výchovný smysl. V zahraniční praxi je trest domácího vězení nejčastěji ukládán řádově v měsících.⁹⁵ U nás je průměrná délka uloženého trestu domácího vězení zhruba 8 měsíců. Nejkratší uložený trest byl 1 měsíční, nejdelší 24 měsíční.⁹⁶

Trest domácího vězení může být uložen pachatelům od 15-ti let věku, přesněji řečeno ode dne následujícího po dni 15-tých narozenin (v souladu s § 139 TrZ). Okruh pachatelů, kterým je domácí vězení určeno, je však dále omezen. Soud může uložit trest domácího vězení pouze, odsuzuje-li pachatele **přečinu** (ale již ne zločinu). Podle § 14 odst. 2 TrZ se tedy jedná o pachatele všech nedbalostních trestných činů a z úmyslných trestných činů jen těch, na něž trestní zákon stanoví trest odnětí svobody s horní hranicí trestní sazby do pěti let. Toto ustanovení doplňuje § 13 odst. 1 TrZ, který stanoví, že trestným činem je protiprávní čin, který trestní zákon označuje za trestný a který vykazuje znaky uvedené v takovém zákoně.

⁹⁴ viz ŠČERBA, F. Trest domácího vězení po novele č. 330/2011 Sb. Trestněprávní revue č. 1/2012, str. 1 - 5.

⁹⁵ ŠÁMAL, P. a kol. Trestní zákoník: komentář, 1. vydání, Praha : C.H.Beck, 2009, str. 715.

⁹⁶ Statistické údaje Ministerstva spravedlnosti. Aktuální výsledky monitoringu k 29. 2. 2012.

Trestná činnost, za kterou je trest domácího vězení ukládán, je velmi různorodá. Bylo však zjištěno, že největší podíl (39%) tvoří trestný čin maření výkonu úředního rozhodnutí dle § 337 TrZ, následuje (s 18%) trestný čin krádeže dle § 205 TrZ, dále (v 10%) trestný čin výtržnictví dle § 358 TrZ a poslední statisticky významnější trestný čin (s 9%) je ohrožení pod vlivem návykové látky podle § 274 TrZ.⁹⁷

Trest domácího vězení lze navíc uložit jen při **kumulativním** splnění **dvou předpokladů** stanovených v § 60 odst. 1 písm. a) a b) TrZ. Soudce může uložit trest domácího vězení, jestliže:

- 1) vzhledem k povaze a závažnosti spáchaného přečinu a osobě a poměrům pachatele, lze mít důvodně za to, že **postačí** uložení tohoto trestu, a to popřípadě i vedle jiného trestu,
- a zároveň
- 2) pachatel dá **písemný slib**, že se ve stanovené době bude zdržovat v obydlí na určené adrese a při výkonu kontroly poskytne veškerou potřebnou součinnost.

Pouhé přesvědčení soudu o tom, že uložení trestu domácího vězení postačí, by tedy samo o sobě nedostačovalo. Toto přesvědčení dle dikce zákona musí vycházet zejména z **povahy a závažnosti** spáchaného přečinu, z **osoby a poměrů pachatele** a musí být **důvodné**.

„Slovem „důvodně“ zákonodárce vyjadřuje jistou míru pravděpodobnosti, která je výsledkem kvalifikovaného odhadu soudu v otázce, jaký bude výsledný efekt trestu na pachatele a zda lze očekávat nápravu pachatele.“⁹⁸

Povaha a závažnost spáchaného činu představuje mezi okolnostmi uvedenými v § 39 odst. 1 TrZ, které soud vždy musí vyhodnotit při úvahách o druhu a výměře ukládaného trestu u každého pachatele, „*hlavní a neopomenutelné kritérium, protože zahrnuje nejširší okruh skutečností charakterizujících trestný čin a jeho pachatele*“.⁹⁹ Dle § 39 odst. 2 TrZ jsou povaha a závažnost trestného činu určovány zejména významem chráněného zájmu, který byl činem dotčen, způsobem provedení činu a jeho následky, okolnostmi, za kterých byl čin spáchán, osobou pachatele,

⁹⁷ Statistické údaje Ministerstva spravedlnosti. Aktuální výsledky monitoringu k 29. 2. 2012.

⁹⁸ KYSELA, K., VOLEVECKÝ, P. Trest domácího vězení. Trestní právo č. 7-8/2011, str. 8.

⁹⁹ PÚRY, F. Některé změny v ukládání trestů podle nového trestního zákoníku, Trestněprávní revue č. 1/2010, str. 3.

mírou jeho zavinění a jeho pohnutkou, záměrem nebo cílem. „Uložení trestu domácího vězení bude... odůvodňovat i menší konkrétní závažnost určitého spáchaného přečinu, protože co do typové závažnosti jsou přečiny, za něž lze obecně uložit tento druh trestu, méně společensky škodlivou a závažnou kategorií trestných činů.“¹⁰⁰

Osoba a poměry pachatele jsou pak okolnosti, které sice přímo nesouvisí se spácháním trestného činu, ovšem význam mají především pro zhodnocení osoby pachatele jako objektu trestu a míry citlivosti vůči konkrétní trestní sankci. Jedná se vlastně o okolnosti, v důsledku nichž může tentýž trest domácího vězení na různé pachatele působit odlišně. U osoby pachatele soud zjišťuje zejména jeho dosavadní způsob života, především to, zda vedl řádný život. Osobní, majetkové a jiné poměry pachatele pak mohou být zdravotní stav pachatele nebo jeho rodiny, jeho péče o rodinu (např. vyživovací povinnost), zaměstnání a podobně. Vždy by však mělo jít o poměry, které existují již v době rozhodování o trestu.¹⁰¹

Na soudu je také rozhodnutí o tom, zda postačí uložit trest domácího vězení **samostatně** nebo zda bude nutné **vedle** něj uložit ještě další trest.

Zákonná úprava domácího vězení vyžaduje jako jednu z dalších podmínek pro uložení tohoto trestu **písemný slib** pachatele, že se ve stanovené době bude zdržovat v obydlí na určené adrese a že při výkonu kontroly poskytne veškerou potřebnou součinnost.

Uložení trestu domácího vězení je tedy podmíněné souhlasem pachatele. Podobná by se mohla zdát úprava, se kterou se můžeme setkat u trestu obecně prospěšných prací, kde se v § 64 TrZ stanoví, že soud při ukládání trestu přihlédne (mimo jiné) ke stanovisku pachatele. Avšak v případě trestu obecně prospěšných prací není soud tímto pachatelovým stanoviskem vázán, na rozdíl od trestu domácího vězení, kde pokud pachatel písemný slib nesloží, nemůže soud trest domácího vězení uložit.

Tento písemný slib je tedy v podstatě jakousi zárukou pro soudce, že pachatel je ochoten alespoň pokusit se trest dodržet, že souhlasí s jeho uložením a bere na sebe i určité povinnosti spojené s výkonem tohoto trestu. „Pachatel má právo vyjádřit se v souvislosti se slibem k rozhodným skutečnostem z hlediska

¹⁰⁰ ŠÁMAL, P. a kol. Trestní zákoník: komentář, 1. vydání, Praha : C. H. Beck, 2009, str. 716.

¹⁰¹ KYSELA, K., VOLEVECKÝ, P. Trest domácího vězení. Trestní právo č. 7-8/2011, str. 7.

*předpokládaného výkonu trestu domácího vězení, neboť se může vyjádřit, zda mu má být tento druh trestu vůbec ukládán, popř. za jakých podmínek (zejména pokud jde o místo bydliště, kde se hodlá zdržovat, výměru trestu a další podmínky).*¹⁰²

Žádaným důsledkem písemného slibu je i zainteresování pachatele na výkonu trestu.

Dání písemného slibu má pro soud zásadní význam i při zvažování, jaký druh trestu uložit - zda bude vhodné uložit domácí vězení nebo zda by měl raději zvolit jiný druh trestu. Vyjádřením pachatele může totiž soud „*získat dostatečné podklady k rozhodnutí o trestu domácího vězení včetně jeho náležité individualizace ve vztahu k osobě pachatele a jeho osobním, rodinným, pracovním a jiným poměrům*“¹⁰³.

Podmíněním trestu domácího vězení dáním písemného slibu pachatele je částečně odstraněn rozpor trestu domácího vězení s principem nedotknutelnosti obydlí zakotveném v čl. 12 LZPS. Písemný slib pachatele však neřeší případné narušení nedotknutelnosti obydlí osob, se kterými pachatel bydlí, např. jeho rodinných příslušníků. Objevují se tedy názory, že by uložení trestu domácího vězení nemělo být „*podmíněno pouze zmíněným slibem samotného pachatele, ale např. i stanoviskem osob obývajících dané obydlí*“¹⁰⁴.

Ve slibu je obsažen závazek pachatele, že se bude zdržovat ve stanovené době **v obydlí** na určené adrese. Vzhledem k tomu, že stanovení místa výkonu trestu je předmětem vykonávacího řízení, pachatel ve slibu konkrétní adresu obydlí neuvádí a ve výroku o uložení trestu domácího vězení soud místo výkonu domácího vězení také neurčuje.¹⁰⁵

Dle § 133 TrZ se pod pojmem obydlí rozumí „*dům, byt nebo jiná prostora sloužící k bydlení a příslušenství k nim náležející*“.

Podle výkladu v komentáři k trestnímu zákoníku jde o „*široký pojem, který klade důraz na faktický stav bydlení z jakéhokoli titulu, např. vlastnictví nemovitosti, nájemní či podnájemní vztah, bydlení na základě rodinných vztahů atd.*“¹⁰⁶ Dle právního slovníku je „*pojem obydlí vesměs vykládán tak, že se jím rozumí dům, byt, rekreační chata, chalupa a prostory k nim náležející; tedy stavby*

¹⁰² ŠÁMAL, P. a kol. Trestní zákoník: komentář, 1. vydání, Praha : C. H. Beck, 2009, str. 718.

¹⁰³ Tamtéž.

¹⁰⁴ ŠČERBA, F. Právní úprava nových alternativních trestů. Bulletin advokacie č. 10/2009, str. 86.

¹⁰⁵ ŠÁMAL, P. a kol. Trestní zákoník: komentář, 1. vydání, Praha : C. H. Beck, 2009, str. 718.

¹⁰⁶ Tamtéž, str. 1245.

sloužící k trvalému bydlení, dočasnému ubytování nebo individuální rekreaci“.¹⁰⁷ Obydlí není navázáno na vztah k jiným osobám, jak by se mohlo zdát dle pojmu „společná domácnost“ využívaného v občanském zákoníku.¹⁰⁸

*„Za obydlí se tedy považuje vše, co slouží člověku k bydlení. Poskytuje uživateli zejména soukromí, ve kterém nemá být rušen, zajišťuje ochranu nejen jeho osoby, ale i jeho osobních věcí (např. osobní korespondence, rodinných fotografií, videozáznamů apod.), zabezpečuje mu klid, oddech a jiné nutné životní potřeby, a chrání jeho samého i jeho věci proti vnějším negativním vlivům okolí (např. povětrnostním poměrům, hluku).“*¹⁰⁹

Vymezení pojmu obydlí, popř. pojmů dům, byt a jiná prostora sloužící k bydlení je důležité zejména z hlediska konkretizace místa výkonu trestu domácího vězení. Zcela zásadní je pak pro zjištění porušení výkonu trestu odsouzeným.

Pod pojmem **dům** se rozumí nadzemní stavba, která je vymezena v § 119 zákona č. 40/1964 Sb., občanský zákoník, jako nemovitost spojená se zemí pevným základem. „*Ve smyslu občanského práva nejde jen o pojem, jak je chápán podle stavebně právních předpisů, ale jako výsledek stavební činnosti se zřetelem na účel, k němuž je stavba určena.... Domem je nejen vlastní bezprostředně obývaný dům, ale i všechny ostatní uzavřené prostory, které tvoří příslušenství domu, jako jsou půda, sklep, ostatní vedlejší místnosti, uzavřený dvůr a přilehlá ohrazená zahrada, pokud slouží k bydlení.*“¹¹⁰ Za dům však nelze považovat zahradní kůlny, altánky, přístřešky a objekty neuzamčené, opuštěné, neobývané, rozestavěné apod.

Pojem **byt** občanský zákoník obecně nevymezuje. Odpověď na otázku „co je byt“ řeší částečně judikatura. Definici pojmu byt ale lze nalézt v ustanovení § 2 písm. b) zákona č. 72/1994 Sb., kterým se upravují některé spoluvlastnické vztahy k budovám a některé vlastnické vztahy k bytům a nebytovým prostorům a doplňují některé zákony (**zákon o vlastnictví bytů**) jako „*místnost nebo soubor místností, které jsou podle rozhodnutí stavebního úřadu určeny k bydlení*“. Koupelna, spíž, komora, půda a sklep se k bytu řadí jakožto jeho příslušenství. Naproti tomu příslušenstvím bytu nejsou nebytové prostory, které zákon o vlastnictví

¹⁰⁷ Hendrych, D. a kol. Právní slovník. 3. vydání. Praha 2009, heslo: nedotknutelnost obydlí.

¹⁰⁸ KYSELA, K., VOLEVECKÝ, P. Trest domácího vězení. Trestní právo č. 7-8/2011, str. 9

¹⁰⁹ ŠÁMAL, P. a kol. Trestní zákoník: komentář, 1. vydání, Praha : C. H. Beck, 2009, str. 1245.

¹¹⁰ Tamtéž.

bytů v § 2 písm. c) definuje jako „*místnost nebo soubor místností, které jsou podle rozhodnutí stavebního úřadu určeny k jiným účelům než k bydlení*“.

Pokud jde o **jiné prostory sloužící k bydlení**, považujeme za ně obytné místnosti v zařízeních určených k trvalému bydlení. Jsou to prostory, které slouží k bydlení ve smyslu shora uvedeném, a nejsou domem nebo bytem.¹¹¹ „*Jde o místnosti v tzv. svobodárnách, podnikových ubytovnách, penzionech, dále v ústavech pro výkon ochranné a ústavní výchovy, domovech důchodců, léčebnách pro dlouhodobě nemocné, studentských kolejích apod., v některých případech se společným příslušenstvím.*“¹¹²

Pod pojem obydlí ve smyslu § 113 TrZ je třeba zahrnout i hotelové a podobné místnosti, které slouží k poskytování tzv. ubytovacích služeb na základě podnikatelského nájmu věcí nemovitých; místo nebo prostor, který slouží jen k přechodnému bydlení (např. hotelový pokoj, chatka v campingu na dovolené). Obdobnou povahu mají i zahrádkářské chatky pokud svým charakterem nejsou uzpůsobeny jen k nahodilému přebývání.¹¹³ Zachování zejména pozitivních pracovních vazeb pak může být důvodem nařízení výkonu trestu například v ubytovně či hotelu při zohlednění stanovené doby výkonu trestu.¹¹⁴

Pachatel se ve slibu také zavazuje, že **při výkonu kontroly poskytne** veškerou potřebnou **součinnost**. V čem spočívá toto poskytnutí součinnosti, upravuje vyhláška Ministerstva spravedlnosti č. 456/2009 Sb., o kontrole výkonu trestu domácího vězení. Dle § 4 odst. 1 této vyhlášky spočívá součinnost odsouzeného při výkonu kontroly trestu domácího vězení zejména v umožnění kontroly přítomnosti odsouzeného v místě a době výkonu trestu domácího vězení probačním úředníkem, včetně umožnění jeho vstupu do obydlí odsouzeného, dále ve spolupráci při plnění soudem uložených přiměřených omezení a přiměřených povinností uvedených v § 48 odst. 4 TrZ směřujících k tomu, aby odsouzený vedl řádný život, ve spolupráci při plnění výchovných opatření a v neposlední řadě také při kontrole, zda odsouzený nahrazuje způsobenou škodu.

Pokud by byl zaveden elektronický kontrolní systém, součinnost odsouzeného při výkonu kontroly trestu domácího vězení by dle § 7 odst. 2 vyhlášky

¹¹¹ ŠÁMAL, P. a kol. Trestní zákoník: komentář, 1. vydání, Praha : C. H. Beck, 2009, str. 1246.

¹¹² Tamtéž.

¹¹³ Tamtéž.

¹¹⁴ KYSELA, K., VOLEVECKÝ, P. Trest domácího vězení. Trestní právo č. 7-8/2011, str. 10.

č. 456/2009 Sb. ještě navíc znamenala, že by odsouzený měl umožnit za přítomnosti probačního úředníka vstup do obydlí zástupci provozovatele elektronického kontrolního systému za účelem instalace a deinstalace elektronického kontrolního systému, dále by měl na svém těle po 24 hodin denně strpět technické zařízení po dobu výkonu trestu domácího vězení a také umožnit zástupci provozovatele vstup do obydlí za účelem údržby a kontroly funkčnosti elektronického kontrolního systému.

Před 1. 12. 2011 nebylo porušení slibu pachatele, že při výkonu kontroly poskytne veškerou potřebnou součinnost (tedy nedodržení druhé části slibu) vůbec náležitě upraveno. Z dřívější právní úpravy se dovozovalo, že jediný možný důsledek nedodržení takového slibu byla pouze odpovědnost za trestný čin maření výkonu úředního rozhodnutí a vykázání dle § 337 odst. 1 písm. f) TrZ, což bylo z hlediska trestu domácího vězení považováno za nedostačující. Tento stav kritizoval ve své knize např. JUDr. Ščerba.¹¹⁵ Situace se však změnila s přijetím výše zmíněné novely, a nedodržení tohoto slibu je nyní bráno jako důvod k přeměně trestu domácího vězení na trest odnětí svobody dle § 61 TrZ („jinak maří výkon tohoto trestu“).

Ustanovení § 60 odst. 2 TrZ upravuje možnost uložení trestu domácího vězení jako samostatného trestu. Trest domácího vězení lze uložit jako **samostatný** trest, jestliže vzhledem k povaze a závažnosti spáchaného přečinu a osobě a poměrům pachatele (k těmto zákonným kritériím viz výše) uložení jiného trestu není třeba (§ 60 odst. 2 TrZ), a to i tehdy, pokud trestní zákon na některý trestný čin tento trest výslovně nestanoví (§ 53 odst. 2 TrZ).

Domácí vězení lze uložit také **vedle jiného trestu** uvedeného v § 52 TrZ, který trestní zákoník stanoví za některý trestný čin (§ 53 odst. 1, věta druhá TrZ). Toto pravidlo však neplatí bezvýjimečně. Zákonná úprava zde pokračuje větou třetí, podle které nelze uložit domácí vězení vedle trestu obecně prospěšných prací a vedle trestu odnětí svobody (§ 53 odst. 1, věta třetí TrZ). Vzhledem k tomu, že zákon nic bližšího nestanoví, je zde dle § 52 odst. 2 TrZ trestem odnětí svobody zřejmě myšlen jak nepodmíněný trest odnětí svobody (§ 55 až 57 TrZ), podmíněné odsouzení k trestu odnětí svobody (§ 81 až 83 TrZ), tak i podmíněné odsouzení k trestu odnětí svobody s dohledem (§ 84 až 87 TrZ). „Z povahy věci se dále bude vylučovat uložení

¹¹⁵ Blíže viz ŠČERBA, F. Alternativní tresty v nové právní úpravě. Praha : Leges, 2011, str. 312 - 313.

trestu domácího vězení vedle trestu vyhoštění a trestu ztráty čestných titulů a vyznamenání. Pokud pak jde o ochranná opatření, nebude přicházet zásadně v úvahu uložení domácího vězení pachateli, u kterého jsou splněny podmínky pro uložení ochranných opatření ústavního ochranného léčení, zabezpečovací detence, a u mladistvého také ochranné výchovy (§ 22 ZSM).“¹¹⁶

2.1.2 Obsah a podstata trestu domácího vězení

V § 60 odst. 3 TrZ je upravena samotná podstata trestu domácího vězení. Znění tohoto ustanovení bylo však celkem podstatně pozměněno výše zmíněnou novelou č. 330/2011 Sb. Nejméně „závažná“ změna je přesunutí poslední věty původního odstavce třetího do nového odstavce čtvrtého (bude o ní pojednáno níže).

Dle ustanovení § 60 odst. 3 TrZ spočívá trest domácího vězení v povinnosti odsouzeného zdržovat se po dobu výkonu tohoto trestu v určeném obydlí nebo jeho části v soudem vymezeném časovém období, ovšem za podmínky, že mu v tom nebrání důležité důvody, které zákon příkladmo vyjmenovává. Stejně jako předchozí znění, **vymezuje** tedy toto ustanovení **obsah** trestu domácího vězení, **povinnosti odsouzeného** a zároveň uvádí demonstrativní výčet důležitých **důvodů, které by** odsouzenému **mohly** ve vykonávání jeho povinností **zabránit**. Ovšem právě v podmínkách ukládání trestu, konkrétně ve vymezení časového období, ve kterém je odsouzený k trestu domácího vězení povinen zdržovat se v určeném obydlí, došlo k podstatné změně.

Původní úprava odstavce třetího obsahovala příkladmo uváděnou specifikaci doby, po kterou má odsouzený vykonávat trest domácího vězení. Nestanovil-li soud v rozsudku jinak, musel se odsouzený v obydlí nacházet ve dnech pracovního klidu a pracovního volna po celý den, v ostatních dnech pak v době od 20.00 hodin do 05.00 hodin.

Úvodní věta k původnímu odstavci třetímu („nestanoví-li soud v rozsudku jinak“) dávala soudu prostor pro „*poměrně široké modifikace konkrétního vymezení rozsahu domácího vězení*“¹¹⁷. Tento princip soudní individualizace trestu se projevoval tím, že soud měl možnost v rozsudku upravit podmínky i jiným způsobem, než stanovil zákon. Nebyl ve svém rozhodování omezen ani stanoveným

¹¹⁶ ŠÁMAL, P. a kol. Trestní zákoník: komentář, 1. vydání, Praha : C. H. Beck, 2009, str. 720.

¹¹⁷ Tamtéž, str. 715 - 716.

časovým vymezením, ani počtem hodin. Jinými slovy, soud měl zkrátka na výběr, zda využije modelu daného zákonem nebo ne.

Tato příkladmo uváděná specifikace doby byla však novelou vypuštěna, protože, podle důvodové zprávy, „*se ukázala v praxi jako příliš návodná pro soudní rozhodování, a to i přes to, že i podle stávající právní úpravy soud mohl rozhodnout v rozsudku jinak a vymezit dobu odlišně*“¹¹⁸.

Od účinnosti novely není tedy v zákoně pro soudce stanoven žádný vzor, který by vymezoval rozsah trestu domácího vězení, a soudce musí **v každém jednotlivém případě stanovit** časové rozmezí, ve kterém se musí odsouzený zdržovat v určeném obydlí nebo jeho části. Slova „nebo jeho části“ byla do zákonného znění také nově přidána. Zřejmě zde zákonodárce sledoval možnost upřesnění širokého pojmu „obydlí“.

JUDr. Filip Ščerba hodnotí změnu § 60 odst. 3 TrZ ve svém článku takto: „*Odstranění zákonné specifikace doby, v níž je odsouzený povinen zdržovat se v určeném obydlí... je sice krok poněkud sporný, avšak ještě akceptovatelný*“¹¹⁹.

V podstatě stejná zůstala úprava důvodů, které mohou objektivně zabránit odsouzenému v plnění jeho závazků vyplývajících z uloženého trestu domácího vězení. Mělo by se jednat o předem nepředpokládané problémy, protože za důvody bránící odsouzenému v řádném plnění trestu nelze považovat překážky, které existovaly již v době, kdy soud o uložení trestu rozhodoval, neboť takovými překážkami by bylo třeba se zabývat již v době ukládání trestu domácího vězení.¹²⁰

Zákon uvádí příkladný (tedy ne úplný) výčet výše zmíněných důležitých důvodů. Jde o případy, kdy pachatel vykonává zaměstnání či povolání nebo mu musí být poskytnuta zdravotní péče ve zdravotnickém zařízení v důsledku jeho onemocnění nebo úrazu. V tomto případě je zdravotnické zařízení povinno na vyžádání orgánu činného v trestním řízení mu tuto skutečnost sdělit. Při srovnání znění této části ustanovení § 60 odst. 3 TrZ před novelou a po ní, se ukazuje, že jediná drobná změna spočívá v přidání slov „nebo úrazu“.

¹¹⁸ Důvodová zpráva k zákonu č. 330/2011 Sb., změna trestního zákoníku a trestního řádu - Zvláštní část.

¹¹⁹ ŠČERBA, F. Trest domácího vězení po novele č. 330/2011 Sb. Trestněprávní revue č. 1/2012, str. 5.

¹²⁰ ŠÁMAL, P. a kol. Trestní zákoník: komentář, 1. vydání, Praha : C. H. Beck, 2009, str. 722.

Pro shrnutí je tedy možné vymezit, v čem spočívá trest domácího vězení takto:

odsouzený se musí nacházet:

- v určitém obydlí,
- ve stanoveném čase,
- jestliže tomu nebrání důležité důvody.

V návaznosti na změny v § 60 odst. 3 TrZ byl vytvořen nový odstavec čtvrtý, stanovující kritéria, ke kterým by měl soudce přihlídnout při vymezování časového období, ve kterém je odsouzený povinen se zdržovat v obydlí nebo jeho části, v **pracovních dnech**, ve **dnech pracovního klidu** a **pracovního volna**.

Zákon č. 245/2000 Sb., o státních svátcích, o ostatních svátcích, o významných dnech a o dnech pracovního klidu, ve znění pozdějších předpisů, (**zákon o státních svátcích**) v § 3 za dny pracovního klidu označuje státní svátky¹²¹ a ostatní svátky¹²², vyjma dnů nepřetržitého odpočinku zaměstnance v týdnu. Za dny pracovního volna (klidu) se potom dle § 91 zákona č. 262/2006 Sb., zákoník práce, ve znění pozdějších předpisů, (**zákoník práce**) považují právě „dny, na které připadá nepřetržitý odpočinek zaměstnance v týdnu, a svátky“ (pojem nepřetržitý odpočinek zaměstnance viz § 92 zákoníku práce).

Podle důvodové zprávy se v § 60 odst. 4 TrZ také nově zdůrazňuje, že „jelikož se v případě trestu domácího vězení jedná o trest, který nahrazuje trest odnětí svobody, je zapotřebí, aby tento trest byl dostatečně důrazný a pokryl náležitě dobu, kterou by jinak odsouzený věnoval svým rekreačním nebo jiným aktivitám“¹²³. Vzhledem k tomu, že každý pachatel je individuum, bude **vymezení konkrétního času**, kdy se má vězeň nacházet v domácím vězení, záviset na různých okolnostech, které se vyskytují v životě toho kterého jedince. Dříve se tyto okolnosti dovozovaly

¹²¹ Dle § 1, z. č. 245/2000 Sb., jsou státními svátky České republiky dny: 1. leden - Den obnovy samostatného českého státu, 8. květen - Den vítězství, 5. červenec - Den slovanských věrozvěstů Cyrila a Metoděje, 6. červenec - Den upálení mistra Jana Husa, 28. září - Den české státnosti, 28. říjen - Den vzniku samostatného československého státu a 17. listopad - Den boje za svobodu a demokracii.

¹²² Dle § 2, z. č. 245/2000 Sb., jsou ostatními svátky 1. leden - Nový rok, Velikonoční pondělí, 1. květen - Svátek práce, 24. prosinec - Štědrý den, 25. prosinec - 1. svátek vánoční a 26. prosinec - 2. svátek vánoční.

¹²³ Důvodová zpráva k zákonu č. 330/2011 Sb., změna trestního zákoníku a trestního řádu - Zvláštní část.

z nauky trestního práva, nyní odstavec čtvrtý příkladmo uvádí alespoň základní faktory, které by měly být zohledňovány. Soud tedy dle § 60 odst. 4 TrZ teď **musí přihlížet zejména k** pracovní době pachatele, k času potřebnému k jeho cestě do zaměstnání, k péči o nezletilé děti a k vyřizování nutných osobních a rodinných záležitostí. Těmito kritérii se soud řídí tak, aby při zajištění všech nezbytných potřeb odsouzeného a jeho rodiny ho přiměřeně postihl na svobodě.

Je však třeba dávat pozor na rozdíl mezi „důležitými důvody“ podle § 60 odst. 3 TrZ a kritériem vyřizování nutných osobních a rodinných záležitostí podle § 60 odst. 4 TrZ, který by mohl způsobovat určité interpretační potíže. Soud by měl vždy při ukládání trestu domácího vězení přihlížet pouze k těm osobním a rodinným záležitostem, které se v životě pachatele objevují pravidelně. Může jít typicky o studium pachatele, skutečnost, že pachatel navštěvuje určitý kvalifikační či rekvalifikační kurz, že musí zabezpečovat péči o dlouhodobě nemocného rodinného příslušníka, že vykonává určitou pravidelnou obecně prospěšnou činnost, apod. Pokud by šlo o opuštění obydlí z důvodu např. nemoci, úrazu, svatby nebo pohřbu, přijímacích zkoušek atd., jednalo by se o důležité důvody podle § 60 odst. 3 TrZ, které se vyznačují především tím, že se nedají předpokládat již v době rozhodování o trestu domácího vězení.¹²⁴

Zákon myslí i na **duchovní aktivity** pachatelů odsouzených k domácímu vězení. Soud může podle § 60 odst. 4 TrZ věty druhé i ve dnech pracovního klidu a pracovního volna povolit odsouzenému navštěvování pravidelných bohoslužeb nebo náboženských shromáždění. Není však možné, jak si chybně myslí část laické veřejnosti, obrátit se na víru až po udělení trestu. Religiózní způsob života by měl být totiž náležitě ověřen již před rozhodnutím soudu. Děje se tak např. i ve spolupráci s dotyčnou církví či kompetentními duchovními.

2.1.3 Ustanovení sloužící k doplnění trestu domácího vězení

V § 60 odst. 5 TrZ (před novelou § 60 odst. 4) je soudu dána možnost uložit pachateli jako jakýsi doplněk k trestu domácího vězení **přiměřená omezení** (zákaz určitého chování) nebo **přiměřené povinnosti** (příkaz něco vykonat), jejichž cílem je posílení trestu domácího vězení a hlavně dosažení toho, aby pachatel vedl řádný

¹²⁴ ŠČERBA, F. Trest domácího vězení po novele č. 330/2011 Sb. Trestněprávní revue č. 1/2012, str. 2 - 3.

život. Podstatou přiměřených omezení a přiměřených povinností jsou určité „zásahy do svobody jednání a rozhodování pachatele“¹²⁵ v době výkonu trestu - tedy v rozmezí od odsouzení do skončení trestu domácího vězení. Na úvaze soudu pak záleží, zda přiměřená omezení a přiměřené povinnosti uloží na celou dobu výkonu trestu či jen na jeho část.

„Pachateli lze zakázat jak konání, které je nedovolené (zakázané právním řádem nebo rozhodnutím příslušného orgánu veřejné moci), tak konání, které je jinak právním řádem dovolené.“ Stejně tak může soud přikázat vykonat něco, k čemu pachatel jinak povinen není, ale *„předmětem příkazu může být i konání, které je obsahem povinnosti, kterou odsouzený již má“*.¹²⁶

Soud může jako přiměřená omezení a přiměřené povinnosti **dle § 48 odst. 4 TrZ** uložit **zejména** podrobení se výcviku pro získání vhodné pracovní kvalifikace, podrobit se vhodnému programu sociálního výcviku a převýchovy, podrobit se léčení závislosti na návykových látkách, které není ochranným léčením podle tohoto zákona, podrobit se vhodným programům psychologického poradenství, zdržet se návštěv nevhodného prostředí, sportovních, kulturních a jiných společenských akcí a styku s určitými osobami, zdržet se neoprávněných zásahů do práv nebo právem chráněných zájmů jiných osob, zdržet se hazardních her, hraní na hracích přístrojích a sázek, zdržet se požívání alkoholických nápojů nebo jiných návykových látek, uhradit dlužné výživné nebo jinou dlužnou částku, veřejně se osobně omluvit poškozenému nebo poskytnout poškozenému přiměřené zadostiučinění.

Z dikce § 48 odst. 4 TrZ vyplývá, že se jedná pouze o demonstrativní výčet. Soud proto není vázán pouze výše vyjmenovanými omezeními a povinnostmi, ale může uložit i jiná přiměřená omezení a jiné přiměřené povinnosti.

Z výše uvedeného výčtu je zjevné, že *„při rekodifikaci trestního zákoníku byly vzaty v úvahu základní kriminogenní faktory (např. nedostatek pracovní kvalifikace pachatele, chorobné hráčství apod.), které mohou mít negativní vliv na výsledný efekt institutu trestání. Z tohoto důvodu je patrna snaha o jejich eliminaci“*.¹²⁷

¹²⁵ ŠÁMAL, P. a kol. Trestní zákoník: komentář, 1. vydání, Praha : C. H. Beck, 2009, str. 903.

¹²⁶ Tamtéž.

¹²⁷ KYSELA, K., VOLEVECKÝ, P. Trest domácího vězení. Trestní právo č. 7-8/2011, str. 11.

Důležitým znakem, který omezení a povinnosti musí vždy splňovat, je jejich **přiměřenost**. Tedy omezení a povinnosti musí splňovat zákonný účel (směřovat k tomu, aby odsouzený vedl řádný život) a žádný jiný (např. nelze jimi ovlivňovat rodinné příslušníky pachatele). „*Půjde především o taková opatření, která umožní odstranění příčin, podmínek nebo příležitostí k opětovnému spáchání trestného činu, jehož se odsouzený už dopustil.*“¹²⁸ Dále není přípustné, aby omezení a povinnosti byly v rozporu s podstatou trestu domácího vězení nebo aby přesahovaly jeho rámec. Omezení a povinnosti musí také být přiměřené přečinu, kterým byl pachatel uznán vinným. „*Omezení a povinnosti, které nemají žádný vztah ke spáchanému trestnému činu (přečinu), nelze uložit, ani kdyby jinak mohly přispět k působení na pachatele.*“¹²⁹

Zaviněné nesplnění přiměřených omezení a přiměřených povinností, přestože z celkového hlediska trestu domácího vězení se může zdát, že tato omezení a povinnosti plní jakousi doplňkovou funkci, má pro pachatele stejné důsledky jako porušení výkonu trestu domácího vězení.¹³⁰ Může tedy následovat přeměna trestu domácího vězení na trest odnětí svobody.

Jak již bylo řečeno výše, cílem uložených přiměřených omezení a povinností je dosáhnout toho, aby pachatel vedl **řádný život**. Definici tohoto neurčitého pojmu v zákonné úpravě nenalezneme. Pod pojem řádný život můžeme podle judikatury zařadit „*dodržování právních norem, a to nikoliv toliko norem práva trestního*“¹³¹ nebo dle starší judikatury plnění povinností pracujícího člověka vůči státu i vůči společnosti¹³² (např. řádné plnění, popř. plnění podle svých možností zákonné povinnosti vyživovat nebo zaopatřovat jiného¹³³). Dle komentáře k trestnímu zákoníku však nelze řádný život zužovat pouze na soudní beztrestnost nebo na dobrou pracovní morálku (neboť i nepracující člověk může žít řádným životem). Nesprávné by bylo také ztotožňovat řádný život s bezúhonností.¹³⁴

Dá se tedy říci, že pojem řádný život v sobě skrývá nejen hledisko dodržování právního řádu, ale i morální hledisko, kdy pojem řádný život je ztotožňován s jakousi

¹²⁸ ŠÁMAL, P. a kol. Trestní zákoník: komentář, 1. vydání, Praha : C. H. Beck, 2009, str. 904.

¹²⁹ Tamtéž.

¹³⁰ ŠČERBA, F. Alternativní tresty v nové právní úpravě. Praha : Leges, 2011, str. 321.

¹³¹ viz Ústavní soud, III. ÚS 1745/10 -1, [Výběr ÚS 1925/2010]

¹³² viz Nejvyšší soud SSR, 2 Tz 69/72, [R 59/1973 tr.]

¹³³ viz Nejvyšší soud České soc. rep., 1 Tz 16/71, [R 56/1973 tr.]

¹³⁴ ŠÁMAL, P. a kol. Trestní zákoník: komentář, 1. vydání, Praha : C. H. Beck, 2009, str. 470.

obecnou představou slušného člověka. Jisté však je, vzhledem k neexistenci zákonné definice, že výklad pojmu řádný život bude vždy záviset na úvaze soudu.

Pokud pachatel přečinem způsobil **škodu**, soud mu zpravidla uloží, aby ji podle svých sil nahradil. Jestliže soud tuto povinnost nevysloví, musí v odůvodnění své rozhodnutí vždy náležitě ospravedlnit. Obdobně soud postupuje při způsobení nemajetkové újmy, nebo pokud se pachatel v souvislosti s přečinem bezdůvodně obohatil (§ 60 odst. 5 TrZ část věty za středníkem).¹³⁵

Výrok podle § 60 odst. 5 TrZ části věty za středníkem není v rozporu se současným rozhodnutím o nároku poškozeného na náhradu škody podle § 228 TŘ, neboť oba výroky mají jinou funkci. Účelem výroku podle TŘ je jednoznačně formulovat obsah a rozsah nároku poškozeného, kdežto účelem výroku dle § 60 odst. 5 TrZ části věty za středníkem je zesílit účinek působení trestu domácího vězení tím, že pod pohrůzkou výkonu trestu odnětí svobody se podněcuje pachatel k úhradě škody, kterou způsobil.¹³⁶

Dle § 60 odst. 6 TrZ (před novelou § 60 odst. 5) může být jako další „doplňek“ k trestu domácího vězení, ovšem pouze jde-li o pachatele ve věku blízkém věku mladistvých, uloženo některé z výchovných opatření uvedených v zákoně o soudnictví ve věcech mládeže.

Pachatelé ve věku od osmnácti do zhruba jednadvaceti let (záleží na uvážení soudu) jsou v České republice označováni jako pachatelé **blízcí věku mladistvých** a jsou specifickou kategorií pachatelů, kterou však trestní zákoník ani jiné trestní předpisy blíže nevymezují. Toto věkové rozmezí se také často označuje jako tzv. „mladí dospělí“. Pachatelé blízcí věku mladistvých jsou podle českého trestního zákoníku považováni za již dospělé osoby (byť ještě ne zcela psychicky vyvinuté). Ovšem skutečnost, že čin byl spáchán v tomto věkovém rozmezí, představuje obecnou polehčující okolnost dle § 41 písm. f) TrZ, ke které je soud povinen přihlídnout. Navíc trestní zákoník ponechává pro tyto pachatele určité modifikace v oblasti trestání.¹³⁷ Jedním z příkladů takovéto modifikace je právě uvedený § 60 odst. 6 TrZ.

¹³⁵ ŠÁMAL, P. a kol. Trestní zákoník: komentář, 1. vydání, Praha : C. H. Beck, 2009, str. 905.

¹³⁶ Tamtéž.

¹³⁷ KRATOCHVÍL, V. a kol. Kurs trestního práva. Trestní právo hmotné. Obecná část. 1. vydání. Praha : C. H. Beck, 2009, str. 678 a 679.

Výchovná opatření jsou vyjmenována v § 15 odst. 2 ZSM. Jejich výčet je taxativní. Jedná se o dohled probačního úředníka (§ 16 ZSM), probační program (§ 17 ZSM), výchovné povinnosti (§ 18 ZSM), výchovná omezení (§ 19 ZSM) a napomenutí s výstrahou (§ 20 ZSM).

Soud může uložit tato výchovná opatření buď **samostatně** nebo **vedle** přiměřených omezení a přiměřených povinností uvedených v § 48 odst. 4 TrZ (§ 60 odst. 6 TrZ) a to vždy nejdéle na stanovenou dobu výkonu trestu domácího vězení.¹³⁸ Soud může uložit i více výchovných opatření vedle sebe, pokud je to v daném případě vhodné.¹³⁹

Tato výchovná opatření ukládá dle § 60 odst. 6 TrZ soud v zájmu využití výchovného působení rodiny, školy a dalších subjektů. „*Toto hledisko je... rozhodující jak pro úvahu, zda je vůbec vhodné či nutné uložit některé z předpokládaných výchovných opatření, tak pro výběr nejvhodnějšího druhu z nich či jejich kombinace.*“¹⁴⁰ Kdyby možného výchovného vlivu nebylo, uložení výchovného opatření podle § 60 odst. 6 TrZ by nepřicházelo v úvahu.

Stejně jako u přiměřených omezení a přiměřených povinností, zaviněné nesplnění výchovného opatření může mít za následek přeměnu trestu domácího vězení v trest odnětí svobody.

2.1.4 Přeměna trestu domácího vězení v trest odnětí svobody

Od 1. 12. 2011 zavedla již výše zmiňovaná novela č. 330/2011 Sb. jako následek porušení povinností, které odsouzenému vyplývají z trestu domácího vězení, systém přeměny trestu domácího vězení v trest odnětí svobody. Obdobný model je v českém trestním právu již známý z § 65 odst. 2 TrZ v souvislosti s trestem obecně prospěšných prací, jehož úpravou se zákonodárce zřejmě také při vytváření § 61 TrZ inspiroval.

Zcela nové znění § 61 TrZ nyní stanovuje podmínky, za kterých může soud přeměnit trest domácího vězení v trest odnětí svobody, a stanovuje také pravidla pro tuto přeměnu. Jedná se o zcela zásadní obrat, neboť dřívější úprava počítala s modelem náhradního trestu odnětí svobody. „*Je určitě vhodné poznamenat, že tato*

¹³⁸ ŠÁMAL, P. a kol. Trestní zákoník: komentář, 1. vydání, Praha : C. H. Beck, 2009, str. 724.

¹³⁹ Tamtéž, str. 575.

¹⁴⁰ Tamtéž, str. 577 - 578.

změna trestního zákoníku nebyla součástí původního vládního návrhu novely a byla do ní zakomponována až při projednávání v Ústavně právním výboru Poslanecké sněmovny.“¹⁴¹

V § 61 TrZ jsou nyní vyjmenovány **čtyři situace**, které, pokud nastanou, považuje je zákonodárce za **důvod pro přeměnu** trestu domácího vězení (nebo jeho zbytku) na trest odnětí svobody. Mezi takovéto důvody patří tedy dle § 61 TrZ případy, kdy se pachatel v době od odsouzení do skončení výkonu trestu domácího vězení (1) vyhýbá nástupu výkonu trestu, (2) bez závažného důvodu poruší sjednané podmínky výkonu trestu domácího vězení, (3) jinak maří výkon tohoto trestu nebo (4) zaviněně nevykonává ve stanovené době uložený trest.

Pokud srovnáme znění § 61 TrZ s již výše zmíněným § 65 odst. 2 TrZ, zjistíme, že některé části těchto ustanovení jsou naprosto totožné. To přivádí k myšlence, že Poslanci do § 61 TrZ zkopírovali úpravu přeměny trestu obecně prospěšných prací na trest odnětí svobody zakotvenou v § 65 odst. 2 TrZ. Bohužel, tento krok nebyl zrovna nejšťastnější a nejpromyšlenější. Například u druhého důvodu přeměny trestu domácího vězení na trest odnětí svobody se hovoří o „sjednaných podmínkách“, ovšem v rámci trestu domácího vězení, na rozdíl od trestu obecně prospěšných prací (viz § 336 odst. 3 TŘ) se s odsouzeným žádné podmínky nesjednávají. Zákonodárce navíc z § 65 odst. 2 TrZ celkem bezdůvodně „nezkopíroval“ do § 61 TrZ jako důvod pro přeměnu trestu domácího vězení na trest odnětí svobody „nevedení řádného života“. Tento nedostatek navíc obsahovala už i předchozí právní úprava § 61 TrZ ve znění do 30. 11. 2011 o náhradním trestu, takže se zákonodárce v tomto případě tedy ze starých chyb příliš nepoučil.¹⁴²

Soud může k přeměně domácího vězení na trest odnětí svobody **přistoupit i během doby** stanovené pro výkon trestu domácího vězení. Při přeměně trestu musí soud vždy **zároveň rozhodnout i o způsobu jeho výkonu**. Z povahy věci vyplývá, že přeměněný trest má vždy podobu nepodmíněného trestu odnětí svobody. Ten se dle § 55 odst. 3 TrZ vykonává podle jiného právního předpisu ve věznicích. Tímto jiným právním předpisem je zákon č. 169/1999 Sb., o výkonu trestu odnětí svobody a o změně některých souvisejících zákonů, ve znění pozdějších předpisů, (**zákon**

¹⁴¹ ŠČERBA, F. Trest domácího vězení po novele č. 330/2011 Sb. Trestněprávní revue č. 1/2012, str. 3.

¹⁴² Tamtéž, str. 4.

o výkonu trestu odnětí svobody). Při rozhodování o způsobu výkonu trestu domácího vězení se soud bude řídit pravidly stanovenými v § 56 TrZ o výkonu trestu odnětí svobody.

Ustanovení § 61 TrZ část věty za středníkem pak stanoví **pravidlo pro přepočítávání** trestu domácího vězení na trest odnětí svobody, kdy každý i jen započatý jeden den nevykonaného trestu domácího vězení se počítá za jeden den odnětí svobody.

Výhoda tohoto modelu přeměny trestu domácího vězení může být podle názoru JUDr. Ščerby spatřována zejména „*v proporcionalitě této sekundární sankce vzhledem k době, po kterou byl trest domácího vězení respektován a dodržován - tedy v tom, že delší doba dodržování podmínek trestu domácího vězení se projeví v kratší délce nepodmíněného odnětí svobody, jež nastoupí po porušení těchto podmínek.*“ Ovšem zároveň tento autor jedním dechem dodává, že „*v porovnání s modelem založeným na náhradním trestu odnětí svobody převažují spíše nevýhody přeměny domácího vězení na trest odnětí svobody.*“¹⁴³ Např. je možné namítat, že hrozbou přeměny trestu domácího vězení na trest odnětí svobody není na odsouzeného vyvíjen dostatečný tlak. Původní model náhradního trestu bylo možné stanovit ve výši až jednoho roku, a to je samozřejmě pro odsouzeného mnohem větší hrozba než po přeměně trestu domácího vězení uložený krátkodobý trest nepodmíněného odnětí svobody, který odsouzený může klidně ke konci trestu domácího vězení „riskovat“.

JUDr. Ščerba by jako nejlepší možné řešení postihu nedodržování podmínek trestu domácího vězení viděl spíše navrácení se k náhradnímu trestu odnětí svobody s tím, že „*případnou přílišnou tvrdost tohoto systému by bylo možné řešit spíše zavedením a využíváním institutu výjimečného ponechání trestu domácího vězení v platnosti, tedy obdoby té úpravy, kterou český trestní zákoník již zná např. v souvislosti s trestem obecně prospěšných prací (srov. § 65 odst. 3 TrZ).*“¹⁴⁴ Doc. Kalvodová by přeměnu trestu domácího vězení na trest odnětí svobody v zásadě akceptovala, ale stejně jako JUDr. Ščerba si pokládá otázku, proč zákonodárce „*nezvolil v případě přeměny domácího vězení na trest odnětí svobody*

¹⁴³ ŠČERBA, F. Trest domácího vězení po novele č. 330/2011 Sb. Trestněprávní revue č. 1/2012, str. 3.

¹⁴⁴ Tamtéž, str. 4.

stejnou koncepcí jako u trestu obecně prospěšných prací (resp. u podmíněného odsouzení) a neupravil výslovně možnost ponechání domácího vězení v platnosti ve výjimečných případech za současného uložení dosud neuložených přiměřených omezení či povinností nebo některého z výchovných opatření u osob ve věku blízkém věku mladistvých“ a vyjadřuje také obavu, zda „právní úprava nejde z extrému do extrému, když původně ukládala soudu obligatorně rozhodnout o výkonu celého náhradního trestu odnětí svobody, zatímco nyní soud může přeměnit trest a pokud tak neučiní, neznamená to pro odsouzeného žádné další zpřísnění.“¹⁴⁵

2.1.5 Možnost uložení trestu domácího vězení v rámci přeměny trestu obecně prospěšných prací

Zákonná úprava dalšího alternativního trestu obecně prospěšných prací se s přijetím novely č. 330/2011 Sb. dočkala také několika změn. Jedna z nich velmi úzce souvisí s trestem domácího vězení.

Podle předchozí právní úpravy v § 65 odst. 2 a odst. 3 TrZ (ve znění do 30. 11. 2011) měl soud možnost, pokud k tomu odsouzený zavinil příčinu (viz důvody pro přeměnu v již výše zmiňovaném § 65 odst. 2 TrZ), buď přeměnit trest obecně prospěšných prací v trest odnětí svobody nebo ve výjimečných případech ponechat trest obecně prospěšných prací v platnosti (či prodloužit dobu výkonu tohoto trestu) za současného stanovení dalšího opatření uvedeného v § 65 odst. 3 písm. a), b) nebo c) TrZ. Po 1. 12. 2011 však přibyla ještě možnost třetí, a to přeměna trestu obecně prospěšných prací **v trest domácího vězení** dle novelizovaného § 65 odst. 2 TrZ. Tento krok byl zřejmě motivován „*i snahou odlehčit již tak přeplněným věznicím, kdy značný podíl na neradostné bilanci více než 23. 000 odsouzených mají i přeměny obecně prospěšných prací na trest odnětí svobody.*“¹⁴⁶

O přeměně trestu obecně prospěšných prací v trest domácího vězení pojednává ustanovení § 65 odst. 2 TrZ, zejména pak písm. a). Soud dle tohoto

¹⁴⁵ KALVODOVÁ, V. Domácí vězení v české právní úpravě. In aktuálne otázky trestného zákonodarstva, pocta prof. JUDr. Milanovi ČIČOVI, DrSc. et. mult. Dr. h. c. k 80. narodeninám. Zborník príspevkov z celoštátnej konferencie s medzinárodnou účasťou konanej dňa 19. januára 2012. Bratislava 2012, str. 107. [online] Dostupné z: http://www.paneurouni.com/files/sk/fp/konferencie/cic/zbornik_cic_web.pdf [cit. 02/03/2012].

¹⁴⁶ Tamtéž, str. 110.

ustanovení může trest obecně prospěšných prací (nebo jeho zbytek) v domácí vězení přeměnit, jen pokud jsou dodrženy podmínky v § 60 odst. 1 TrZ. O těchto podmínkách trestu domácího vězení bylo pojednáno již výše.

Pravidlo pro přepočtení stanoví, že každá i jen započatá jedna hodina nevykonaného trestu obecně prospěšných prací se počítá za jeden den domácího vězení (§ 65 odst. 2 písm. a) TrZ část věty za středníkem).

Soud má dále možnost pro případ, že by výkon tohoto trestu byl zmařen, stanovit náhradní trest odnětí svobody, který nesmí být přísnější nežli trest, který by pachateli hrozil v případě přeměny trestu obecně prospěšných prací v trest odnětí svobody (§ 65 odst. 2 písm. a) TrZ). Této formulaci se však ze strany odborné veřejnosti dostává kritiky, protože nadále využívá model náhradního trestu odnětí svobody, přestože novelizované znění § 61 TrZ zakotvilo systém přeměny trestu domácího vězení v trest odnětí svobody. *„Soud, který by se přece jen rozhodl využít možnosti provést přeměnu trestu obecně prospěšných prací na trest domácího vězení, by tedy byl nucen skutečně stanovit náhradní trest odnětí svobody, avšak vlastně naprosto zbytečně. Kdyby totiž odsouzený podmínky domácího vězení porušil, soud nebude nařizovat výkon náhradního trestu, neboť žádné zákonné ustanovení nic takového nepřipouští; namísto toho soud přemění domácí vězení na trest odnětí svobody postupem podle § 61 TrZ (ve znění účinném po 1. 12. 2011). Jde samozřejmě o absurdní postup, který je důsledkem nedbale provedené novelizace.“* JUDr. Ščerba označuje ustanovení § 65 odst. 2 písm. a) TrZ dokonce za legislativní omyl, který bude v brzké době muset být znovu novelizován.¹⁴⁷

2.1.6 „Kvazi“ trest domácího vězení

Pro doplnění je třeba se zmínit ještě o zákonné úpravě podmíněného propuštění z výkonu trestu odnětí svobody v § 88 a násl. TrZ, která v některých ustanoveních obsahuje také prvky trestu domácího vězení. Tato úprava trestu domácího vězení bývá nazývána „kvazi“ trest domácího vězení. Cílem této zmínky není souhrnně pojednat o podmíněném propuštění z výkonu trestu odnětí svobody, ale spíše jen upozornit na to, že institut podobný trestu domácího vězení se vyskytuje i na jiných místech trestního zákoníku než v úpravě § 60 a 61 TrZ.

¹⁴⁷ ŠČERBA, F. Trest domácího vězení po novele č. 330/2011 Sb. Trestněprávní revue č. 1/2012, str. 5.

Podstatu podmíněného propuštění z výkonu trestu odnětí svobody upravuje § 88 odst. 1 TrZ tak, že soud může odsouzeného podmíněně propustit na svobodu **po výkonu poloviny** uloženého nebo podle rozhodnutí prezidenta České republiky zmírněného nepodmíněného trestu odnětí svobody, jestliže odsouzený po právní moci rozsudku svým chováním a plněním svých povinností prokázal polepšení a může se od něho očekávat, že v budoucnu povede řádný život, nebo soud přijme záruku za dovršení nápravy odsouzeného. Při podmíněném propuštění z výkonu trestu odnětí svobody stanoví soud dle § 89 odst. 1 TrZ zkušební dobu (v zákonem definovaném rozmezí) a zároveň může vyslovit nad pachatelem dohled či současně uložit, aby se ve stanovené části zkušební doby navazující na počátek zkušební doby pachatel **zdržoval v určené době ve svém obydlí** nebo jeho části. Ustanovení odpovídá podstatě trestu domácího vězení (viz § 60 odst. 3 TrZ). Tento kvazi trest domácího vězení byl do § 89 odst. 1 včleněn novelou č. 330/2011 Sb.

Nový trestní zákoník zavedl (zákon z roku 1961 toto, ani podobné ustanovení neobsahoval) ještě příznivější podmínky pro odsouzené za přečin, protože dle § 88 odst. 2 TrZ je soud může podmíněně propustit na svobodu i **předtím, než vykonají polovinu** uloženého nebo podle rozhodnutí prezidenta České republiky zmírněného trestu odnětí svobody, musí však svým vzorným chováním a plněním svých povinností prokázat, že dalšího výkonu trestu není třeba. Pokud soud postupuje podle § 88 odst. 2 TrZ, musí podmíněně propuštěnému zároveň vždy uložit některou z povinností dle § 89 odst. 2 věty druhé TrZ. Jednou z těchto povinností je opět jakýsi kvazi trest domácího vězení, tedy povinnost **zdržovat se ve stanoveném časovém období ve svém obydlí** nebo jeho části.

Ustanovení § 89 odst. 3 TrZ pak stanoví (mimo jiné) **limity** pro **ukládání** kvazi trestu domácího vězení. Dle tohoto ustanovení nesmí celková doba trvání dle § 89 odst. 1 a § 89 odst. 2 TrZ určeného pobytu podmíněně propuštěného v obydlí přesáhnout jeden rok, a to i v případě stanovení delší zkušební doby. Naproti tomu je zde třeba zopakovat, že trest domácího vězení dle § 60 odst. 1 TrZ je možno uložit až na dvě léta.

Na podobnost tohoto institutu kvazi trestu domácího vězení s trestem domácího vězení poukazuje i ustanovení § 331 odst. 5 TR, jehož věta druhá stanoví, že pokud bylo rozhodnuto, aby se podmíněně propuštěný odsouzený ve zkušební době zdržoval ve svém obydlí, užije se na postup při výkonu této povinnosti

přiměřeně ustanovení § 334b až 334e TŘ, což jsou ustanovení pojednávající o výkonu trestu domácího vězení (viz níže).

K datu 29. 2. 2012 bylo českými soudy uloženo celkem 16 těchto „kvazi“ trestů domácího vězení, tedy povinností zdržovat se doma podle § 89 odst. 2 TrZ.¹⁴⁸

2.2 Úprava trestu domácího vězení v trestním řádu

V souvislosti se zavedením nového trestu domácího vězení do trestního zákoníku bylo nutné, novelizovat i trestní řád. Stalo se tak novelou provedenou zákonem č. 41/2009 Sb., která do hlavy dvacáté první „O vykonávacím řízení“ zavádí nově oddíl třetí, který nese název „Výkon trestu domácího vězení“. Konkrétně jde o § 334a - 334g TŘ. Pozdější novelou provedenou zákonem č. 306/2009 Sb. byl do trestního řádu doplněn ještě § 334h TŘ.

V souvislosti s trestem domácího vězení je třeba zmínit novelou č. 41/2009 Sb. rozšířený odstavec druhý § 314e TŘ. Do tohoto odstavce bylo přidáno písmeno b), které nově zvyšuje počet trestů, které lze uložit **trestním příkazem**, o trest domácího vězení. Trestní příkaz může být vydán samosoudcem, a to bez projednání věci v hlavním líčení, jestliže je skutkový stav spolehlivě prokázán opatřenými důkazy (§ 314e odst. 1 TŘ). „*Vzhledem k povaze trestu domácího vězení jako typicky alternativního trestu není důvod, aby ho nebylo možno ukládat trestním příkazem, pokud jsou pro vydání trestního příkazu splněny podmínky.*“¹⁴⁹ Ustanovení § 314e odst. 5 TŘ pak vyjmenovává okolnosti, za kterých trestní příkaz vydat nelze.

Trestním příkazem může soud trest domácího vězení uložit v délce trvání **maximálně do jednoho roku** (§ 314e odst. 2 písm. b) TŘ), což je pouze polovina z jeho celkové možné výměry. Ustanovení § 314e odst. 4 TŘ se novelou č. 41/2009 Sb. dále rozšířilo o druhou větu, která upozorňuje, že pokud se trest domácího vězení ukládá trestním příkazem vedle peněžitého trestu, nesmí souhrn náhradních trestů ukládaných v souvislosti s těmito tresty přesahovat jeden rok.

Pro úplnost lze dodat, že trestní příkaz má stejnou povahu jako odsuzující rozsudek, a účinky spojené s vyhlášením rozsudku nastávají doručením trestního příkazu obviněnému (§ 314e odst. 6 TŘ).

¹⁴⁸ Statistické údaje Ministerstva spravedlnosti. Aktuální výsledky monitoringu k 29. 2. 2012.

¹⁴⁹ Důvodová zpráva k návrhu zákona č. 41/2009 Sb., k části první, k bodu 44.

2.2.1 Výkon trestu domácího vězení

Ustanovení § 334a TŘ nese název „Nařízení výkonu trestu domácího vězení“. V § 334a odst. 1 TŘ je upraven postup předsedy senátu soudu prvního stupně po tom, co se rozhodnutí o trestu domácího vězení stane vykonatelným. V takovémto případě předseda senátu **zašle nařízení výkonu** trestu domácího vězení odsouzenému i příslušnému středisku Probační a mediační služby a v něm **určí počátek a místo výkonu** trestu domácího vězení. Protože odsouzený má právo si před nastoupením výkonu trestu domácího vězení obstarat své rodinné a sociální záležitosti¹⁵⁰, musí tomuto být dle § 334a odst. 2 TŘ počátek výkonu trestu přizpůsoben. Co se týče místa výkonu trestu, to podle § 334a odst. 3 TŘ stanoví předseda senátu s přihlédnutím k osobním a rodinným poměrům odsouzeného v jeho obydli, v místě trvalého pobytu nebo v místě, kde se odsouzený zdržuje. Je-li odsouzený zaměstnán, přihlédně se i k místu výkonu zaměstnání a k možnostem dopravy do zaměstnání.

Kontrolou výkonu trestu domácího vězení je dle § 334b TŘ pověřena Probační a mediační služba. Na základě zmocňovacího ustanovení § 334h TŘ, vydalo Ministerstvo spravedlnosti vyhlášku č. 456/2009 Sb., kterou stanovilo podrobnosti kontroly výkonu trestu domácího vězení. Podrobněji bude o kontrole výkonu trestu domácího vězení PMS pojednáno níže v rámci kapitoly o jejím postavení a úloze při ukládání a výkonu trestu domácího vězení.

Při výkonu kontroly má PMS spolupracovat s provozovatelem elektronického kontrolního systému, který umožňuje detekci pohybu odsouzeného, ovšem tato varianta zatím do praxe uvedena není.

Původní předpoklad byl, že kontrolu výkonu trestu domácího vězení technickými prostředky bude zajišťovat Policie České republiky, ovšem do budoucna by nakonec tuto kontrolní činnost „*měla zajišťovat speciální agentura působící v soukromém sektoru... Tato varianta vychází především ze skutečnosti, že půjde o sledování pohybu odsouzeného technickými prostředky na dálku, které bude konkrétně spočívat ve sledování, zda se v určeném čase odsouzený nevzdaluje z místa svého bydliště, což je základní omezení, na němž je domácí vězení založeno s tím,*

¹⁵⁰ Trest domácího vězení. Průvodce pro klienty PMS ČR. Informační leták PMS ČR. [online] Dostupné z https://www.pmscr.cz/images/clanky/PMS_letak_TDV_cz.pdf [cit. 08/03/2012].

*že tato agentura neoprávněně vzdálení se z místa výkonu domácího vězení sděluje příslušnému soudu, který pak činí další opatření vůči odsouzenému.*¹⁵¹

Pokud odsouzený **nedodrhuje** stanovené **podmínky** domácího vězení a uložená **přiměřená omezení a přiměřené povinnosti**, sdělí tuto skutečnost probační úředník (popř. provozovatel elektronického kontrolního systému) vykonávající kontrolu bezodkladně soudu, který výkon trestu nařídil (§ 334c TŘ).

Z důležitých důvodů může předseda senátu na potřebnou dobu výkon trestu domácího vězení **odložit nebo přerušit** (§ 334d odst. 1 TŘ) s tím, že doba, po kterou byl výkon trestu domácího vězení odložen nebo přerušen, se nezapočítává do doby výkonu trestu (§ 334d odst. 3 TŘ). O přerušení nebo odložení trestu může odsouzený požádat ze závažných, zejména zdravotních nebo rodinných důvodů (např. v důsledku nástupu do nemocničního či léčebného zařízení, z důvodu péče o dítě, atd.).¹⁵² Pominou-li tyto důležité důvody, předseda senátu odklad nebo přerušení odvolá (§ 334d odst. 2 TŘ). Proti takovému rozhodnutí, stejně jako proti rozhodnutí o odložení nebo přerušení výkonu trestu domácího vězení, je dle § 334d odst. 4 TŘ přípustná stížnost, jež má odkladný účinek.

Ustanovení § 334e odst. 1 TŘ pojednává o možnosti z důležitých důvodů **změnit** trest domácího vězení. Tato změna se může týkat místa výkonu trestu domácího vězení, doby kdy se na určeném místě má odsouzený zdržovat, nebo také přiměřených omezení a přiměřených povinností stanovených odsouzenému. Poslední dvě změny však nemohou být provedeny v neprospěch odsouzeného. Navrhnout změnu trestu domácího vězení může odsouzený, státní zástupce nebo probační úředník, rozhodnout o ni však i bez takového návrhu může jen předseda senátu. Bez zbytečného odkladu rozhodne předseda senátu o změně trestu i po vykázaní odsouzeného ze společného obydlí podle § 44 a násl. zákona č. 273/2008 Sb., o Policii České republiky. Proti rozhodnutí o změně trestu domácího vězení je dle § 334e odst. 2 TŘ přípustná stížnost, jež má odkladný účinek.

V § 334f jsou stanoveny podmínky, za kterých lze od výkonu trestu domácího vězení nebo jeho zbytku **upustit**. V prvním případě tak může učinit ministr spravedlnosti, pokud odsouzený byl nebo má být vydán do ciziny nebo pokud má být

¹⁵¹ Důvodová zpráva k návrhu zákona č. 41/2009 Sb., k části první, k bodu 49.

¹⁵² Trest domácího vězení. Průvodce pro klienty PMS ČR. Informační leták PMS ČR. [online] Dostupné z https://www.pmscr.cz/images/clanky/PMS_letak_TDV_cz.pdf [cit. 08/03/2012].

předán jinému členskému státu Evropské unie na základě evropského zatýkacího rozkazu (§ 334f odst. 1 TŘ). Občan České republiky do ciziny být vydán nesmí (dle § 393 odst. 1 písm. a) TŘ), naproti tomu předán na základě evropského zatýkacího rozkazu být může, ovšem jen za podmínky vzájemnosti (dle § 403 odst. 2 TŘ). „Rozhodnutí... se svěřuje ministru spravedlnosti z toho důvodu, že se může opírat i o jiná, než jen formálně právní hlediska. Ministr v těchto případech může vzít v úvahu i zahraničně politické zájmy České republiky, nebo tímto způsobem prosazovat požadavek reciprocity.“¹⁵³

Soud může upustit od výkonu domácího vězení v situaci, kdy odsouzený byl nebo má být vyhoštěn (§ 334f odst. 2 TŘ). Trest vyhoštění dle § 80 TrZ může být uložen pouze pachateli, který není občanem České republiky.

Na § 334f odst. 1 a odst. 2 navazuje odst. 3, který stanoví, že pokud nedojde k vydání odsouzeného do ciziny, k jeho předání nebo k vyhoštění, anebo se v těchto případech vydaný, předaný nebo vyhoštěný vrátí, rozhodne soud, že se trest domácího vězení nebo jeho zbytek vykoná.

Soud může dále upustit od výkonu trestu domácího vězení v případě zjištění, že odsouzený onemocněl nevyлéčitelnou životu nebezpečnou nemocí nebo nevyлéčitelnou nemocí duševní, nebo tak může učinit z jiných obdobně závažných důvodů (§ 334f odst. 4 TŘ). Stížnost proti tomuto rozhodnutí je přípustná a má odkladný účinek (§ 334f odst. 5 TŘ). „Nevyлéčitelnou životu nebezpečnou nemocí se rozumějí především některé formy nádorových onemocnění, jiná závažná onemocnění životně důležitých orgánů nebo AIDS. Za nevyлéčitelnou nemoc duševní jsou považovány zejména některé psychózy, nikoliv např. psychopatie, ačkoliv i ta splňuje podmínku nevyлéčitelnosti.“¹⁵⁴

O přeměně trestu domácího vězení v trest odnětí svobody bylo již pojednáno výše, ale pouze z hlediska úpravy v trestním zákoníku. Ještě je však třeba zmínit § 334g TŘ, který ji upravuje z procesní stránky. O přeměně trestu domácího vězení v trest odnětí svobody rozhoduje předseda senátu ve veřejném zasedání, a to buď na návrh probačního úředníka nebo i bez takového návrhu (§ 334g odst. 1 TŘ). Proti tomuto rozhodnutí je přípustná stížnost, jež má odkladný účinek (§ 334g odst. 2 TŘ).

¹⁵³ ŠÁMAL, P. a kol. Trestní řád: komentář, 6. vydání, Praha : C. H. Beck , 2008, str. 2455.

¹⁵⁴ Tamtéž.

Byl-li obžalovaný pravomocně uznán vinným, je povinen nahradit státu náklady spojené s výkonem trestu domácího vězení (§ 152 odst. 1 písm. d) TŘ). Co se týče těchto nákladů, řeší je vyhláška č. 458/2009 Sb., kterou se stanoví denní sazba připadající na náklady spojené s výkonem trestu domácího vězení a způsob úhrady. Tato vyhláška byla vydána Ministerstvem spravedlnosti a vychází ze zmocňujícího ustanovení v § 152 odst. 2 TŘ.

Podle § 1 vyhlášky činí denní sazba nákladů výkonu trestu domácího vězení 50 Kč za každý kalendářní den, ve kterém odsouzený alespoň zčásti vykonával trest domácího vězení. Ustanovení § 2 vyhlášky pak upravuje další podrobnosti o úhradě nákladů.

2.3 Domácí vězení a mladiství pachatelé

V souvislosti s přijetím nového trestního zákoníku byl novelou č. 41/2009 Sb. změněn i zákon o soudnictví ve věcech mládeže, kde od 1. 1. 2010 nově přibyla možnost uložit jako trestní opatření i trest domácího vězení.

Za mladistvého se podle § 2 odst. 1 ZSM označuje ten, kdo v době spáchání provinění dovršil patnáctý rok a nepřekročil osmnáctý rok svého věku. Všechna trestná jednání spáchaná mladistvými jsou označena v zákoně o soudnictví ve věcech mládeže jako „provinění“ (§ 6 ZSM), nepoužívá se zde tedy rozlišení na přečiny a zločiny. Takovéto pojetí vyplývá z již výše zmíněného monismu trestněprávních sankcí, který je v zákoně o soudnictví ve věcech mládeže uplatňován. Mladistvému lze uložit trestní opatření domácího vězení za spáchané provinění, pokud by bylo dospělým pachatelem spácháno jako přečin¹⁵⁵ (k modifikaci podle § 31 odst. 1 ZSM¹⁵⁶ se zde nepřihlíží). Trestním opatřením se (vedle ochranných a výchovných opatření) rozumí jeden z právních následků provinění mladistvého.

Trestní opatření domácího vězení lze mladistvému za spáchané provinění uložit dle § 24 odst. 1 písm. g) ZSM. Protože zákon o soudnictví ve věcech mládeže nemá speciální ustanovení, která by modifikovala obecnou úpravu trestu domácího vězení provedenou v § 60 a 61 TrZ, je třeba ho dle § 1 odst. 3 ZSM v nezměněné

¹⁵⁵ KRATOCHVÍL, V. a kol. Kurs trestního práva. Trestní právo hmotné. Obecná část. 1. vydání. Praha : C. H. Beck, 2009, str. 639.

¹⁵⁶ Dle § 31 odst. 1, z. č. 218/2003 Sb., o soudnictví ve věcech mládeže – „Trestní sazby odnětí svobody stanovené v trestním zákoníku se u mladistvých snižují na polovinu, přičemž však horní hranice trestní sazby nesmí převyšovat pět let a dolní hranice jeden rok.“

podobě aplikovat i u mladistvých.¹⁵⁷ Přestože tedy soud bude při svém rozhodování zohledňovat všechny podmínky stanovené v trestním zákoníku bez jakékoli modifikace z hlediska mladistvého věku pachatele¹⁵⁸, neznamená to, že bude k ukládání a výkonu trestu domácího vězení přistupovat stejně jako u dospělého pachatele. Vždy je třeba brát ohled na to, že se jedná o mladistvého pachatele, jehož rozumový a mravní vývoj není ještě zcela dokončen, a je zde tedy možnost ho žádoucím směrem stimulovat. Mladistvému pachateli by měla být především umožněna účast na aktivitách, které se příznivě podílejí na rozvoji jeho osobnosti (např. zapojení v zájmových kroužcích). Užitečná zároveň může být kombinace domácího vězení s vhodnými výchovnými opatřeními, například s určitými výchovnými povinnostmi nebo s probačním dohledem.¹⁵⁹

Při ukládání trestního opatření domácího vězení by měl být akcentován také vztah mladistvého pachatele s rodiči a vůbec jeho rodinné zázemí. „*Neúčelné může být ukládat trestní opatření tam, kde je velmi konfliktní vztah rodičů s mladistvým, kdy například mladistvý utíká opětovně z rodiny, nebo v případech, kdy rodiče nebudou schopni poskytnout mladistvému podporu, kterou jistě při výkonu tohoto trestního opatření bude potřebovat.*“¹⁶⁰

V drobnostech ale lze mezi trestním opatřením domácího vězení a trestem domácího vězení přece jen najít odlišnosti. Na základě § 2 odst. 2 písm. b) ZSM, část věty za středníkem, nahrazují v případě mladistvých výchovná opatření přiměřená omezení a přiměřené povinnosti, které lze pachateli uložit na dobu výkonu trestu domácího vězení dle § 60 odst. 5 TrZ (výchovná opatření jsou upravena v § 15 - 20 ZSM). Stejně tak uložení výchovné povinnosti podle § 18 odst. 1 písm. e) ZSM, jež se mladistvému ukládá, aby nahradil podle svých sil škodu způsobenou proviněním anebo jinak přispěl k odstranění následku provinění, nahrazuje uložení povinnosti podle § 60 odst. 5 TrZ, části věty za středníkem. Dále vzhledem k tomu, že je třeba mladistvým usnadnit přechod k normálnímu řádnému životu ve společnosti¹⁶¹, je u trestního opatření domácího vězení dle § 35 odst. 6 ZSM stanovena fikce

¹⁵⁷ ŠÁMAL, P. a kol. Trestní zákoník: komentář, 1. vydání, Praha : C. H. Beck, 2009, str. 714.

¹⁵⁸ KRATOCHVÍL, V. a kol. Kurs trestního práva. Trestní právo hmotné. Obecná část. 1. vydání. Praha : C. H. Beck, 2009, str. 639.

¹⁵⁹ ŠÁMAL, P., VÁLKOVÁ, H. a kol. Zákon o soudnictví ve věcech mládeže: komentář, 3. vydání, Praha : C. H. Beck, 2011, str. 252.

¹⁶⁰ KREJČÍŘÍKOVÁ, K. Nový trest (trestní opatření) domácího vězení. Státní zastupitelství č. 10/2009, str. 20.

¹⁶¹ Důvodová zpráva k návrhu zákona č. 41/2009 Sb., k části druhé, k bodu 38.

neodsouzení, zatímco u dospělých pachatelů se trest domácího vězení zhlazuje dle § 105 odst. 1 písm. e) TrZ. Odlišnost je také v možnosti vydat trestní příkaz. V řízení ve věci mladistvého trestní příkaz vydat nelze (§ 63 ZSM), a proto ani domácí vězení nemůže být mladistvému trestním příkazem uloženo, ovšem nejedná-li se o případy dle § 73 odst. 1 ZSM.

Pro doplnění je třeba dodat, že u mladistvých pachatelů není možnost uložení trestního opatření domácího vězení zatím příliš využívána. Z výsledků posledního monitoringu (k 29. 2. 2012) vyplývá, že zatím bylo uloženo pouze v 18-ti případech.¹⁶²

¹⁶² Statistické údaje Ministerstva spravedlnosti. Aktuální výsledky monitoringu k 29. 2. 2012.

3. Postavení a úloha Probační a mediační služby při ukládání a výkonu trestu domácího vězení

V souvislosti s přijetím nového trestního zákoníku se Probační a mediační službě rozšířila agenda i o trest domácího vězení. Tento trest „*přinesl zásadní změnu do systému práce pracovníků Probační a mediační služby. Očekává se od nich frekventovaná terénní práce v nočních hodinách a ve dnech pracovního volna a pracovního klidu. Zvýšilo se riziko jejich vlastního ohrožení, protože dochází v různou noční dobu do obydlí klientů nacházející se ve více či méně přístupných lokalitách.*“ Zavedení domácího vězení si vyžádalo také personální (přijetí nových pracovníků) i materiální (vozidla, mobilní telefony) posílení PMS.¹⁶³

Lze rozlišovat tři základní fáze, v nichž PMS vykonává svou působnost v rámci trestu domácího vězení. První fází je doba před rozhodnutím soudu o uložení trestu domácího vězení, druhou je časové rozmezí od pravomocného uložení tohoto trestu do nařízení jeho výkonu a poslední fází je pak postup probačního úředníka v rámci zajištění výkonu kontroly tohoto trestu. Pro úplnost nelze nevzpomenout také oblast práce s poškozeným (obětí) trestného činu v rámci trestu domácího vězení. „*Navázání spolupráce probačního úředníka s obětí trestného činu je průběžnou a nedílnou součástí jeho práce. Od prvního kontaktu s pachatelem se probační úředník zajímá o jeho postoj k oběti nebo poškozené organizaci, o jeho stanovisko k náhradě škody a o jeho aktuální možnost vzniklou škodu uhradit. Svou spoluprací s obětí a pachatelem zaměřuje k nápravě vztahů narušených trestným činem včetně náhrady škody.*“¹⁶⁴ Ve vhodných případech (a za předpokladu, že obě strany souhlasí) může být mezi pachatelem a obětí zprostředkována mediace.

V ideálním případě činí PMS úkony ve všech těchto svých sférách působnosti, ovšem nemusí to být pravidlem (např. první kontakt mezi probačním úředníkem a pachatelem může nastat až po nařízení výkonu trestu nebo dokonce až při výkonu kontroly). Pokud ale „*od trestu domácího vězení očekáváme tu úlohu, kterou má hrát alternativní trest jako specifická forma ochrany společnosti založená na přiměřené reakci na spáchaný trestný čin a odstranění konfliktního stavu se zapojením obviněného a poškozeného, pak činnost PMS ve všech fázích trestního*

¹⁶³ ČÁDOVÁ, J. Domácí vězení není jen sankce, ale sociální práce. České vězeňství č. 1/2010, s. 17.

¹⁶⁴ [online] Dostupné z: <https://www.pmscr.cz/trest-domaciho-vezeni-2/> [cit. 17/03/2012].

řízení hraje klíčovou roli a nelze ji omezit pouze na kontrolní činnost ve vykonávacím řízení.“¹⁶⁵

Podstatná část následujícího textu vychází z interního předpisu Probační a mediační služby - Metodického postupu úředníků a asistentů PMS ČR v oblasti zajištění podkladů pro možnost uložení a výkonu kontroly trestu domácího vězení.

3.1 Institut předběžného šetření¹⁶⁶

Spolupráce probačního úředníka s obviněným před uložení trestu domácího vězení, tj. v rámci přípravného řízení i řízení před soudem, je realizací tzv. institutu předběžného šetření. Realizace institutu předběžného šetření slouží ke zjištění, zda je možné uložit a vykonat trest domácího vězení. Probíhá s obviněnými, u kterých jsou splněny podmínky pro možnost uložení tohoto trestu, a zároveň vzhledem k povaze a závažnosti spáchaného přečinu a osobě a poměrům pachatele lze mít důvodně za to, že uložení tohoto trestu postačí.

Trestní zákoník ani trestní řád se zapojením PMS do fáze před rozhodnutím soudu o uložení trestu domácího vězení výslovně nepočítá, ovšem na druhou stranu ani ho nezakazuje. Vstup PMS do případu je možný dvěma způsoby. V prvním případě může být středisko PMS přímo pověřeno orgány činnými v trestním řízení, ve druhém případě jde o situaci, kdy středisko již případ projednává v rámci přípravného řízení či řízení před soudem a při svém působení vyhodnotí jako žádoucí zabývat se i prověřením možnosti uložení trestu domácího vězení. Základní zásadou však vždy zůstává, že orgány činné v trestním řízení musí být o vstupu PMS do případu informovány a že pachatel musí vyslovit se spoluprací s probačním úředníkem souhlas.

Dle metodického postupu je smyslem realizace institutu předběžného šetření zejména zjištění základních informací k osobě obviněného, zmapování jeho stávající situace, poznání okolností spáchaného trestného činu z hlediska možných rizik a potřeb pachatele, zjištění postoje pachatele ke spáchanému trestnému činu a míry jeho odpovědnosti za řešení jeho následků, objasnění potřeb a zájmů oběti trestného

¹⁶⁵ ŠTERN, P., OUŘEDNÍČKOVÁ, L., DOUBRAVOVÁ, D. Probace a mediace : Možnosti řešení trestných činů. Praha : Portál 2010, str. 156.

¹⁶⁶ Metodický postup úředníků a asistentů PMS ČR v oblasti zajištění podkladů pro možnost uložení a výkonu kontroly trestu domácího vězení ze dne 26. 1. 2010.

činu, rozpoznání vhodnosti uložení trestu domácího vězení a identifikace případných rizik znemožňující jeho výkon včetně zjištění míry motivace pachatele podrobit se výkonu případně uloženého trestu domácího vězení.

Způsob provádění institutu předběžného šetření je možno rozčlenit do třech základních kroků. Prvním krokem je **úvodní konzultace** probačního úředníka s obviněným ve středisku PMS. Takováto konzultace je užitečná zejména pro získání informací o oblastech, které jsou důležité pro posouzení vhodnosti a možnosti výkonu trestu domácího vězení. Pro doplnění informací z úvodní konzultace, seznámení se se sociálním prostředím klienta (pachatele) a s osobami, které s klientem žijí ve společné domácnosti, slouží **návštěva** probačního úředníka **v místě jeho bydliště**, a je tak dalším krokem v rámci předběžného šetření. Navštěvování klienta ale neprobíhá jen při předběžném šetření. Může být realizováno i při dalších činnostech PMS v rámci trestu domácího vězení, a to po pravomocném uložení tohoto trestu v rámci zjišťování podkladů pro nařízení výkonu či za účelem provedení kontroly výkonu. Závěrečné úkony, které musí probační úředník učinit v rámci institutu předběžného šetření, jsou zejména analýza poznatků zjištěných z předchozích kroků a následné vypracování **stanoviska** k možnosti (vhodnosti) uložení a výkonu trestu domácího vězení (tedy zda uložení tohoto trestu doporučuje či nedoporučuje), které musí být náležitě odůvodněno. V tomto stanovisku jsou shrnuty všechny dosažené informace, probační úředník v něm musí reagovat na zjištěná rizika a orgánu činnému v trestním řízení může doporučit možnosti jejich ošetření (např. formou uložení přiměřené povinnosti nebo omezení). Zpracované stanovisko se předkládá i klientovi, který se k němu může vyjádřit. Součástí stanoviska je také písemný slib obviněného, ve kterém souhlasí s uložení trestu domácího vězení a zavazuje se, že se bude ve stanovené době zdržovat v obydlí na určené adrese.

K 1. 2. 2012 bylo za dobu účinnosti trestu domácího vězení v České republice Probační a mediační službou zpracováno celkem 911 stanovisek k vhodnosti uložení trestu domácího vězení v rámci institutu předběžného šetření. Podle statistiky bylo téměř 70% trestů domácího vězení uloženo na základě doporučení probačních

úředníků a při rozhodování soudu tak byla zúročena práce PMS v přípravném řízení.¹⁶⁷

3.2 Zjišťování informací potřebných k projednání podmínek pro nařízení trestu domácího vězení¹⁶⁸

Tato fáze činnosti PMS probíhá ve vykonávacím řízení, po pravomocném rozhodnutí soudu o uložení trestu domácího vězení. Klient je opět pozván ke konzultaci na středisko a následuje návštěva odsouzeného v místě plánovaného výkonu trestu domácího vězení.

Konzultace ve středisku se částečně odvíjí od toho, zda již bylo v daném případě provedeno předběžné šetření. Pokud ano, pracovník PMS má podstatně ulehčenou práci, protože se již s klientem zná a pouze si doplňuje či aktualizuje informace zjištěné z předchozí spolupráce. V opačném případě začínají s klientem v podstatě od začátku (probační úředník tedy sbírá veškeré relevantní informace o odsouzeném).

Návštěva v místě bydliště klienta probíhá na základě jeho předchozího souhlasu. Probační úředník zkoumá obydlí klienta „*v kontextu bezproblémového provádění kontrol a zajištění bezpečnosti pracovníků provádějících namátkovou kontrolu. Soudu se dostává informace důležitá pro stanovení počátku a místa výkonu trestu*“¹⁶⁹ (tj. pro nařízení výkonu trestu domácího vězení).

V této fázi vykonávacího řízení musí pracovník PMS poučit odsouzeného o jeho povinnostech a právech, seznamuje ho s rolí a činností PMS a musí „*vést odsouzeného k zařízení si svých osobních a rodinných záležitostí tak, aby trest nemusel být následně odkládán, měněn nebo přerušován, ale naopak aby mohl být v co nejkratší době zahájen bez následných komplikací*“¹⁷⁰.

¹⁶⁷ Statistické údaje Ministerstva spravedlnosti. Aktuální výsledky monitoringu k 29. 2. 2012.; Statistické údaje Ministerstva spravedlnosti. Vývoj trestu domácího vězení 2012.

¹⁶⁸ Metodický postup úředníků a asistentů PMS ČR v oblasti zajištění podkladů pro možnost uložení a výkonu kontroly trestu domácího vězení ze dne 26. 1. 2010.

¹⁶⁹ ŠTERN, P., OUŘEDNÍČKOVÁ, L., DOUBRAVOVÁ, D. Probace a mediace : Možnosti řešení trestných činů. Praha : Portál 2010, str. 157.

¹⁷⁰ Tamtéž.

3.3 Zajištění výkonu kontroly trestu domácího vězení¹⁷¹

Jak bylo již výše uvedeno, kontrolu výkonu trestu domácího vězení zajišťuje dle § 334b TR Probační a mediační služba a výkon kontroly dále v podrobnostech upravuje vyhláška č. 456/2009 Sb., o kontrole výkonu trestu domácího vězení (dále jen „Vyhláška“).

„Probační úředník v rámci kontroly trestu domácího vězení zaměřuje svou pozornost na to, zda uložený trest plní svůj účel a zda klient dodržuje podmínky uložené soudem nebo vyplývající z trestního zákoníku... Probační úředník je po dobu výkonu trestu domácího vězení rovněž v kontaktu s rodinou klienta či s osobami sdílejícími s klientem prostory obydli, ve kterých odsouzený trest vykonává. Probační úředník se takto snaží snížit pravděpodobnost nevhodného chování odsouzeného po dobu výkonu domácího vězení či snížit riziko spáchání nového trestného činu.“¹⁷²

Probační úředník musí nejpozději na počátku výkonu trestu domácího vězení poučit odsouzeného, případně i osoby žijící s ním ve společném obydlí, o omezeních spojených s kontrolou výkonu trestu a o jeho povinnostech v rámci součinnosti, ke které se písemně zavázal (§ 3 Vyhlášky). Kvalitní poučení odsouzeného je základním předpokladem pro úspěšný průběh trestu domácího vězení a jeho kontroly. Na probačního úředníka se odsouzený může v průběhu výkonu trestu domácího vězení obracet s žádostí o pomoc při řešení situací souvisejících s kontrolou výkonu trestu domácího vězení a ovlivňujících průběh výkonu tohoto trestu (§ 4 odst. 3 Vyhlášky).

V počáteční fázi své práce na zajišťování kontroly výkonu trestu domácího vězení zkontaktuje pracovník PMS vedoucího pořádkové služby daného obvodního (místního) oddělení Policie ČR a informuje ho o případu výkonu kontroly nad odsouzeným. Tímto se zajistí vzájemná výměna potřebných informací. Probační úředník může tento orgán Policie ČR také požádat o poskytnutí asistence při výkonu kontroly odsouzeného.

Zajištění výkonu kontroly trestu domácího vězení se děje (alespoň dokud není k dispozici elektronický monitoring) formou namátkových kontrol odsouzeného pracovníkem PMS v místě bydliště. Pracovník PMS klienta osobně navštěvuje

¹⁷¹ Metodický postup úředníků a asistentů PMS ČR v oblasti zajištění podkladů pro možnost uložení a výkonu kontroly trestu domácího vězení ze dne 26. 1. 2010.

¹⁷² Tamtéž.

v časovém období, ve kterém je odsouzený povinen se v obydlí zdržovat, a ten je dle § 334b TŘ povinen probačnímu úředníkovi umožnit vstup do místa výkonu trestu. Odsouzený musí být kontrolován minimálně 3x do měsíce, běžně se však provádí 8 až 9 kontrol¹⁷³. Kontrolující probační úředník si tvoří plán kontrol podle svého uvážení s přihlédnutím k specifikům případu. Osobní namátkové kontroly mohou být doplňovány i formou vzdálené kontroly (např. telefonicky na pevnou linku).

Podle § 2 Vyhlášky se probační úředník při kontrole v místě výkonu trestu domácího vězení prokazuje služebním průkazem a od odsouzeného si kdykoli v průběhu výkonu trestu domácího vězení může vyžádat doklad prokazující jeho totožnost.

Probační úředník vykonává kontrolu sám, v doprovodu dalšího spolupracovníka či za vyžádané asistence Policie ČR. V nočních hodinách je stanovena povinnost vykonávat návštěvu obydlí klienta ve dvou.

O každé provedené kontrole a o každém osobním jednání s odsouzeným sepisuje pracovník PMS záznam (§ 5 Vyhlášky). Pokud odsouzený není při namátkové kontrole zastížen, má probační úředník k ruce formulář „Sdělení o porušení trestu domácího vězení“, pomocí kterého je odsouzenému zanechána výzva, aby ve stanoveném termínu doložil důvod porušení výkonu trestu. Pokud odsouzený nemá objektivní vysvětlení důvodu své nepřítomnosti, je vyhodnocena jako maření výkonu a účelu trestu domácího vězení.

Dle § 6 odst. 2 Vyhlášky probační úředník neprodleně informuje soud o všech případech porušení podmínek výkonu trestu (tedy např. i o porušení uložených přiměřených omezení a povinností). Mimo to má probační úředník podle pokynu, který uděluje předseda senátu, povinnost minimálně vždy v intervalu 1x za šest měsíců sdělovat soudu informace o průběhu trestu domácího vězení.

Poslední úkon probačního úředníka, a tím i ukončení práce s odsouzeným v rámci zajišťování výkonu kontroly trestu domácího vězení, je zpracování závěrečné zprávy o průběhu výkonu tohoto trestu. Zpráva může mít dvě podoby. Buď se jedná o pozitivní závěr ve formě „Závěrečné zprávy o vykonání trestu“ nebo (v horším případě) může jít o „Zprávu o neplnění povinnosti ve zkušební době nebo nevykonání alternativního trestu“.

¹⁷³ Rozhovor s Mgr. Michaelem Královcem z Probační a mediační služby v Plzni z 2. 11. 2011.

4. Trest domácího vězení v zahraniční právní úpravě

Institut trestu domácího vězení v podobě, v jaké ho známe dnes, pochází z USA, kde začal být užíván již na počátku 20. století. K jeho masovějšímu rozšíření došlo ale až po roce 1983 v souvislosti se zavedením elektronického monitoringu odsouzených.¹⁷⁴

Z počátku bylo domácí vězení zaváděno spíše z ekonomických důvodů a kvůli tlaku veřejného mínění na řešení neutěšené situace ve vězeňství, ale „postupně se přešlo od pojetí domácího vězení jako potrestání ve formě izolace pachatele za účelem ochrany společnosti k pojetí začlenění domácího vězení do kontextu probace“.¹⁷⁵ Toto druhé pojetí, které dává větší důraz na nápravnou funkci trestu, je však typické spíše pro Evropu.

V USA i v Kanadě je hojně využíván tzv. „back-end“ typ domácího vězení, při kterém se odsouzený tomuto trestu podrobuje až po odpykání části trestu odnětí svobody.¹⁷⁶ „Vychází se z předpokladu, že takové opatření snižuje pravděpodobnost opětovného spáchání trestného činu, popř. že se prodlužuje interval mezi propuštěním z výkonu trestu a opětovným páčáním trestné činnosti.“¹⁷⁷

Druhým základním typem domácího vězení, který je ve světě užíván, je tzv. „front-end“ typ, který umožňuje pachateli vykonat celý trest odnětí svobody ve svém obydlí, tedy v domácím prostředí.¹⁷⁸

Konkrétně je ve světě domácí vězení nejvíce využíváno jako přímá náhrada trestu odnětí svobody nebo jeho části v případě podmíněného propuštění, jako náhrada vazby či v kombinaci s podmíněným odsouzením. Zavést tento institut jako samostatný druhu trestu tak, jak to udělala Česká republika, není ve světě zrovna typické. „Legislativní úprava českého trestu domácího vězení se jen v málo momentech inspirovala zkušenostmi ze zahraničí, spíše šla svou vlastní cestou.“¹⁷⁹

¹⁷⁴ LAPIDOS, J. You're Grounded! How do you qualify for house arrest? Slate Magazine. [online] Dostupné z: <http://www.slate.com/id/2209984/> [cit. 19/03/2012].

¹⁷⁵ ŠTERN, P., OUŘEDNÍČKOVÁ, L., DOUBRAVOVÁ, D. Probace a mediace : Možnosti řešení trestných činů. Praha : Portál 2010, str. 158.

¹⁷⁶ TOBIÁŠOVÁ, L. Domáce väzenie - nový trest v rekodifikovanom Trestnom zákone. Justičná revue č. 10/2006, str. 1373 - 1385.

¹⁷⁷ HOŘÁK, J. Domáci vězení a elektronická kontrola odsouzených. Trestní právo č. 12/2005, str. 8.

¹⁷⁸ TOBIÁŠOVÁ, L. Domáce väzenie - nový trest v rekodifikovanom Trestnom zákone. Justičná revue č. 10/2006, str. 1373 - 1385.

¹⁷⁹ ŠTERN, P., OUŘEDNÍČKOVÁ, L., DOUBRAVOVÁ, D. Probace a mediace : Možnosti řešení trestných činů. Praha : Portál 2010, str. 158.

Na evropském kontinentě začalo být domácí vězení užíváno o něco později než v USA, ale v současné době se s ním již můžeme setkat ve většině západoevropských právních řádů. Postupně se připojují i země střední a jihovýchodní Evropy. Právní úprava i způsoby kontrol odsouzených se stát od státu liší, ale většina zemí, kde je trest domácího vězení zaveden, používá systém elektronického sledování.

Jakýmsi průkopníkem elektronického monitoringu v Evropě se stala Anglie a Wales, kde je tento institut využíván již od roku 1989¹⁸⁰. Zajímavé poznatky, které by mohly být zejména pro Českou a Slovenskou republiku velice přínosné (jelikož tyto země stále nemají současně s trestem domácího vězení zaveden elektronický monitoring odsouzených), přináší zkušební experimenty s elektronickým monitorováním, které byly provedeny v Nizozemí (1993)¹⁸¹ nebo také ve Švýcarsku (1999 – 2002), Německu (2000 – 2004)¹⁸² či Rakousku (2006)¹⁸³.

4.1 Srovnání české a slovenské úpravy trestu domácího vězení

Trest domácího vězení („trest domáceho väzenia“) byl na Slovensku zaveden s účinností od 1. ledna 2006 v souvislosti s přijetím nových trestních zákonů v rámci rekonstrukce slovenského trestního práva. Těmito novými trestními zákony jsou Trestný zákon č. 300/2005 Z.z. ze dne 20. 5. 2005 (dále jen „STZ“), který ve svém § 32 zakotvuje trest domácího vězení jako nový druh trestu ve slovenském systému sankcí, a Trestný poriadok č. 301/2005 Z.z. ze dne 24. 5. 2005 (dále jen „TP“), jenž upravuje výkon tohoto trestu.

Průběh slovenské trestněprávní reformy byl v České republice bedlivě sledován. „*Slovenská republika je nejen náš nejbližší zahraniční soused, ale protože máme i dlouhodobou společnou historii v rámci společného státu, vzájemné sledování vývoje v jednotlivých oblastech života, který se v obou republikách ubírá*

¹⁸⁰ WENNERBERG, I., PINTO, S. 6th European Electronic Monitoring Conference 2009 - Analysis Of Questionnaires, str.3 [online] Dostupné z: http://www.cepprobation.org/uploaded_files/EM2009%20Questionnaire%20summary.pdf [cit. 20/03/2012].

¹⁸¹ více k nizozemskému experimentu viz SPAANS, E. Elektronické monitorování: nizozemský experiment. České vězeňství č.4/1999, str. 49 - 50.

¹⁸² více k švýcarskému a německému experimentu viz HOŘÁK, J. Domácí vězení a elektronická kontrola odsouzených. Trestní právo č. 12/2005, str. 8 a násl.

¹⁸³ více k rakouskému pilotnímu projektu viz KREJČÍŘKOVÁ, K. Nový trest (trestní opatření) domácího vězení. Státní zastupitelství č. 10/2009, str. 17 a násl.

*vlastními cestami, je pro obě republiky mimořádně významné.*¹⁸⁴ V zavedení trestu domácího vězení nás tedy Slovenská republika předběhla, ale to samé se nedá s jistotou říci o kvalitě úpravy tohoto trestu. Stejně jako v ČR, i na Slovensku se potýkají s neochotou soudů ukládat trest domácího vězení. Podle JUDr. Rajniče zůstává institut trestu domácího vězení soudci nepovšimnutý, protože mu nedůvěřují. Tento jejich odmítavý postoj kromě jiného pramení hlavně z obavy nad nedostatečnou kontrolou odsouzených kvůli absenci elektronických monitorovacích zařízení.¹⁸⁵ V roce 2009 přinesla slovenská média zprávu, že za tři roky možnosti využívat domácí vězení bylo k tomuto trestu na Slovensku odsouzeno pouze 57 osob.¹⁸⁶ Toto číslo je i ve srovnání s Českou republikou, kde trest domácího vězení funguje dva roky a četností ukládání tohoto trestu se také nemůže pochlubit, opravdu nízké.

V porovnání s českou právní úpravou trestu domácího vězení v § 60 a 61 TrZ je slovenský § 53 STZ upravující podmínky a obsah trestu domácího vězení o poznání stručnější a méně podrobný.

Stejně jako v naší úpravě, lze podle § 53 odst. 1 STZ uložit trest domácího vězení jen pachateli přečinu (definice přečinu v §10 STZ se od našeho § 14 odst. 2 TrZ výrazněji neliší, ovšem z § 34 odst. 6 a 7 STZ lze dovodit, že trest domácího vězení může být podle slovenského trestního zákona uložen jen za přečiny, u nichž horní hranice trestní sazby odnětí svobody nepřevyšuje pět let¹⁸⁷), a to na dobu maximálně jednoho roku, kdežto v ČR je maximální možná výměra dokonce 2 léta. Na rozdíl od české úpravy trestu domácího vězení není na Slovensku možno, jak vyplývá z § 109 STZ, uložit tento trest mladistvému pachateli.¹⁸⁸ Žádné další předpoklady pro ukládání trestu domácího vězení slovenský trestní zákon nestanovuje. Slovenský zákonodárce neupravil dokonce ani nutnost písemného slibu odsouzeného, který je v české úpravě poměrně stěžejní.

Odsouzený je povinen se po dobu výkonu trestu domácího vězení zdržovat ve svém obydlí včetně k němu příslušejících vnějších prostor, vést řádný život

¹⁸⁴ Slovenský trestní zákon. IKSP. Praha 2006, str. 4. [online] Dostupné z: <http://www.ok.cz/iksp/docs/329.pdf> [cit. 19/03/2012].

¹⁸⁵ RAJNIČ, M. Trest domáceho väzenia v systéme trestov. Justičná revue č. 6-7/2009, str. 834 - 840.

¹⁸⁶ [online] Dostupné z: <http://aktualne.atlas.sk/trest-domaceho-vazenia-funguje-aj-bez-obojkov/dnes/doprava/> [cit. 19/03/2012].

¹⁸⁷ více viz ŠČERBA, F. Alternativní tresty v nové právní úpravě. Praha : Leges, 2011, str. 332 - 333.

¹⁸⁸ TOBIÁŠOVÁ, L. Domáce väzenie - nový trest v rekonštituovanom Trestnom zákone. Justičná revue č. 10/2006, str. 1373 - 1385.

a podrobit se kontrole technickými prostředky, pokud je tato kontrola nařízena. Vymezení doby výkonu je, stejně jako v naší právní úpravě, ponecháno na úvaze soudu (§ 53 odst. 2 STZ). Slovenský předpis je celkem přísný co do úpravy možnosti odsouzeného opustit své obydlí, jelikož vyžaduje předchozí souhlas probačního a mediačního úředníka (nebo orgánu, který provádí technickou kontrolu nad odsouzeným), a to jen (stejně jako podle české úpravy) z naléhavého důvodu a na nezbytně nutnou dobu (§ 53 odst. 3 STZ). Jako nedostatek by se Slovensku dalo vytknout neupravení možnosti navštěvování pravidelných bohoslužeb nebo náboženských shromáždění (srov. § 60 odst. 4 TrZ). Na druhou stranu, česká úprava by se mohla inspirovat v úpravě povinnost vést řádný život.

Pokud odsouzený zmaří výkon trestu domácího vězení, následuje přeměna tohoto trestu na nepodmíněný trest odnětí svobody. Přepočítací formule podle slovenského trestního zákona je nastavena tak, že každé dva dny nevykonaného trestu domácího vězení se přemění v jeden den nepodmíněného trestu odnětí svobody (§ 53 odst. 4 STZ). Naše právní úprava je v tomto ohledu přísnější, když se dle § 61 TrZ každý i jen započatý jeden den nevykonaného trestu domácího vězení počítá za jeden den odnětí svobody.

Výkon trestu domácího vězení upravuje § 435 TP. Soud nařídí výkon trestu domácího vězení neprodleně poté, kdy se rozsudek, jímž byl uložen, stal vykonatelným, a zároveň odsouzeného upozorní na omezení a povinnosti, které z uloženého trestu vyplývají, jakož i na hrozbu přeměny tohoto trestu na trest odnětí svobody. Na nedostatek ve slovenské úpravě upozorňuje JUDr. Rajnič, který píše, že by bylo vhodné, kdyby soud měl při ukládání trestu domácího vězení možnost uložit pachateli v návaznosti na závažnost jím spáchaného skutku kromě přiměřených omezení a povinností uvedených v § 53 ods. 2 STZ i další přiměřené omezení a povinnosti, které přispívají k řešení příčin trestné činnosti pachatele a pomáhají v zabránění pachatelovi další trestné činnosti.¹⁸⁹ V české úpravě trestu domácího vězení takováto úprava existuje (srov. § 60 odst. 5 TrZ).

Kontrolou výkonu trestu domácího vězení pověří předseda senátu orgán spravující technické prostředky kontroly odsouzeného nebo probačního a mediačního úředníka (§ 435 odst. 1 TP). Vzhledem k tomu, že na Slovensku prozatím nebyl

¹⁸⁹ RAJNIČ, M. Trest domáceho väzenia v systéme trestov. Justičná revue č. 6-7/2009, str. 834 - 840.

zaveden elektronický monitoring odsouzených, stojí, stejně jako v České republice, kontrola výkonu tohoto trestu na Probační a mediační službě. Na návrh odsouzeného může probační a mediační úředník (popř. orgán pověřený kontrolou výkonu trestu domácího vězení) povolit odsouzenému výjimky z trestu na nezbytně nutnou dobu (§ 435 odst. 5 TP). Pokud odsouzený neplní omezení nebo povinnosti vyplývající z trestu domácího vězení, soud ve veřejném zasedání usnesením přemění tento trest nebo jeho zbytek na nepodmíněný trest odnětí svobody (§ 435 odst. 2 TP).

Zvláštností slovenského trestního řádu je ustanovení § 435 odst. 3 TP, které stanoví, že odsouzený může po výkonu poloviny trestu domácího vězení požádat o upuštění od výkonu zbytku tohoto trestu a soud o této žádosti musí do 30 dnů rozhodnout. Tato úprava nahrazuje nedostatek v slovenském trestním zákoně (bývá tedy záležitostí spíše hmotného práva), který neobsahuje úpravu podmíněného upuštění od zbytku trestu domácího vězení.¹⁹⁰ „*Věcně je možnost upuštění od výkonu zbytku trestu domácího vězení vcelku smysluplná a pro českou úpravu může být inspirující, zejména vzhledem k dvojnásobné maximální výměře tohoto trestu (v rámci slovenské úpravy může být diskutabilní, zda je racionální upouštět o výkonu zbytku maximálně jednorozhodného trestu). Jednoznačně vhodnější by však bylo tento institut vytvořit jako podmíněný, tj. spojit jeho aplikaci se stanovením zkušební doby.*“¹⁹¹

¹⁹⁰ MINÁRIK, Š. a kol. Trestné právo s vysvetlivkami, 1. až 4. zväzok. Zväzok Trestný poriadok. Bratislava: IURA EDITION, 2007, 2300 s., citováno podle informačního systému ASPI (komentář k zákonu č. 301/2005 Z. z., § 53).

¹⁹¹ ŠČERBA, F. Alternativní tresty v nové právní úpravě. Praha : Leges, 2011, str. 337.

5. Penologické aspekty trestu domácího vězení

Většina zemí světa se potýká s tzv. „krizí vězeňství“ či s „krizí trestu odnětí svobody“. Tento jev se bohužel nevyhnul ani České republice. Zásadním problémem českého vězeňství se stalo zejména příliš časté ukládání krátkodobých trestů nepodmíněného odnětí svobody (tresty do 3, 6 nebo 9 měsíců, maximálně do 1 roku¹⁹²), přetížení věznic, nedostatek vězeňských kapacit a finančních prostředků.

*„V období po roce 1970 čelily evropské země vážným ekonomickým obtížím, které měly řadu souvislostí i politických důsledků. V trestní justici došlo k enormnímu zvyšování počtu krátkodobých trestů.“*¹⁹³ Kritika těchto trestů spočívá především v tom, že s sebou přináší většinu negativních účinků, které jsou obecně spojeny s nepodmíněným trestem odnětí svobody, a tato negativa pak převažují nad účelem krátkodobého trestu. Jde zejména o to, že ve vězení se odsouzený „přiučí kriminalitě“ (tzv. prizonizace), přizpůsobí se vězeňské subkultuře, nedostává se mu vhodných podnětů, které by ho vedly k přijetí zodpovědnosti za svůj způsob života, dochází ke stigmatizaci pachatele, k zprerhání jeho sociálních vazeb, a tím i ke snížení šancí na resocializaci. Pokud se nezmění vztah pachatele k sociálnímu prostředí, a tím i jeho chování, nedochází ani k účinné ochraně společnosti před jeho osobou.¹⁹⁴ Krátkodobé tresty neposkytují ani dostatek času k převýchově pachatele a i jejich odstrašující účinky jsou často minimální, protože pro některé pachatele představuje hrozba takovýmto trestem jen přípustné riziko. Navíc ekonomické náklady na jejich výkon jsou značné.¹⁹⁵

Trest domácího vězení se v České republice má stát lékem právě na některé problémy spojené s ukládáním krátkodobých nepodmíněných trestů odnětí svobody a celkově má přispět právě k řešení „krize vězeňství“.

S výkonem trestu v domácím prostředí odpadá možnost „kriminální náказы“ odsouzeného od svých spoluvězňů a odsouzený má dále šanci zachovat si rodinné,

¹⁹² DIBLÍKOVÁ, S., KARABEC, Z., MACHÁČKOVÁ, R. Krátkodobé tresty odnětí svobody. Právní praxe č. 7/2000, str. 432 - 441.

¹⁹³ ROZUM, J. a kol. Vybrané problémy sankční politiky. Ukládání nepodmíněného trestu odnětí svobody a jeho alternativy. IKSP. Praha 2005, str. 13.

¹⁹⁴ KUČHTA, J., VÁLKOVÁ, H. a kol. Základy kriminologie a trestní politiky. 1. vydání. Praha : C. H. Beck, 2005, str. 213.

¹⁹⁵ KARABEC, Z. Krátkodobé tresty - jeden z problémů českého vězeňství. Trestní právo č. 4/2000, str. 8.

pracovní a jiné vazby či návyky, protože není vytržen ze svého sociálního prostředí. Jak ale vyplývá z experimentů, které byly prováděny v posledních letech ve Švýcarsku a Německu, i uložení trestu domácího vězení může mít negativní dopad na sociální vazby, a to zejména v případě širší sociální sítě přátel a příbuzných, neboť odsouzený se z důvodů studu a strachu ze stigmatizace stahuje spíše do soukromí. Na druhou stranu někteří odsouzení pozorovali zlepšení vztahů s partnerem.¹⁹⁶

Všeobecně je institut domácího vězení vnímán jako velice humánní způsob výkonu trestu, který je navíc flexibilní a lze ho snadno přizpůsobit individuálním potřebám konkrétního pachatele. Domácí vězení bývá v této souvislosti často považováno za příliš mírnou sankci a „*je kritizováno jako trest, který z důvodů své nedostačující zstrašující funkce nezabraňuje budoucí recidivě.*“¹⁹⁷ Tomuto názoru se však dá oponovat tvrzením, že pokud trest domácího vězení není pojímán pouze jako sankce a izolace od společensky nebezpečných osob a je kombinován s prvky sociální pomoci a kontroly, může být naopak i účinným nástrojem na snížení recidivy.¹⁹⁸ Např. podle britských výzkumů „*přispělo zavedení trestu domácího vězení ke snížení počtu recidivistů.*“¹⁹⁹ V České republice takovéto údaje zatím nejsou k dispozici.

Zůstává však jako fakt, že způsob kontroly výkonu trestu domácího vězení pouze namátkovými kontrolami probačních úředníků, který v současné době v České republice funguje, požadavek represivního působení trestu na odsouzeného poněkud potlačuje, protože „*pro průměrně šikovného odsouzeného uložený trest nebude znamenat významnější omezení.*“²⁰⁰ Na druhou stranu ze zahraničních experimentů v Německu a Švýcarsku vyplývá zajímavý poznatek o velmi nízkém procentu osob, u nichž muselo být domácí vězení z důvodů porušení podmínek trestu ukončeno, a byl nařízen výkon trestu odnětí svobody.²⁰¹ Ze statistik Ministerstva spravedlnosti je možno dovodit, že i v České republice, přes absenci elektronického monitoringu

¹⁹⁶ HOŘÁK, J. Domácí vězení a elektronická kontrola odsouzených. Trestní právo č. 12/2005, str. 10.

¹⁹⁷ KRAHL, M. Elektronicky hlídané domácí vězení. Právní rozhledy č. 5/1998, s. 229 - 233.

¹⁹⁸ FOLTÝNOVÁ, L., FOLTÝN, L. Trest domácího vězení z pohledu Probační a mediační služby ČR. Státní zastupitelství č. 6/2011, str. 24.

¹⁹⁹ BLANDA, R. Odstraní elektronické náramky přeplněnost věznic? České vězeňství č. 1/2010, str. 16.

²⁰⁰ KRÁL, V. Domácí vězení - další alternativní trest? Trestněprávní revue č. 8/2007, str. 236.

²⁰¹ HOŘÁK, J. Domácí vězení a elektronická kontrola odsouzených. Trestní právo č. 12/2005, str. 10.

odsouzených, se podíl ukončených trestů domácího vězení z důvodů porušení z celkového počtu nařízených trestů domácího vězení pohybuje okolo 10%.²⁰²

K vyvrácení argumentu o nedostatečném „zastřežení“ odsouzeného příliš nepomohla ani výše zmiňovaná nová úprava § 61 TrZ, která zavedla přeměnu trestu domácího vězení na trest odnětí svobody. Původní model náhradního trestu totiž lépe čelil výtkám, že je trest domácího vězení v naší současné úpravě málo represivní, neboť hrozba trestem odnětí svobody ve výši až jednoho roku byla pro pachatele, alespoň dle názorů části odborné veřejnosti²⁰³, dostatečná.

Řešením některých problémů spojených s trestem domácího vězení v České republice by mohlo být zavedení systému elektronické kontroly odsouzených. V prvé řadě by odlehčil probačním úředníkům, kteří v současné době v podstatě „plývají svou kvalifikací“, a po zavedení elektronického monitoringu by se specialisté na trest domácího vězení více mohli věnovat např. odbornému vedení klienta k nápravě. Navíc nad odsouzeným by visel Damoklův meč v podobě stále přítomného náramku či nákotníku, který v případě porušení trestu okamžitě informuje příslušné orgány.

Ovšem téma elektronicky hlídaného domácího vězení je velice kontroverzní, přestože se již v různých státech světa hojně užívá a zdá se, že se osvědčuje. „V západní Evropě... probíhala poměrně bouřlivá diskuse o etické stránce elektronického monitorování. Tento instrument kontroly odsouzených bývá totiž vnímán jako součást sílící tendence státu i jiných subjektů zasahovat pomocí rychle se rozvíjejících technologií do soukromé sféry občanů.“²⁰⁴ Na druhou stranu příznivci elektronického monitoringu argumentují především praktickými důvody, zejména velkou úsporou nákladů, dále možností poměrně efektivně a přitom šetrně ovlivňovat chování odsouzeného a vštípit mu určité návyky, zejména naučit ho pravidelnému dennímu režimu v jeho vlastním prostředí.²⁰⁵ Existují však také poznatky o tom, že u některých pachatelů, zejména u mladistvých, vzbuzuje elektronický náramek odpor a nepřátelství, posiluje jejich protispolečenské postoje a může zvyšovat i pravděpodobnost další trestné činnosti. „Zdá se, že je účinnější a pro mladé lidi přijatelnější, pokud je jeho použití spojeno se sledováním

²⁰² Statistické údaje Ministerstva spravedlnosti. Vývoj trestu domácího vězení 2012.

²⁰³ viz např. KYSELA, K., VOLEVECKÝ, P. Trest domácího vězení. Trestní právo č. 7-8/2011, str. 13.

²⁰⁴ HOŘÁK, J. Domácí vězení a elektronická kontrola odsouzených. Trestní právo č. 12/2005, str. 10.

²⁰⁵ Tamtéž.

*prostřednictvím člověka - jinými slovy, elektronické sledování kombinované s lidským...prvkem.*²⁰⁶

V České republice je v souvislosti s elektronickým monitoringem mimo jiné diskutováno možné porušení čl. 10 odst. 2, popřípadě i čl. 7 odst. 2 LZPS, tedy zda není elektronický monitoring neoprávněným zasahováním do soukromého a rodinného života, či zda takovýto způsob kontroly výkonu trestu dokonce nehraničí s ponižujícím zacházením.

Při zavádění trestu domácího vězení do našeho právního řádu bylo poukazováno na nesoulad domácího vězení se zásadou personality trestu²⁰⁷, proti čemuž však bylo namítáno, že každý trest svým způsobem omezuje/postihuje i nejbližší okolí odsouzeného a v případě trestu domácího vězení je navíc tento zásah do soukromí a rodinného života kompenzován určitými výhodami, např. tím, že odsouzený nepřichází o práci a rodina tak neztratí část příjmů.²⁰⁸ Možný rozpor s čl. 12 LZPS, tedy se zásadou nedotknutelnosti obydlí, je v naší úpravě řešen (i když nedokonale) požadavkem slibu pachatele (viz výše).

Mezi důvody proti zavedení trestu domácího vězení se v odborné literatuře objevuje také tvrzení, že tento trest porušuje principy rovnosti, „*protože v úvahu... přichází pouze u pachatelů, které je možné považovat za sociálně integrované*“.²⁰⁹ Diskriminovanou skupinou jsou zejména bezdomovci či obecně lidé bez stabilního místa bydliště, u nichž je tento trest prakticky nevykonatelný. Trest domácího vězení nelze samozřejmě uložit ani pachatelům, jejichž trestný čin zahrnoval násilí vůči osobě, se kterou pachatel žije v jedné domácnosti či pokud pachatel svou trestnou činnost vyvíjel ze svého (či ve svém) obydlí. Domácí vězení není vhodné ukládat ani osobám, které jsou závislé na omamných a psychotropních látkách.

Výběr vhodného pachatele je důležitým faktorem pro uložení trestu domácího vězení, protože pokud je uložen nevhodné osobě, je velká pravděpodobnost jeho zmaření. Tento trest by měl být podle důvodové zprávy „*ukládán osobám, které je třeba s přihlédnutím k povaze a závažnosti trestného činu, osobě pachatele*

²⁰⁶ Přehled znalostí o násilí mezi mládeží: trendy, strategie a reakce v členských státech EU. IKSP. Praha 2006, str. 68.

²⁰⁷ Tato zásada je vyjádřením požadavku, aby soudní trest postihoval pokud možno jen pachatele samotného, tedy osobně. – více v KRATOCHVÍL, V. a kol. Kurs trestního práva. Trestní právo hmotné. Obecná část. 1. vydání. Praha : C. H. Beck, 2009, str. 51.

²⁰⁸ KALVODOVÁ, V. Domácí vězení – jedna z možných alternativ odnětí svobody? In Days of Public Law. Brno : Masarykova univerzita, 2007.

²⁰⁹ NAVRÁTILOVÁ, J. Trest domácího vězení. Bulletin advokacie č. 10/2009, str. 97.

*i možností jeho resocializace sice bezprostředně postihnout omezením osobní svobody (nestačí jen podmíněné odsouzení), ale postačuje vzhledem k jejich osobním vlastnostem a rodinným poměrům podstatně menší intenzita zásahu vůči nim.*²¹⁰

Vybrat ten správný „objekt“ pro domácí vězení není tedy zrovna snadné, a o to více to platí u mladistvých pachatelů. Zahraniční kriminologické výzkumy přinesly zajímavé poznatky o negativních dopadech nevhodně uloženého trestu na mladistvé a mladé dospělé pachatele především násilné, závažné nebo opakované kriminality.²¹¹ Soud by měl pečlivě zjišťovat, zda *„výkon domácího vězení u mladistvého pachatele... nemůže paradoxně zvyšovat riziko jeho recidivy či přinejmenším asociálního chování.*²¹²

V souvislosti s trestem domácího vězení se objevují i obavy, aby nedocházelo k jeho přílišnému nadužívání. *„Soudy mohou upadnout v pokušení používat domácí vězení nikoliv jako alternativu k nepodmíněnému trestu odnětí svobody, ale naopak jako alternativu k podmíněnému odsouzení, čímž v důsledku dochází k zostření trestní represe.*²¹³ Česká republika se zatím potýká spíše s opačným problémem, tedy že soudy nechtějí tento nový alternativní trest ukládat a mají k němu, zejména vzhledem ke stávajícímu způsobu kontroly výkonu tohoto trestu, spíše skeptický postoj. Přesto počet uložených trestů každým měsícem mírně přibývá.

²¹⁰ Důvodová zpráva k návrhu nového trestního zákoníku (zák. č. 40/2009 Sb.) - část první. Obecná část, hlava V.

²¹¹ ŠÁMAL, P. a kol. Trestní zákoník: komentář, 1. vydání, Praha : C. H. Beck, 2009, str. 715.

²¹² Tamtéž.

²¹³ HOŘÁK, J. Domácí vězení a elektronická kontrola odsouzených. Trestní právo č. 12/2005, str. 10.

Závěr a návrhy de lege ferenda

V průběhu zpracovávání této práce o domácím vězení, jejímž cílem bylo zejména pojednat o platné právní úpravě a obecně problematice tohoto trestu v České republice a naznačit některé jeho penologické, ale i kriminologické aspekty, jsem dospěla k následujícím závěrům.

Domácí vězení je moderním institutem, který vychází z principů restorativní justice a klade tak důraz nejen na punitivní charakter trestu, ale i na výchovnou a ozdravnou funkci tohoto trestu, na jeho preventivní charakter a zohledňuje postavení oběti trestného činu. S tímto trestem jsou spojeny určité naděje na usnadnění řešení tzv. krize vězeňství, zejména pak po finanční stránce. Trest domácího vězení vychází v podstatě z penologických výzkumů o negativním dopadu trestu odnětí svobody na odsouzené a s jeho ukládáním je spojena také naděje na snížení počtu recidivujících pachatelů.

Ačkoli domácí vězení začalo v České republice fungovat před více než dvěma lety, diskuze v médiích o tomto druhu trestu dodnes neutichly. Na vině je zejména stále odsouvané zavedení elektronického monitoringu odsouzených, které je větší částí laické i odborné veřejnosti považováno za podmínku pro řádné fungování trestu domácího vězení. I já vidím v zavedení elektronického monitoringu určité východisko už jen z toho důvodu, že by napomohlo k odstranění poněkud skeptického postoje soudců k ukládání této sankce. Hlavní výhodu elektronického sledování odsouzených však spatřuji zejména v ulehčení Probační a mediační službě, jejíž specialisté na trest domácího vězení by se efektivněji mohli věnovat práci s odsouzenými. Ačkoli je s elektronickým monitorováním spojeno několik etických problémů, v zahraničí se zatím dobře osvědčuje. Za velký přínos považuji pilotní projekty zavádění elektronického monitoringu, které proběhly v několika evropských státech. Domnívám se, že i pro Českou republiku by takovýto pilotní projekt se zavedením „náramků“ byl přínosný. Domácí vězení je totiž sankce, která může být velkým přínosem pro státní pokladnu, zejména tehdy, pokud je ukládána vhodným způsobem a vhodným pachatelům.

Důležitou roli zde hraje i finanční stránka věci. Trest domácího vězení obecně přináší velkou úsporu finančních prostředků, které by byly jinak vynakládány na zajištění výkonu trestu odnětí svobody. Přestože po dvou letech fungování nebylo

uloženo ještě ani 500 trestů domácího vězení, přinesl tento nově zavedený trest již celkovou úsporu přes 40 milionů korun²¹⁴.

Diskutovaným tématem na poli odborné veřejnosti je nutnost souhlasu plnoletých osob žijících v obydlí společně s odsouzeným k trestu domácího vězení. V České republice, na rozdíl od některých zahraničních států, např. Rakouska či Anglie a Walesu, není tento souhlas k uložení trestu potřeba. Osobně se nedomnívám, že by měl být takovýto souhlas spolubydlících osob nutnou podmínkou, protože omezení ostatních osob v obydlí je většinou kompenzováno výhodami, které pro spolubydlící plynou z toho, že odsouzený neztrácí zejména své pracovní a rodinné vazby. Navíc předejít možným problémům s výkonem trestu v důsledku nesouhlasu spolubydlících lze šetřením, které v obydlí odsouzeného předběžně provádí Probační a mediační služba. Takováto šetření by měla mít velký vliv na posouzení vhodnosti tohoto druhu trestu, jsou však zatím jen fakultativní součástí postupu před uložení domácího vězení. Navrhovala bych proto spíše posílení spolupráce orgánů činných v trestním řízení s Probační a mediační službou, ovšem nejsem zcela ani proti zavedení institutu souhlasu zletilých spolubydlících osob.

De lege ferenda považuji za krok zpět zavedení přeměny trestu domácího vězení v § 61 TrZ novelou č. 330/2001 Sb. Domnívám se, že tato úprava není v kombinaci se současně fungujícími namátkovými kontrolami zrovna nejvhodnější, protože pro pachatele nepředstavuje dostatečnou hrozbu. Pokud se pachatel rozhodne porušit podmínky trestu domácího vězení např. ke konci uloženého období, ve kterém je povinen se zdržovat ve svém obydlí, riskuje pouze několik dní vězení, což je podle mě příliš velkým lákadlem. Pokud by existoval elektronický monitoring, byl by odsouzený pod stálou kontrolou, avšak za současného stavu nemohu s institutem přeměny trestu souhlasit.

Pro zefektivnění stávající úpravy trestu domácího vězení by bylo vhodné přidat k důvodům pro přeměnu trestu domácího vězení na trest odnětí svobody i nevedení řádného života tak, jako je to například ve slovenské úpravě. Při zmaření výkonu trestu domácího vězení bych se ve zvlášť odůvodněných případech přikláníla i k možnosti zavedení institutu výjimečného ponechání trestu domácího

²¹⁴ Statistické údaje Ministerstva spravedlnosti. Agendy Probační a mediační služby ČR, stručný přehled o počtech případů a dalších činnostech v roce 2011.

vězení v platnosti a inspirovala se tak např. úpravou trestu obecně prospěšných prací v § 65 odst. 3 TrZ.

Pokud se trest domácího vězení v praxi osvědčí a budou vyřešeny zejména problémy s kontrolou výkonu tohoto trestu, považuji za vhodné využití tohoto institutu i v kombinaci s podmíněným odsouzením nebo jako náhradu vazby.

V rámci trestu domácího vězení vnímám jako velmi důležitou práci Probační a mediační služby. Myslím, že u tohoto druhu trestu je nutné podpořit různé socializační a rehabilitační programy, které by umožnily vést odsouzeného správným směrem. Podstatou domácího vězení není sankce jako taková, ale spíše lépe kontrolovatelná terapie a sociální práce, a proto má smysl pouze tehdy, pokud splní svůj účel. Tedy zamezí recidivě pachatelů a „vychová“ jedince s lepším přístupem ke svému sociálnímu okolí.

Myslím, že institut domácího vězení v sobě skrývá velký potenciál, který zatím nebyl v České republice zcela doceněn. U tohoto trestu vnímám jako určitou nevýhodu, že je na něj často nahlíženo jen jako na možnost ušetření velkého množství finančních prostředků. Z penologického hlediska by toto pojetí trestu však nemělo být zásadní. Důležitější je, jak domácí vězení působí na odsouzeného a zda vede k jeho účinné nápravě. Dle mého názoru by se důraz měl klást v první řadě právě na tuto problematiku a na přizpůsobení trestu domácího vězení zdejšími podmínkami tak, aby jeho efektivita byla zajištěna na co nejlepší možné úrovni, a až v druhé řadě by se mělo kalkulovat. Samozřejmě finanční stránka je zejména v dobách krize vězeňství velice důležitý aspekt, neměla by však zastiňovat účel tohoto trestu.

Resumé

The topic of this diploma thesis is called „House Arrest – Criminal and Criminological Aspects.“ I chose this topic mainly from the reason it is very current in the Czech Republic.

For the Czech Republic was the year 2010 really crucial because a new Criminal Code has become valid and replaced the old one after almost 50 years. The old Criminal Code came into existence under the communist government ascendancy which was basically during the totalitarian historical period.

The new Criminal Code has also brought many alterations which should contribute to a modernization of the Czech criminal law and one of the most important change was the implementation of the house arrest into the Czech sanction system.

The house arrest belongs to the group of alternative punishments which basically means this type of punishment might possibly be imposed instead of a regular imprisonment. In case of the house arrest it is mainly about the alternative to the short-term custodial sentences. The house arrest sentence consists in an obligation to stay during the certain time period in own residence which is considered as a very human as well as effective way of a sentence execution which has also the economic advantages.

The first chapter of this thesis defines the basic concepts whose knowledge is essential for an inside into a problem in depth. It contains the information about the new criminal code, the punishment term in itself, the principles of Restorative justice and alternative sanctions, the Probation and Mediation Service modification, a penology term and at the end of this chapter is the general introduction of the house arrest placed.

The second chapter contains the main part of the thesis which deals with the legal modification of the house arrest in the Czech Republic from the substantive as well as procedural viewpoint. It also contains the modification concerns the juvenile offenders.

The third chapter talks about the role and status of the Probation and Mediation Service during the imposition and execution of the house arrest

sentence. The activity of this institution is with current conception of the house arrest very significant.

Within the chapter about the house arrest abroad are mainly compared the Czech and Slovak legislation of the house arrest punishment. The reason why I chose this comparison is a fact that in both countries is the house arrest sentence modified as a separate sanction which is not usual in other countries at all.

Penological aspects of the house arrest sentence are included in the sixth chapter of this thesis. Whereas a short-lived legality of this type of punishment in the Czech Republic there is not enough scientific information about the impacts of this sentence in the Czech modification. That is why this chapter constrains mainly to a summary of the available information from the foreign research papers which generally deal with the institute of the house arrest.

The conclusion contains the overall summary of the problem and “de lege ferenda” proposals.

Seznam použité literatury

Odborné publikace

ČERNÍKOVÁ, V. a kol. Sociální ochrana. Terciární prevence, její možnosti a limity. Plzeň : Aleš Čeněk, 2008, 244 s.

FÁBRY, A., NOVÁK, I. Základy penologie. Bratislava : Právnická fakulta Univerzity Komenského, 1995, 60 s.

FENYK, J. a kol. Trestní zákoník a trestní řád - průvodce trestněprávními předpisy a judikaturou. 2. díl, Trestní řád. Linde, Praha 2010, 1184 s.

HENDRYCH, D. a kol. Právnický slovník. 3. vydání. Praha 2009.

JELÍNEK, J. a kol. Trestní právo hmotné. Obecná část, zvláštní část. 1. vydání. Praha : Leges, 2009, 896 s.

KRATOCHVÍL, V. a kol. Kurs trestního práva. Trestní právo hmotné. Obecná část. 1. vydání. Praha : C. H. Beck, 2009, 834 s.

KUCHTA, J., VÁLKOVÁ, H. a kol. Základy kriminologie a trestní politiky. 1. vydání. Praha : C. H. Beck, 2005. 568 s.

LATA, J. Účel a smysl trestu. Praha : LexisNexis CZ s.r.o., 2007, 114 s.

MEZNÍK, J. a kol. Základy penologie. Brno: Masarykova univerzita, 1995, 76 s.

MINÁRIK, Š. a kol. Trestné právo s vysvetlivkami, 1. až 4. zväzok. Zväzok Trestný poriadok. Bratislava: IURA EDITION, 2007, 2300 s., citováno podle informačního systému ASPI (komentář k zákonu č. 301/2005 Z. z.).

Přehled znalostí o násilí mezi mládeží: trendy, strategie a reakce v členských státech EU. IKSP. Praha 2006, 127 s.

ROZUM, J. a kol. Vybrané problémy sankční politiky. Ukládání nepodmíněného trestu odnětí svobody a jeho alternativy. IKSP. Praha 2005, 122 s.

SKALICKÝ, J. Základy penitenciárnej vedy a penologie. Bratislava : Právnická fakulta Univerzity Komenského, 1992, 86 s.

SOCHŮREK, J. Úvod do penologie. Liberec : Pedagogická fakulta Technické univerzity v Liberci, Katedra sociálních studií a speciální pedagogiky, 2007, 73 s.

ŠÁMAL, P. a kol. Trestní řád: komentář, 6. vydání, Praha : C. H. Beck , 2008, 3004 s.

ŠÁMAL, P. a kol. Trestní zákoník: komentář, 1. vydání, Praha : C. H. Beck, 2009, 3285 s.

ŠÁMAL, P., VÁLKOVÁ, H. a kol. Zákon o soudnictví ve věcech mládeže: komentář, 3. vydání, Praha : C. H. Beck, 2011, 988 s.

ŠČERBA, F. Alternativní tresty v nové právní úpravě. Praha : Leges, 2011, 416 s.

ŠTERN, P., OUŘEDNÍČKOVÁ, L., DOUBRAVOVÁ, D. Probace a mediace :Možnosti řešení trestných činů. Praha : Portál 2010, 216 s.

ZEHR, H. Úvod do restorativní justice. Sdružení pro probaci a mediaci v justici. Praha 2003, 49 s.

Odborná periodika a příspěvky ze sborníků

BLANDA, R. Odstraní elektronické náramky přeplněnost věznic? České vězeňství č. 1/2010, str. 16 - 17.

ČÁDOVÁ, J. Domácí vězení není jen sankce, ale sociální práce. České vězeňství č. 1/2010, str. 17 - 18.

DIBLÍKOVÁ, S., KARABEC, Z., MACHÁČKOVÁ, R. Krátkodobé tresty odnětí svobody. Právní praxe č. 7/2000, str. 432 - 441.

FOLTÝNOVÁ, L., FOLTÝN, L. Trest domácího vězení z pohledu Probační a mediační služby ČR. Státní zastupitelství č. 6/2011, str. 20 - 24.

HOŘÁK, J. Domácí vězení a elektronická kontrola odsouzených. Trestní právo č. 12/2005, str. 7 - 12.

KALVODOVÁ, V. Domácí vězení – jedna z možných alternativ odnětí svobody? In Days of Public Law. Brno : Masarykova univerzita, 2007.

KARABEC, Z. Koncept restorativní justice. In Restorativní justice: Sborník příspěvků a dokumentů. IKSP. Praha 2003, str. 5 - 20.

KARABEC, Z. Krátkodobé tresty - jeden z problémů českého vězeňství. Trestní právo č. 4/2000, str. 6 - 16.

- KARABEC, Z. Účel trestání. Kriminalistika, čtvrtletník pro teorii a praxi č. 2/2000, str. 108 - 117.
- KRAHL, M. Elektronicky hlídané domácí vězení. Právní rozhledy č. 5/1998, s. 229 - 233.
- KRÁL, V. Domácí vězení – další alternativní trest? Trestněprávní revue č. 8/2007, str. 235 - 238.
- KREJČIŘÍKOVÁ, K. Nový trest (trestní opatření) domácího vězení. Státní zastupitelství č. 10/2009, str. 13 - 20.
- KUBOVSKÝ, P. Věřím, že po zavedení elektronických náramků se účinnost trestu domácího vězení zvýší. České vězeňství č. 1/2010, str. 19.
- KUČEROVÁ, D. Trest domácího vězení v novém trestním zákoníku. In COFOLA 2010: the Conference Proceedings. Vyd. 1. Brno : Masarykova Univerzita, Brno, 2010.
- KÝR, A. Věznění a vězeňství. Historická penologie č. 1/2006, str. 1 - 4.
- KYSELA, K., VOLEVECKÝ, P. Trest domácího vězení. Trestní právo č. 7-8/2011, str. 4 - 13.
- KYŠA, L. Nabízíme domácí basu - Zn. Zatím bez obojku. Instinkt č. 5/XI, 2. února 2012, str. 18 - 23.
- NAVRÁTILOVÁ, J. Trest domácího vězení. Bulletin advokacie č. 10/2009, str. 94 - 97.
- RAJNIČ, M. Trest domáceho väzenia v systéme trestov. Justičná revue č. 6-7/2009, str. 834 - 840.
- SOTOLÁŘ, A., VÁLKOVÁ, H. Trestní spravedlnost na přelomu tisíciletí. Právní rozhledy č. 12/1999, str. 617 - 624.
- SPAANS, E. Elektronické monitorování: nizozemský experiment. České vězeňství č. 4/1999, str. 49 - 50.
- ŠÁMAL, P. K úpravě trestních sankcí ve vládním návrhu rekodifikace trestního zákoníku. Trestněprávní revue č. 5/2005, str. 113 - 123.

ŠÁMAL, P. Prezident republiky podepsal nový trestní zákoník. Právní rozhledy č. 3/2009, str. II - III.

ŠÁMAL, P. Trestní zákoník a naplňování funkcí a základních zásad trestního práva hmotného. Bulletin advokacie č. 10/2009, str. 22 - 36.

ŠČERBA, F. Právní úprava nových alternativních trestů. Bulletin advokacie č. 10/2009, str. 86 - 89.

ŠČERBA, F. Trest domácího vězení po novele č. 330/2011 Sb. Trestněprávní revue č. 1/2012, str. 1 - 5.

ŠTEFÁNIK, O. Domácí vězení v minulosti a v současnosti. In COFOLA 2010: the Conference Proceedings. 1. edition. Brno : Masarykova Univerzita, 2010.

TOBIÁŠOVÁ, L. Domáce väzenie - nový trest v rekonštituovanom Trestnom zákone. Justičná revue č. 10/2006, str. 1373 - 1385.

VÁLKOVÁ, H., ŠÁMAL, P., SOTOLÁŘ, A. Restoratívni justice a česká reforma trestního práva mládeže. In Restoratívni justice: Sborník příspěvků a dokumentů. IKSP. Praha 2003. str. 21 - 40.

VÁLKOVÁ, H.; SOTOLÁŘ, A. Restoratívni justice - trestní politika pro 21. století?. Trestní právo č. 1/2000, str. 4 - 11.

VANTUCH, P. Návrh nového trestního zákoníku. Právní rádce č. 4/2005, str. 12 - 21.

VANTUCH, P. Nový trestní zákoník č. 40/2009 Sb. Právní rádce č. 10/2009, str. 49 - 60.

VODIČKOVÁ, S. Kněz, kterého se komunisté báli i po jeho smrti. Reunion. Časopis vojenského a špitálního řádu sv. Lazara jeruzalémského č. 6/2009, str. 5 - 8.

Právní předpisy a důvodové zprávy

Důvodová zpráva k návrhu nového trestního zákoníku (zák. č. 40/2009 Sb.)

Důvodová zpráva k návrhu zákona č. 41/2009 Sb.

Důvodová zpráva k zákonu č. 257/2000 Sb., o Probační a mediační službě.

Důvodová zpráva k zákonu č. 330/2011 Sb., změna trestního zákoníku a trestního řádu.

Nejvyšší soud České soc. rep., 1 Tz 16/71, [R 56/1973 tr.]

Nejvyšší soud SSR, 2 Tz 69/72, [R 59/1973 tr.]

Ústavní soud, III.ÚS 1745/10 -1, [Výběr ÚS 1925/2010]

Vyhláška č. 456/2009 Sb., o kontrole výkonu trestu domácího vězení.

Vyhláška č. 458/2009 Sb., kterou se stanoví denní sazba připadající na náklady spojené s výkonem trestu domácího vězení a způsob úhrady.

Zákon č. 116/1990 Sb., o nájmu a podnájmu nebytových prostor, ve znění pozdějších předpisů.

Zákon č. 117/1852 ř. z., o zločinech, přečinech a přestupcích.

Zákon č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním, ve znění pozdějších předpisů (trestní řád).

Zákon č. 218/2003 Sb., o odpovědnosti mládeže za protiprávní činy a o soudnictví ve věcech mládeže a o změně některých zákonů, ve znění pozdějších předpisů (zákon o soudnictví ve věcech mládeže).

Zákon č. 245/2000 Sb., o státních svátcích, o ostatních svátcích, o významných dnech a o dnech pracovního klidu, ve znění pozdějších předpisů.

Zákon č. 257/2000 Sb., o Probační a mediační službě a o změně zákona č. 2/1969 Sb., o zřízení ministerstev a jiných ústředních orgánů státní správy České republiky, ve znění pozdějších předpisů, zákona č. 65/1965 Sb., zákoník práce, ve znění pozdějších předpisů a zákona č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí (zákon o Probační a mediační službě).

Zákon č. 262/2006 Sb., zákoník práce, ve znění pozdějších předpisů.

Zákon č. 273/2008 Sb., o Policii České republiky, ve znění pozdějších předpisů.

Zákon č. 40/1964 Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů.

Zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, ve znění pozdějších předpisů.

Zákon č. 41/2009 Sb., o změně některých zákonů v souvislosti s přijetím trestního zákoníku, ve znění pozdějších předpisů.

Zákon č. 72/1994 Sb., kterým se upravují některé spoluvlastnické vztahy k budovám a některé vlastnické vztahy k bytům a nebytovým prostorům a doplňují některé zákony (zákon o vlastnictví bytů), ve znění pozdějších předpisů.

Internetové zdroje

[online] Dostupné z: <http://aktualne.atlas.sk/trest-domaceho-vazenia-funguje-aj-bez-objektovdnes/doprava/> [cit. 19/03/2012].

[online] Dostupné z: <http://www.ceskatelevize.cz/ivysilani/10249971631-ekonomika/211411058391027/titulky/> [cit. 20/03/2012].

[online] Dostupné z: <http://www.novinky.cz/domaci/260182-naramky-budou-az-dostane-domaci-vezeni-500-lidi-vkazuje-ministerstvo-soudum.html> [cit. 20/03/2012].

[online] Dostupné z: <http://www.novinky.cz/kultura/237507-barmsti-generalove-vyhostili-michelle-yeohovou-kvuli-rolisutij.html> [cit. 22/02/2012].

[online] Dostupné z: <http://www.novinky.cz/zahranicni/evropa/256505-soud-naridil-kapitanu-schettinovi-domaci-vezeni-zalobce-zada-test-na-drogy.html> [cit. 22/02/2012].

[online] Dostupné z: <http://zpravy.ihned.cz/politika/c1-44166760-pochybnosti-v-soutezi-uohs-proveri-tendr-na-system-domaciho-vezeni> [cit. 20/03/2012].

[online] Dostupné z: <https://www.pmscr.cz/aktuality/veznice-jsou-tak-plne-kvuli-dluhum> [cit. 22/02/2012].

[online] Dostupné z: <https://www.pmscr.cz/poslani-a-cile/> [cit. 14/03/2012].

[online] Dostupné z: <https://www.pmscr.cz/trest-domaciho-vezeni-2/> [cit. 17/03/2012].

BLACK, M., SMITH, R. Electronic Monitoring in the Criminal Justice System. Australian Institute of Criminology, Canberra 2003, 6 s. [online] Dostupné z:

<http://www.aic.gov.au/documents/4/6/9/%7B469CBBD4-B204-4F5E-8C73-B9B47C707F05%7Dtandi254.pdf> [cit. 20/03/2012].

Electronic (Radio Frequency) and GPS Monitored Community Based Supervision Programs. John Howard Society of Alberta 2006, 28 s. [online] Dostupné z: <http://www.johnhoward.ab.ca/pub/pdf/monitorupdate.pdf> [cit. 20/03/2012].

FRYŠTÁK, M., ŽATECKÁ, E. Princip restorativní justice v novém trestním zákoníku. In Sborník příspěvků z mezinárodní konference „Dny veřejného práva“. Brno : Masarykova univerzita, 2007. [online] Dostupné z http://www.law.muni.cz/sborniky/Days-of-public-law/files/pdf/trest/Frystak_Zatecka.pdf [cit. 18/02/2012].

KALVODOVÁ, V. Domácí vězení v české právní úpravě. In aktuálne otázky trestného zákonodarstva, pocta prof. JUDr. Milanovi ČIČOVI, DrSc. et. mult. Dr. h. c. k 80. narodeninám. Zborník príspevkov z celoštátnej konferencie s medzinárodnou účasťou konanej dňa 19. januára 2012. Bratislava 2012, str. 103 - 112. [online] Dostupné z: http://www.paneurouni.com/files/sk/fp/konferencie/cic/zbornik_cic_web.pdf [cit. 02/03/2012].

LAPIDOS, J. You're Grounded! How do you qualify for house arrest? Slate Magazine. [online] Dostupné z: <http://www.slate.com/id/2209984/> [cit. 20/03/2012].

Příručka základních principů a slibné praxe v oblasti alternativních opatření k uvěznění (Handbook of basic principles and promising practices on Alternatives to Imprisonment). [online] Dostupné z <http://www.ok.cz/iksp/docs/368.pdf> [cit. 17/02/2012].

Slovenský trestní zákon. IKSP. Praha 2006, 284 s. [online] Dostupné z: <http://www.ok.cz/iksp/docs/329.pdf> [cit. 19/03/2012].

Trest domácího vězení. Průvodce pro klienty PMS ČR. Informační leták PMS ČR. [online] Dostupné z https://www.pmscr.cz/images/clanky/PMS_letak_TDV_cz.pdf [cit. 08/03/2012].

WENNERBERG, I., PINTO, S. 6th European Electronic Monitoring Conference 2009 - Analysis Of Questionnaires, str. 3 [online] Dostupné z: http://www.cepprobation.org/uploaded_files/EM2009%20Questionnaire%20summary.pdf [cit. 20/03/2012].

Ostatní

Rozhovor s Mgr. Michaelem Královcem z Probační a mediační služby v Plzni z 2. 11. 2011.

Statistické údaje Ministerstva spravedlnosti poskytnuté I. náměstkem ministra spravedlnosti JUDr. Danielem Volákem.

Metodický postup úředníků a asistentů PMS ČR v oblasti zajištění podkladů pro možnost uložení a výkonu kontroly trestu domácího vězení ze dne 26. 1. 2010, poskytnutý Mgr. Martinou Mazancovou z Probační a mediační služby v Klatovech.